T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

48-72 AYLIK ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET KALIPYARGISI İLE CİNSEL GELİŞİM ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

BUKET TAN

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS

HAZİRAN
2023

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

48-72 AYLIK ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET KALIPYARGISI İLE CİNSEL GELİŞİM ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

BUKET TAN

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ SERKAN AKTEN

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS

HAZİRAN
2023

ETİK BEYAN

Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

BUKET TAN

TEZ ONAYI

Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı, Çocuk Gelişimi Programında Yüksek Lisans öğrencisi Buket TAN tarafından Dr. Öğr. Üyesi Serkan AKTEN'in danışmanlığında hazırlanan "48-72 Aylık Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargısı ile Cinsel Gelişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 08.06.2023 tarihinde yapılan Tez Savunma Sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı
Prof. Dr. Arzu YÜKSELEN
İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Gelişimi

Jüri (Danışman)
Dr. Öğr. Üyesi Serkan AKTEN
Kırklareli Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Gelişimi

Jüri
Dr. Öğr. Üyesi Arzu AKAR GENÇER
Kırklareli Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Gelişimi

TEŞEKKÜR

Bu araştırma 48-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargısı ile cinsel gelişim arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu temel amacın yanı sıra 48-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile cinsel gelişimlerinin farklı değişkenler kapsamında incelenmesi de amaçlanmıştır.

Lisansüstü öğrenim sürecinde ve bu araştırmanın yürütülmesinde değerli katkılarını ve desteklerini esirgemeyen, bilgisi ve tecrübesiyle tez yazım sürecimde önemli tecrübeler edinmemi sağlayan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Serkan AKTEN'e teşekkürlerimi sunarım.

Lisansüstü öğrenimimde aldığım dersler aracılığıyla bilgi ve tecrüblerini aktaran Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü' nün değerli öğretim üyeleri Prof. Dr. Ayşe Fulya MANER, Dr. Öğr. Üyesi Arzu AKAR GENÇER, Dr. Öğr. Üyesi Elifcan CESUR, Dr. Öğr. Üyesi Sibel YAŞAR ve Dr. Öğr. Üyesi Pelin PEKİNCE'ye teşekkür ederim. Ayrıca lisans öğrenim sürecimin ilk günü itibariyle bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım, akademik hayata adım atabilmem için beni her zaman destekleyen, cesaret veren, yoluma ışık tutan ve desteğini her zaman yanıbaşımda hissettiğim çok kıymetli hocam Prof. Dr. Arzu YÜKSELEN' e minnettarım.

Araştırmanın en kıymetli parçaları ve birlikte çalışmaktan büyük mutluluk duyduğum sevgili öğrencilere ve değerli ailelerine sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca araştırmaya destek veren okulöncesi kurumlar ve kurum çalışanlarına çok teşekkür ederim.

Beni bugünlere getiren, hayatımın her döneminde olduğu gibi bu süreçte de varlıklarıyla bana güç veren, sabırla her daim yanımda olan ve en büyük dilekleri bugünlerimiz olan canım ailem; varlıkları yaşam yolculuğunun bana kazandırdığı en güzel hediyelerinden olan ailem yaptıklarım can dostlarım; sevgisiyle, desteğiyle her saniye yanımda olduğunu hissettiren Emrullah Can YAVUZ, sizler iyi ki varsınız. Sizleri çok seviyorum ve sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Buket TAN

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN ..... İ
TEZ ONAYI ..... İİ
TEŞEKKÜR ..... İİİ
İÇİNDEKİLER ..... İV
TABLOLAR LİSTESİ ..... Vİİ
SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ ..... İX
ÖZET X
ABSTRACT ..... Xİ
1. GİRİŞ VE AMAÇ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Araştırmanın Amacı 3
1.2.1. Alt Amaçlar 3
1.3. Araştırmanın Önemi 4
1.4. Varsayımlar (Sayıltılar) 5
1.5. Sınırlılıklar 5
1.6. Tanımlar 6
2. GENEL BİLGİLER 7
2.1. Cinsiyet 7
2.2. Toplumsal Cinsiyet 7
2.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Gelişimi 8
2.3.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Kazanımını Etkileyen Etmenler 12
2.3.1.1. Biyolojik Etmenler 12
2.3.1.2. Çevresel Etmenler 13
2.3.1.2.1. Aile 14
2.3.1.2.2. Eğitim Sistemi (Okul, akran grubu, kitap, öğretmen) 16
2.3.1.2.3. Kitle İletişim Araçları 19
2.4. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları 21
2.5. Cinsel Gelişim ile ilgili Kavramlar 24
2.5.1. Cinsellik 24
2.5.2. Cinsel Kimlik 26

2.5.3. Cinsel Gelişim 27
2.6. Çocukların Cinsel Gelişim Dönemleri ve Özellikleri 28
2.6.1. Bebeklik dönemi (0-2 yaş) 29
2.6.2. Okul öncesi dönem (3-6 yaş) 30
2.6.3. Okul dönemi (7-11 yaş) 32
2.6.4. Ergenlik dönemi (12 yaş ve üstü) 33
2.7. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsel Gelişim Kuramları 34
2.7.1. Psikanalitik Kuram 34
2.7.2. Psikososyal Gelişim Kuram 40
2.7.3. Sosyal Öğrenme Kuramı 45
2.7.4. Bilişsel Gelişim Kuramı 47
2.7.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı 50
3. GEREÇ VE YÖNTEM 52
3.1. Araştırmanın Deseni 52
3.2. Çalışma Grubu 52
3.3. Veri Toplama Araçları 54
3.3.1. Demografik Bilgi Formu 55
3.3.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı 55
3.3.3. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği 56
3.4. Verilerin Toplanması 56
3.5. Araştırmada Dikkate Alınan Etik İlkeler 57
3.6. Verilerin Analizi 58
4. BULGULAR 59
5. TARTIŞMA 81
5.1. Çocuğun yaşına göre toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları 85
5.2. Çocuğun cinsiyetine göre toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişimi durumları 86
5.3. Katılımcı çocukların kardeşe sahip olup olmama durumu ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları 87
5.4. Çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları 88
5.5. Çocuğun devam ettiği okul türü (devlet veya özel) ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları 88

5.6. Çocuğun annesi ve babasının öğrenim düzeyi ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları 89
5.7. Çocuğun annesinin çalışma durumu, mesleği ve babasının mesleği ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları 90
5.8. Çocuğun anne ve baba yaşına göre toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişimi durumları 92
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 93
6.1. SONUÇ 93
6.2. ÖNERİLER 95
6.2.1. Uygulamaya yönelik öneriler 95
6.2.2. Araştırmaya yönelik öneriler 96
KAYNAKLAR 97
EKLER 113
Ek-1. Etik Kurul Kararı 113
Ek-2. Meb İzin Formu 115
Ek-3. Ölçek İzinleri 116
Ek-4. Aile Onam Formu 118
Ek-5. Demografik Bilgi Formu Örnek Sorular 119
Ek-6. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği Örnek Maddeler 120
Ek-7. SEÇGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Örnek Maddeler 121
ÖZGEÇMİŞ 122

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4. 1. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı ve Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeğine ait betimsel istatistikler 59
Tablo 4. 2. Görevler-İşler boyutuna ilişkin verilen cevaplara yönelik betimsel istatistikler 60
Tablo 4. 3. Meslekler boyutuna ilişkin verilen cevaplara yönelik betimsel istatistikler 61
Tablo 4. 4. Oyuncaklar boyutuna ilişkin verilen cevaplara yönelik betimsel istatistikler 63
Tablo 4. 5. Oyunlar boyutuna ilişkin verilen cevaplara yönelik betimsel istatistikler 65
Tablo 4. 6. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı ile Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği arasındaki ilişki 66
Tablo 4. 7. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının yaşa göre karşılaştırması 67
Tablo 4. 8. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği puanlarının yaşa göre karşılaştırması 67
Tablo 4. 9. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının cinsiyete göre karşılaştırması 68
Tablo 4. 10. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği puanlarının cinsiyete göre karşılaştırması 68
Tablo 4. 11. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının kardeş durumuna göre karşılaştırması 69
Tablo 4. 12. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının kardeş durumuna göre karşılaştırması 69
Tablo 4. 13. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının okul öncesi eğitime devam süresine göre karşılaştırması 70
Tablo 4. 14. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının okul öncesine devam süresine göre karşılaştırması 70
Tablo 4. 15. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Puanlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırması 71

Tablo 4. 16. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının okul türüne göre karşılaştırması 71
Tablo 4. 17. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne öğrenim düzeyine göre karşılaştırması..... 72
Tablo 4. 18. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının anne öğrenim düzeyine göre karşılaştırması 72
Tablo 4. 19. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının baba öğrenim düzeyine göre karşılaştırması..... 73
Tablo 4. 20. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının baba öğrenim düzeyine göre karşılaştırması 73
Tablo 4. 21. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne çalışma durumuna göre karşılaştırması..... 74
Tablo 4. 22. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne mesleğine göre karşılaştırması 75
Tablo 4. 23. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği puanlarının anne mesleğine göre karşılaştırması 76
Tablo 4. 24. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının baba mesleğine göre karşılaştırması 76
Tablo 4. 25. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği puanlarının baba mesleğine göre karşılaştırması 77
Tablo 4. 26. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne yaşına göre karşılaştırması 77
Tablo 4. 27. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının anne yaşına göre karşılaştırması 78
Tablo 4. 28. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının baba yaşına göre karşılaştırması 79
Tablo 4. 29. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği puanlarının baba yaşına göre karşılaştırması 80

SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

KO : Kareler Ortalaması

KT : Kareler Toplamı

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

p : Anlamlılık Değeri

r : Korelasyon Katasyısı

sd : Serbestlik Derecesi

SEÇGÖ: Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

TDK : Türk Dil Kurumu

$\bar{X}$: Aritmetik Ortalama

ÖZET

48-72 Aylık Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargısı İle Cinsel Gelişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu araştırmada 48-72 aylık çocukların cinsel gelişimi ve toplumsal cinsiyet kalıpyargıları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama deseninde yapılandırılmıştır. Çalışma grubu, Kırklareli ilinde resmi ve özel okul öncesi kurumlara devam eden 48-72 ay aralığındaki 193 çocuktan oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak; Demografik Bilgi Formu, Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği ve Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (SEÇGÖ) cinsel kimlik alt ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmada SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçeği ile toplumsal cinsiyet kalıpyargısı arasında düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. SEÇGÖ cinsel kimlik puanlarına ilişkin bulgular incelendiğinde; büyük yaş grubunun küçük yaş grubuna göre cinsel kimlik puanlarının; annesi çalışmayan çocukların çalışan çocuklara göre cinsel kimlik puanlarının ve babası 31-35 yaş aralığında olan çocukların babası diğer yaş grubundan olan çocuklara göre cinsel kimlik puanlarının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir ($p<0,5$). Çocukların cinsel kimlik puanları; cinsiyet, kardeşe sahip olma durumu, okulöncesi kuruma devam etme süresi, okul türü, anne ve baba yaş grubu, anne ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşmamaktadır. Çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin bulgularda ise büyük yaş grubunda olan çocuklar küçük yaş grubunda olan çocuklara göre ve özel okula devam eden çocuklar devlet okuluna devam eden çocuklara göre daha fazla kalıpyargıya sahiptir. Ayrıca çocukların kalıpyargı puanları anne çalışma durumu, mesleği, öğrenim düzeyi ve baba öğrenim düzeyi, yaşı, okul türüne göre farklılaşmaktadır($p<0,5$). Çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları; cinsiyet, kardeşe sahip olma, okula devam etme süresi ve anne yaş değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($p>0,5$). Bu doğrultuda çocuğu doğrudan etkileyen eğitimcilere ve ailelere yönelik cinsel gelişim ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin eğitimler verilebilir.

Anahtar sözcükler:,Cinsel gelişim, cinsel kimlik, okulöncesi dönem, toplumsal cinsiyet kalıpyargı

ABSTRACT

Investigation of the Relationship Between Gender Stereotypes and Sexual Development of 48-72 Month-old Children

In this study, it was aimed to examine the relationship between sexual development and gender stereotypes of 48-72 months old children. The research was structured in the relational screening design, which is one of the quantitative research methods. The study group consisted of 193 children aged between 48 and 72 months who attended public and private pre-school institutions in Kırklareli. As a data collection instrument; Demographic Information Form, Gender Stereotypes Scale and Selcuk Sexual Development Scale (SSDS) gender identity subscale were used. As a result of the research, it was determined that there was a low level of relationship between the sexual identity subscale of the SSDS and the gender stereotype. When the findings related to the SSDS sexual identity scores were examined, the older age group had higher gender identity scores than the younger age group. It was found that children whose mothers were not working had higher gender identity scores than working children, and children whose fathers were between the ages of 31-35 had higher gender identity scores than children whose fathers were from other age groups. It was also found that children's gender identity scores did not differ according to gender, having a sibling, duration of attending preschool, school type, mother and father age group, mother and father education level. In the findings related to gender stereotypes of children, children in the older age group had more stereotypes than children in the younger age group, and children attending private school had more stereotypes than children attending public school. Furthermore, stereotype scores of children differed according to mother's working status, occupation, education level and father's education level, age and school type. In addition, gender stereotypes of children did not Show significant differences with respect to gender, having a sibling, duration of school attendance and mother's age variables do not differ significantly. Trainings on sexual development and gender stereotypes can be given to educators and families that directly affect the child.

Key Words: Sexual development, gender identity, preschool period, gender stereotyping

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımlar, sınırlılıkları ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Okul öncesi yıllar, yaşamın temelleri atıldığı için kişinin gelişiminde çok önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda bu dönem çocuğun dış etkilere en açık olduğu dönem olarak kabul edilmektedir. Okul öncesi dönem, her çocuğun kendine özgü gelişimsel özellikleri ve yetenekleri dikkate alınarak, çocukların kişiliklerinin oluşturulduğu, yaratıcı yönlerinin ortaya çıkarıldığı, tüm gelişim alanlarının desteklendiği ve özgüvenlerinin sağlandığı bir dönem olarak adlandırılmaktadır (Zembat, 1994). Çocuğun, aile bireyleri ile güçlü etkileşim içinde olduğu, çevresindekilerini keşfettiği ve gelişim alanlarında hızla değişimler gerçekleştiği için kişiliğinin temellerinin atıldığı bu dönemde çocuk sağlam bir rehberliğe gereksinim duymaktadır (Ünlü, 2012). Çocuğun hızlı gelişim gösterdiği alanlardan biri de cinsel gelişimdir ve çocuk bu alanda da nitelikli ve güvenilir bir rehberliğe gereksinim duyulmaktadır. Sağlıklı bir cinsel kimliğin ortaya çıkması için de cinsel gelişim sürecinin sağlıklı olarak ilerlemesi çok önemlidir. Cinsel kimlik, kişinin kendi cinsiyeti hakkında bilgi sahibi olması, farkındalığı ve cinsiyetini kabul etmesi ile kendi cinsiyetine dair bir his sahibi olmasını gerektirir (Egan ve Perry 2011). Her çocuk dünyaya biyolojik olarak kadın/erkek olduğunu belirleyen anatomik yapı ve cinsel kimlikle gelir. Ancak çocuğun cinsiyet farkını ayırt etmesi doğumla birlikte değil, yaşamın daha sonraki aşamalarında olmaktadır (Gürşimşek ve Günay 2005). Okul öncesi dönem çocukların kendi cinsel kimliklerini kazandıkları, cinsel meraklarının en üst düzeyde olduğu, kendi hem cinsleriyle özdeşim kurarak cinsel rollerini kazandıkları bir dönemdir (Yılmaz, 2011).

Çocukluğun ilk iki yılı, temel cinsel kimliğin oluşmaya başladığı dönemdir ancak bu yaşta çocuklar cinsel kimliği biyolojik özelliklerden çok giysiler, roller veya diğer dış etkiler açısından yorumlamaktadır (Vatandaş, 2007). Çocuğun cinsel kimliğini geliştirme süreci ise yaklaşık 3-6 yaşları arasında başlar. Çocuklar bu dönemde kim olduklarına dair bir algı oluşturmaya başlarlar ve kız mı erkek mi olduklarının

farkına varırlar (Erdoğan, 2011, s. 342). Çocuğun bu farkındalığı, gelecekteki kimlik gelişimi için çok önemlidir. Üçüncü ve dördüncü yaşlarının sonunda, çocukların cinsiyetler arasındaki fizyolojik farklılıkları tanımaya başladıkları kabul edilmektedir (Boyd ve Bee 2014, s. 303). Cinsiyet kavramı şekillenmeye başladıkça çocuklarda, cinsiyet kalıpyargıları da ortaya çıkmaya başlamaktadır (Özsungur, 2010; Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu 2004; Mangır ve Baran 1990).

Kadının ve erkeğin rolleri, aslında toplumlar tarafından kendilerine özgü olarak belirlenmiş olmasına rağmen, biyolojik cinsiyete göre tanımlanmış gibi düşünülmektedir. Bu görüş kadının ve erkeğin farklı olduğu, farklı roller alması gerektiği şeklindeki yargıların gelişmesinin temelini oluşturmaktadır (Altınova ve Duyan 2013).

Çocuklar doğuştan var olan cinsel donanımları doğrultusunda gelişmekte ancak gelişimleri desteklendiği sürece cinsel kimliklerini benimseyebilmektedir. Bir çocuğun kız ya da erkek olarak dünyaya gelmesi cinsel kimliğini kazanması için yeterli değildir. Hem çocuğun ailesi hem de çevresi çocuğa cinsiyetine göre davranması için yol göstermekte ve bu doğrultuda davranmasını beklemektedir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları bu nedenle erken yaşta ortaya çıkmaya başlar (Bağçeli, 2008).

Cinsiyet, doğuştan getirilen bir olguyu ifade ederken; toplumsal cinsiyet, içinde yaşanılan kültür tarafından belirlenen bir durumu açıklamaktadır (Helman, 1990, s. 130). Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğe toplumun yüklemiş olduğu anlamı ve kadın erkek olmaya uygun görülen rol, davranış, tutum, hak ve yükümlülükleri ifade etmektedir (Bee ve Boyd 2009, s. 571). Ayrıca bu öğrenilmiş cinsiyet rolleri, çocukların cinsel kimliklerini şekillendirmesini de etkilemektedir. Dolayısıyla toplumun beklentilerinin ve yönlendirmelerinin bir sonucu olduğu için toplumdan topluma ve tarihsel süreçte değişiklik gösterebildiği belirtilmektedir (Dökmen, 2010). Toplumsal cinsiyete bağlı anlayış bireylerin, erkek ve kadın cinsiyetine bağlı olarak kıyafet tarzlarını, mimiklerini, kullandıkları sözcükleri ve yürüyüş biçimlerine kadar pek çok davranış ve durumu içermektedir (Sabuncuoğlu, 2006). Bundan dolayı her toplum, kadın ve erkeğe ait farklı anlayış ve yaşamlar belirlemekte ve bu yaşam farklılıkları her cinsiyette farklı tutum, tavır ve yargılara yol açmaktadır. Bu tutum ve

yargılar, bireylerin cinsel kimliklerini, cinsel rollerini ve cinsel davranışlarını etkilemektedir. (Akgül Gök, 2013). Erken çocukluk, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarıyla ilgili fikirlerin geliştirildiği ve şekillendirildiği yıllar olarak karakterize edilir ve bu, onu bir kişinin hayatındaki eğitim ve gelişim için en önemli dönem haline getirir (Freeman, 2007). Çocukların bu gelişim yıllarında geliştirdikleri önyargıların, yaşamları boyunca onları ve içinde yaşadıkları toplumu etkileyeceğinin altı çizilmektedir (Shaffer ve Kipp, 2010). Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde çocukların yaşam boyu mesleklerde, hobilerde, duygularda ve renklerde toplumsal cinsiyet kalıpyargıları bağlamında hareket ettikleri ortaya konmuştur (Şirvanlı,1992; Güder, 2014). Bu sebeple toplumsal cinsiyet kalıpyargıların oluşumunun daha erken çocukluk döneminde değerlendirilmesi ve üzerine çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda incelenen literatür kapsamında yapılan bu araştırmada 48-72 aylık çocukların cinsel gelişimi ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının oluşması arasındaki ilişkinin farklı değişkenler kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada 48-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargısı ile cinsel gelişim arasındaki ilişkiyi farklı değişkenler kapsamında incelemek amaçlanmaktadır.

1.2.1. Alt Amaçlar

1. Çocuğun bulunduğu yaş grubu ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Çocuğun cinsiyeti ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Çocuğun kardeşe sahip olup olmama durumu ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Çocuğun devam ettiği okul türü (devlet veya özel) ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

6. Çocuğun annesi ve babasının öğrenim düzeyi ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Çocuğun anne ve babasının mesleği ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Çocuğun anne ve babasının yaşı ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Uluslararası ve ulusal alanyazında okul öncesi dönem çocuklarda toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile yürütülmüş olan (Lamb ve Roopnarine 1979; Şirvanlı Özen 1992; Baran, 1995; Özdemir, 2006; Yağan Güder, 2014; Şıvgın, 2015) çeşitli araştırmalar söz konusu olmakla birlikte, cinsel gelişim kapsamında yürütülmüş az sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmalar incelendiğinde çocuğun cinsel gelişimine ilişkin bilgilerin çocuğa bakım verenden alındığı, öğretmen görüşleri ve tutumlarının ön planda tutularak elde edildiği sonucuna ulaşılmaktadır (Martenson, 2004; Sayın, 2007; Kijak, 2013; Aderemi, 2014). Bunun yanında çocukların dahil edildiği araştırmalar azınlıktadır (Şahin Seçer, 2002; Alptekin ve Tepeli 2019). Bu çalışmada cinsel gelişim ve toplumsal cinsiyete ilişkin bilgilerin dolaylı olarak değil de doğrudan çocuktan alınması verilerin güvenirliği açısından oldukça önem taşımaktadır.

Cinsiyet kalıpyargıları çocukların cinsiyet rollerini edinmelerini kolaylaştırsa da, davranışları gerçekten etkiledikleri için avantajlı bir durum olarak görülmezler. Çünkü yaşam boyu oluşan bu kalıpyargıları değiştirmek zordur (Helgeson, 2011). Çocuklar cinsiyete ait olmayan ancak toplum tarafından cinsiyete atfedilen özellikleri bu dönemde öğrenmeye başlarlar. Türkiye, 2022 Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu'nda 146 ülke arasında 124. sırada yer almaktadır (World Economic Forum, 2018). Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitsizliğini durdurmak için uygun adımların atılması çok önemlidir. Çocuğun cinsiyet kalıp yargılarının oluşmasında en önemli etken olan aile ve sosyal çevrelerinin toplumsal cinsiyet algıları, insanın hayatındaki en önemli dönemlerden biri olan erken çocukluk döneminde toplumsal cinsiyet kalıp yargıları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu için detaylı olarak incelenmelidir. Araştırmada ayrıca çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını farklı şekilde

etkileyen değişkenlerin belirlenerek kalıpyargıları azaltmayı planlamanın gerekliliğini de vurgulamaktadır. Buna benzer olarak çocukların cinsel gelişim süreçlerini etkileyen değişkenlerin de belirlenerek bu süreci desteklemek için adımlar atılması gerektiği de dikkat çekmektedir. Araştırmanın aileler için toplumsal cinsiyete yönelik eğitim etkinliklerinin düzenlenmesine ve bu konuda okul öncesi eğitim programlarının oluşturulmasına yardımcı olacağı öngörülmektedir. Elde edilen sonuçların toplumsal cinsiyet rolleri, cinsel kimlik ve toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile ilgili araştırmalara destek sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca hem eğitimcilere hem de ebeveynlere çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı oluşturma ve cinsel kimlik geliştirme sürecine ilişkin olarak düşünsel katkı sağlayacağı beklenmektedir. Bunlara ek olarak, araştırmanın çocukların cinsel gelişim ve toplumsal cinsiyet kalıpyargıları üzerine olmasının Türkiye'de bu konularda gerçekleştirilecek uygulamaların arttırılmasına ve akademik çalışmaların yaygınlaşmasına da katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar (Sayıltılar)

Bu araştırmada;

- Katılımcı çocukların ölçek maddelerini hiçbir baskı altında kalmadan, bağımsız bir şekilde, anlayarak, içtenlikle ve objektif olarak yanıtladıkları,
- Verilerin elde edilmesi sırasında çocukların çevresel koşullardan etkilenmediği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Kırklareli ili,
- Okulöncesi kuruma devam eden 48-72 aylık çocuklar,
- 2022-2023 eğitim öğretim yılı,
- Gönüllü katılımcılardan oluşan çalışma grubu,
- 'Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği', 'Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı' kapsamında ölçülen nitelikler ve 48-72 aylık çocukların verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Cinsiyet: Erkek ve dişiyi biyolojik açıdan birbirinden ayıran özelliktir (Taşçı, 2017).

Cinsel gelişim: Kişinin kendi cinsiyle ilgili üreme organlarının büyüyüp, gelişmesini ve bu durumdan kaynaklanan davranış değişikliklerini içermekte ve kişiliğin farklı yönlerini etkilemektedir (Erdoğan, 2011).

Cinsel kimlik: Bireyin doğumdan itibaren var olan ve derinlemesine hissettiği bir kadın veya erkek olarak hissetme durumudur (APA, 2021).

Toplumsal Cinsiyet: Kültürün ve toplumun, kadın ve erkeğin biyolojik özelliğine de bağlı olarak yüklediği anlam ve beklentilerini ifade etmektedir (Dökmen, 2010).

Toplumsal Cinsiyet Rolleri: Toplumun ve kültürel yapının kadına ve erkeğe uygun görerek tanımladığı, toplum tarafından kabul edilen davranış türüdür (Bee ve Boyd, 2009, s. 571).

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı: Toplumun ve kültürel yapının kadın ve erkeklerden beklediği bazı davranışlar ve özellikler olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 2010).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Cinsiyet

Türk Dil Kurumu (TDK) cinsiyeti 'Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiyi ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik' biçiminde ifade etmektedir. Cinsiyet kelimesinin İngilizcede karşılığı 'sex' olarak ifade edilmektedir. Cinsiyet aynı zamanda kişinin biyolojik cinsiyetine istinaden oluşan demografik bir kategoridir. Bireylerin nüfus cüzdanlarında yer alan cinsiyet bu kelimenin anlamıyla örtüşmektedir (Bayındır,2019). Cinsiyet terimi, klasik zamanlardan beri erkek, kadın veya biseksüel bağlamında biyoloji ve tıp bağlamına ilişkin konuları belirtmek için kullanılmıştır. Bu nedenle, insanlar da dahil olmak üzere hayvanlar, spermatozoa (erkekler) ve ova (dişiler) gibi veya bunlara benzer gametler üreyip üremediklerine, vücuttaki baskın olarak bulunan hormonlarının türüne (östrojen, testosteron), üreme sisteminin gelişimi gibi biyolojik farklılıklara bağlı olarak kategorize edilmektedir (Kessler, 1998; Dıamond, 2002).

Helman (1990)'a göre bir bireyin cinsiyeti, çeşitli bileşenlerden meydana gelmektedir (1990). Bu cinsiyet bileşenleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Genotip ve X ve Y olarak isimlendirilen iki cinsiyet kromozomunun kombinasyonuyla bağlantılı genetik cinsiyet
2. Fenotip, bedensel görünüş ve ikincil cinsiyet özelliklerinin gelişimiyle bağlantılı bedensel cinsiyet.
3. Bireyin kendisini algılayış ve davranışlarına dayanan psikolojik cinsiyet
4. Kadın ve erkeğin cinsiyeti doğrultusunda toplum gözünden nasıl algılandığını; toplumun beklentileri doğrultusunda erkeğin ya da kadının görünüşünün nasıl olması, neler hissetmesi ve dünyayı nasıl anlamlandırması gerektiğini ifade eden toplumsal cinsiyet.

2.2. Toplumsal Cinsiyet

Sosyal-kültürel değerler kapsamında ortaya çıkan bireyin cinsiyetine göre toplumın bakış açısına göre nasıl algılandığını; erkeğin ya da kadının dış görünüşünün nasıl olması, neler düşünmesi ve hissetmesi, nasıl biçimde hareket etmesi ve yaşadığı dünyayı nasıl anlamlandırması gerektiğini ortaya koyan bileşenlerin tümü toplumsal

cinsiyet olarak ifade edilmektedir (Helman,1990). Toplumsal cinsiyet kelimesinin İngilizcede karşılığı ‘gender’ olarak ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı, biyolojik cinsiyet terimiyle ifade edilemeyen sosyal sınıf, ekonomi, ataerkillik, siyaset ve toplumdaki üretim tarzına ilişkin de bir anlam taşımaktadır (Savcı, 1999). Aynı zamanda biyolojik cinsiyetten farklı olarak kültürel temelli toplumsal bir oluşumun sonucunda ortaya çıkmış toplumun ve kültürün etkisiyle yüklenen anlam ve beklentileri kapsayan bir terim olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 2010). Shaffer ve Kipp ise toplumsal cinsiyet kavramının kişinin sosyal ve kültürel kimliğini erkek ya da kadın olarak belirttiğini ifade etmektedir (Shaffer ve Kipp 2010, s.430). Bu kapsamda toplumsal cinsiyet, bireyin içinde yer aldığı toplumla ilgili her şey ile ilişkilidir ve biyoloji ile pek ilgisi olabilir veya olmayabilir (Gagnon ve Simon 1973, s.20).

Sosyolojik bir anlatımla toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek bedenlerini ifade eden anatomik ve fizyolojik ayrımlardan değil, kadın ve erkeklerin sosyal alanı ve bu alandaki yaşantılarıyla ilgildir (Chodorow, 1974, s.44). Bu doğrultuda her toplum, kadın ve erkeğe bağlı ayrı yaşantılar sunmakta ve bu yaşantı ayrımları her cinsiyette farklı yaklaşım, davranış ve değerleri ortaya çıkarmaktadır. Bu yaklaşımların cinsiyetler arasındaki ilişkileri de etkilediği belirtilmektedir (Akgül Gök, 2017). Bu nedenle kadın ve erkeklerin toplumun içinde var olma düzeylerinin, şekillerinin ve sosyal yaşantıda temsil ettikleri kesimin, büyük oranda hissettikleri toplumdaki cinsiyet algısından etkilendiği belirtilmektedir (Öngen ve Aytaç 2013).

Toplumsal cinsiyet aynı zamanda kimliğin en belirgin bileşenleri arasında yer almaktadır. Bireyin kendisini ne düzeyde kadın ya da erkek olarak nitelendirdiği bu doğrultuda dünyayı nasıl algıladığı üzerinde büyük bir rol oynamaktadır. Pek çok araştırma, cinsiyet klişelerinin algıyı yönlendirdiğini, bireyin başkalarına ve kendisine atfettiği kişilik türleri üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Liben ve Signorella 1980; Bem, 1981).

2.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Gelişimi

Bir toplumda kadın ve erkek olarak var olmaya uygun görülen davranışlar, yaklaşımlar, tutumlar, haklar ve görevler toplumsal cinsiyet rolü olarak tanımlanmaktadır. Bu roller için uygun görülen birtakım haklar, görevler ve

sorumluluklar vardır. Bu bağlamda toplum, bireylerden 'kız çocuk', 'kadın', 'erkek çocuk-oğlan' ya da 'yetişkin erkek' rollerine göre davranmalarını beklemektedir (Bee ve Boyd 2009, s.586). Gagnon ve Simon (1973)'a göre toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun "yazılı" olarak kabul edebileceği davranışlardır. Diğer bir deyişle toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal ortamlarda beklenen "kadınlık/erkeklik" rollerini ifade etmektedir. Cinsiyet rolleri doğumdan itibaren sosyal deneyimler yoluyla öğrenilmektedir (Seçgin ve Kurnaz 2015). Tüm bireyler kadın ve erkek cinsiyeti ile dünyaya gelmekte ancak büyüyüp gelişirken toplumun cinsiyet ait belirlediği roller kapsamında yetişmektedir ancak toplumsal cinsiyet rolleri içinde büyüdükleri için toplum, erkeklerin erkeksi olması gerektiğine inanarak, kadınların erkeksi olmayan (odun kesmek, tamirci olmak gibi), kadınsı (yemek yapmak, çocuklara bakmak, nazik ve kibar olmak gibi) niteliklere sahip olmasını erkeklerin de erkeksi olarak nitelendirilen özelliklere sahip olmasını beklemektedir. (Terzioğlu ve Taşkın 2008).

Cinsiyet rolleri, yetişkinlerin bir çocuğa ilk verdiği tepki ile oluşmaya başlar ve bu doğrultuda araştırmalar, cinsiyet rolü gelişiminin bir bebeğin doğumu sırasında başladığını öne sürmektedir (Vogel vd., 1991; Seavey vd., 1975). Bebekler yaşantılarının ilk aylarında vücutlarını keşfetmek için çaba göstermektedirler. Yaklaşık yedi-sekiz ay civarına geldiklerinde ise el ve parmaklarını keşfetmeye ve kullanmaya başladıktan sonra cinsel organlarına dokunmanın onlara keyif verdiği bilinmektedir. Bu süreçte bebeklerin bezi temizlenme sürecinde duyarlı ve pratik davranışlar sergilenmesinin, cinsel organına dokunmasına abartıya izin vermeden fırsat verilmesinin bebeğin cinsel gelişime ilişkin sağlıklı hisler geliştirmesini desteklediği ifade edilmektedir (Thompson, 1975). Çocuklar hayatlarının ilk yıllarından itibaren, bir cinsiyet kimliği anlayışı oluşum sürecinden geçmektedir. Doğumdan sonra ilk iki yıl içerisinde çekirdek bir cinsiyet kimliği anlayışı oluşmuştur ancak cinsiyet kimliğinin anlamı tam olarak anlaşılamamıştır (Özsungur, 2010). Cinsiyete özgü davranışlar 18 ay civarında belirginleşmektedir (Bee ve Boyd, 2009, s. 487). Çocuklar benliklerinin farkına vardıkça toplumsal cinsiyet anlayışı geliştirirler ve bu dönem yaklaşık iki yaşına denk gelmektedir. Bu yaş düzeyindeki çocukların kadın-erkek ayrımı yapabildikleri söylenmektedir (Bee ve Boyd 2009, s. 571). Üç yaşına gelen çocukların kendi cinsiyetlerini bildikleri fakat cinsiyetin

değişmez olduğunu hala kavrayamadıkları saptanmıştır. Bu yaştaki çocukların, kişinin dış görünüşüne (saç modeli, görünümü, giyim tarzları vb.) göre cinsiyet ayrımı yaptığı ifade edilmektedir. Bu dönemde çocukların oyuncaklara, etkinliklere ve nesnelere yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargıları oluşturdukları saptanmıştır (Yağan Güder, 2014). Çocuklarda cinsiyet sürekliliği kavramı 4 yaş civarında kazanılmaktadır. Cinsiyet sürekliliği, insanların yaşamları boyunca aynı cinsiyeti taşıyacakları anlayışıdır. 5-6 yaşlarında cinsiyet değişmezliğini yani kişinin dış görünüşü değişse bile cinsiyetin değişmediğini anlayabilirler (Bee ve Boyd 2009, s.572). Cinsel kimliklerini de bu şekilde oluşturmaya başlamaktadırlar. (Dökmen, 2010).

Çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin kavram gelişimlerini Cook ve Cook (2005) şu şekilde ifade etmişlerdir:

0-12 ay:

- 7 ayda kadın ve erkek seslerini ayırt edebilme
- 9 ayda kadın ve erkek resimlerinde görsel ayrım yapabilme
- 1 yaşında kadın ve erkek sesi ile görüntüsünü eşleştirebilme

12- 24 ay:

- Erkekler kızlara göre daha agresif ve özgüvenli davranışlar sergiler.
- Yaklaşık 2 yaşlarında çocuklar cinsiyetlerine uyumlu olarak nitelendirilen oyuncaklarla oynamayı seçerler. Erkekler, oyuncak bebekler gibi kızların oyuncağı olarak kabul edilen oyuncaklarla oynamaktan kaçınırken, kızlar oyuncaklara karşı istikrarlı bir cinsiyet önyargısı sergilemezler.

24-36 ay:

- Yaklaşık 26 aylık olduklarında yetişkinlerin eşyalarını, rollerini, fiziksel görünüşlerini ve kişilik özelliklerini keşfederler.
- Ortalama 30 ayda cinsiyet gruplarını alırlar ve bunları kız ve erkek şeklinde adlandırırlar.

- Yaklaşık 36. ayda çoğu çocuk cinsiyet kimliğini algılar, kendisinin cinsiyetinin bilincindedir fakat buna saç stiline ve giyimine göre kararlar verir.
- 2,5 ila 3 yaşları arasında çocuklar nesneler, etkinlikler ve oyuncaklar hakkında cinsiyet kalıpyargıları oluştururlar. Cinsiyete duyarlı oyuncaklarla oynamak genellikle bu yaş civarında artış göstermektedir. Kız ve erkek çocuklar hemcinsi olan arkadaşlarına yönelmektedir.

3-5 yaş:

- Genel olarak oyuncak ve oyun seçimlerinde cinsiyet farklılıkları artış göstermektedir.
- 3 yaşındaki birçok çocuk, cinsiyet değişmezliğini (zaman içinde cinsiyet değişmezliği) anlar.
- Oyuncaklara, etkinliklere, renklere, kişisel özelliklere ve oyunlara yönelik seçimlerinde yoğun kalıpyargılar sergilemektedirler. 5 yaşına gelindiğinde, kalıpyargılar hızlı ve sert bir şekilde oluşur. Erkeklerde kızlara göre daha etkilidir.
- 2-4 yaş arası kadın ve erkeklere ilişkin, özellikle güç ve korkaklık (erkekler güçlü, hızlıdır; kızlar ağlar, yardıma ihtiyaç duyar ve korkarlar) ile olumlu ve olumsuz (erkekler olumsuz, kadın olumlu) kalıpyargılar geliştirirler.
- Aynı cinsiyetten oyun arkadaşı seçme ve oyunlarda cinsiyet ayrımı artar.
- Aynı cinse olan pozitif ayrımcılık 5 yaşında gelişir (kızlarda bu ayrımcılığı 3 yaşında oluşabilir).
- Saldırganlık veya yardım etme dahil olmak üzere kişilik ve sosyal özelliklerle ilgili basmakalıp davranışlar oluşmaya başlar.
- Cinsiyete ilişkin inanç ve davranışların katılığı okulöncesinin son yıllarında en yüksek düzeydedir.

6-7 yaş:

- Faaliyetler, meslekler, davranışlar, spor türleri ve okul sorumlulukları ile ilgili kalıpyargılar oldukça katıdır.
- Aynı cinsten bir arkadaşla oynamak erken ergenlik dönemine kadar devam eder.

- Belirli alanlarda kalıplaşmış tercihler artar veya sabit kalır, ancak kızlarda genellikle azalır.
- Televizyon programları (erkekler daha çok çizgi film ve macera programları izler), spor faaliyetlerine katılım, hobiler, ev işleri, ev içi ve açık hava oyunları tercihlerinde cinsiyetler arasında tutarlı veya artan farklılıklar görülür.

2.3.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Kazanımını Etkileyen Etmenler

Bu bölümde toplumsal cinsiyet rollerinin kazanımını şekillendiren etmenler biyolojik ve çevresel etmenler olarak iki alt başlık altında incelenmektedir.

2.3.1.1. Biyolojik Etmenler

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin çalışmalar, cinsiyet tiplemelerinin nedenlerini irdelemek amacıyla doğum öncesi dönemden yaşlılık sürecine kadar olan tüm gelişimsel basamaklarda genel olarak davranış, (cinsiyetler arası davranışsal benzerlik veya farklılıklara) üzerinde durmaktadır (Saygan ve Uludağlı 2021). Temel düzeyde bakıldığında insanlar 23 X ve 23 Y kromozomunun bir birleşimi halinde çiftler olarak bulunan 46 kromozomdan meydana gelmektedir. Hamileliğin başlangıç dönemlerinde erkek ve dişi embriyoları birbiri gibi görünmektedir. Erkek embriyosundaki Y kromozomunda bulunan genler testislerin gelişimini etkiler ve erkekler fizyolojik olarak dişilerden ayrışmaya başlar. Testisler, androjeni olarak ifade edilen hormon grubundan çok miktarda salgılar, dişi embriyodaki düşük androjeni düzeyleri, dişi cinsel organının tipik gelişmesini destekler. Bu sebeple, hormonlar cinsiyet farklılıklarının oluşmasında büyük ölçüde rol oynamaktadır (Santrock, 2012, s. 60).

Hormonlarla ilgili yürütülen bazı çalışmalarda, "Doğumsal Adrenal Hiperplazi" ismiyle ifade edilen genetik bozukluktan bahsetmektedir. Bu bozukluğun adrenal sistemdeki androjen seviyesinin doğum öncesi dönemden itibaren çok yüksek düzeylerde üretilmesine neden olduğu bilinmektedir. Bu genetik bozukluğa sahip bireylerle gerçekleştirilen araştırmalarda androjenin -her iki cinste de var olan bir hormon olsada- "erkeksi" olarak belirtilen davranışlarla bağlantılı olduğunu, bu bozukluğu yaşayan kadınların erken çocukluk sürecinde "kadınsı" kimliklerinden (Hines vd., 2004) ve bu bağlamdaki oyun yinelemelerinden memnun olmadıklarını

hatırladıkları bildirilmiştir (Servin vd., 2003). Oyun tercihleriyle ilgili olarak yürütülen farklı bir araştırmada, Doğumsal Adrenal Hiperplazi nedeniyle doğum öncesi yüksek seciyede androje etkisinde olan kız çocuklarının, yüksek düzeyde "erkeksi" olarak betimlenen davranış sergiledikleri ve oyun seçimlerinin de bu doğrultuda yaptıkları görülmektedir (Auyeung vd., 2009). Benzer şekilde hayvanlarla gerçekleştirilen araştırmalarda, doğum öncesi dönemde uygulanan androjenin dişi ve erkek memelilerde aktif oyunu ve agresif davranışları tetiklediğini ancak bakım verme davranışını azalttığını ortaya koymuştur (Lephart vd., 2001; Sato vd., 2004). Maccoby (1998), hayvanlarla yapılan çalışmalarda elde edilen hormon etkilerinin kısmen de olsa insanlara genellenebileceğini ifade etmiştir. Oyun çağından başlayarak hemcins akranlarıyla oynamayı seçen çocukların davranışlarının, diğer pek çok memeli türünün yavrularında da gözlemlendiğini gösteren araştırmalar bu bilgiyi destelemektedir (Beatty 1992; Munroe ve Romney 2006).

İnsanlarda cinsiyet hormonları oyun tarzları üzerinde etki göstermektedir. Bu doğrultuda erkekleri sert ve gürültülü, kızları ise nazik ve sakin davranışlara yöneltmektedir. Çocuklar yaşıtlarıyla yaşantı sağladıkça ilgi ve davranışları hemscinslerine döner ve özellikle okul öncesi dönemdeki kızlar, iş birliğine dayalı görevler içeren sakin oyunları seçerek çift olarak diğer kız arkadaşları ile oynamayı tercih ederler. Erkekler ise koşma, tırmanma, itiş kakış oyunları oynama, yarışma ve inşa edip yıkma gibi oyunlar seçerek çift olup diğer erkek arkadaşları ile oynamayı tercih ederler (Fabes vd., 2003). Cinsiyet rollerindeki farklılıkların bazı biyolojik temellerinin olduğu anlaşılmış olsa da çevresel deneyimlerin biyolojik bazlı cinsiyet farklılıkları üzerinde etkisi olduğu da bilinmektedir (Ruble vd., 2006).

2.3.1.2. Çevresel Etmenler

Çocukların toplumsal cinsiyet rollerinin şekillenmesinde birçok çevresel etmen rol oynamaktadır. Burada temel rol ailede olmak üzere akran grupları, okul, kitle iletişim araçları gibi faktörlerde toplumun beklentilerini somutlaştırarak çocukların bu davranışları içselleştirmesini sağlayacak durumlar oluşturmaktadır (Zelyurt, 2018). Kız ve erkek çocuklar içinde doğup büyüdükleri toplumun kültürüyle paralel olarak toplumsal cinsiyet rollerini edinirler (Dökmen, 2015). Bu sebeple cinsiyet rolleri sosyal pratiğin de bir çıktısı olarak yorumlanabilmektedir (Onur ve Koyuncu 2004).

Çevresel etmenler; aile, eğitim sistemi ve kitle iletişim araçları olmak üzere üç başlıkta ele alınacaktır.

2.3.1.2.1. Aile

Bireylerin toplumda ilk olarak kız ve erkek olgusunun ne anlam ifade ettiğini öğrendiği ilk yer ailedir (Bağçeli, 2008). Çocuğun sosyalleşme merkezi ailesidir ve topluma uyumlu olması, kültürel değerlerin aktarılması, uygun davranış biçimlerinin öğretilmesinde önemli bir role sahiptir (Burcu, 2007)

Geleneksel ve modern aile yapılarını her ikisinde de çocuklara cinsiyet rollerine ilişkin eğitimler verilmektedir. Çekirdek ailelere oranla geleneksel yapıdaki ailelerde bu eğitim daha belirgin olarak görülmekte ve bu eğitimle beraber çocuklara toplumsal cinsiyet rolleri edindirilmektedir (Eşsizoğlu, 2012).

Çoğu ebeveyn, yeni doğan bebeklerinin kız mı erkek mi olduğunu öğrenmekle son derece ilgilenmektedir. Bu bilgi doğrultusunda isteyerek veya istemeyerek çocuklarından cinsiyet rolüne uygun özellikler hakkındaki inançlarla tutarlı olarak bir dizi beklenti ortaya çıkarmaktadır (Rubin vd., 1974). Cinsiyete uygun özellikler hakkındaki bu inançlar cinsiyet kalıpyargıları olarak da ifade edilmektedir. Yetişkinlerin küçük çocuklarla yaşantıları, kişilik özelliklerinin yanı sıra ilgi alanlarını da içerir ve bu yaşantıların çok az bir kısmı cinsiyete dayalı değildir (Martin, 1995). Ebeveynler genellikle çocuklarının geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine bağlı kalarak hareket etmesini tercih ederler ve buna uymadıklarında endişelenirler (Martin, 1990). Örneğin; aileler, bebeklerinin toplumun beklentileri doğrultusunda cinsiyetinden beklenen biçimde giyinmesine, saçlarını şekillendirmesine, doğru oyuncaklar seçmesine ve çeşitli roller benimsemesine ilişkin beklentilerini belirtirler (Akalın, 2002). Yapılan araştırmalarda çocuklarda cinsiyetler arası davranışların ne ölçüde caydırıldığı, çocuğun cinsiyetine bağlı bulunmuştur. Araştırmalar, geleneksel olarak kadınsı faaliyetlerde bulunan erkeklerin, erkeksi faaliyetlerde bulunan kızlardan daha olumsuz görüldüğünü göstermiştir (Feinman, 1974). Ayrıca kadınların, çocukların cinsiyetler arası davranışlarını erkeklerden daha fazla kabul ettikleri bulunmuştur (Martin, 1990).

Çocuklar ailede görev paylaşımı, iletişim ve iş dağılımı gibi alanlarda toplumsal cinsiyet rollerini erken dönemde deneyimlemektedirler. Evde çocuklara yüklenen görev ve sorumlulukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarıyla örtüşmesi, çocukların zihninde kadın ve erkeğin iş ve görevlerini şekillendirmektedir. Örneğin, pek çok yerde en yaygın toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından biri olan "erkeğin asli rolü ailenin ihtiyaçlarını karşılamak, kadının asli rolü ise çocuk yetiştirmek ve ailenin varlığının devamını sağlamaktır" şeklinde görülmektedir (Moya vd., 2000). Ev içerisinde gerçekleştirilen görev dağılımı sürecinde kız ve erkek çocukları, cinsiyetleri doğrultusunda bazı roller için teşvik edilirler. Örneğin, kız çocuklarından annelerine ev işlerinde (temizlik, ütü, yemek yapmak) destek olmaları, erkek çocuklardan ise babalarına bazı görevlerde destek olmaları beklenmektedir (Akgül Gök, 2017) Cunningham (2001)'ın çalışmasına bakıldığında annelerin toplumsal cinsiyet rolü algıları ile yetişkin çocuklarının toplumsal cinsiyet davranışları üzerinde etkisi olduğu ifade edilmiş ve böylece ailelerin doğrudan ya da dolaylı olarak cinsiyet rolü algılarını çocuklarına geçirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukların yetiştirilme süreci ile ilgili yapılan bir araştırmada ailelerin erkek çocuklarına kız çocuklarına göre başarma, yarışma, bağımsız hareket etme, duygularını kontrol etme ve görev alma gibi konularda daha çok destek sağlamaktadır (Baran, 1995).

Hoffman (1974)'ın yapmış olduğu çalışmada, aile içerisinde çocukla ilgilenme konusunda babanın daha az yer aldığı ve daha çok çocuk bakımını annenin benimsediği fakat kadının iş yaşantısında olduğu ailelerde babalarında çocukların bakımında anneler gibi aktif rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır (Kuzucu, 2011). Ancak eşleri iş yaşantısında aktif rol oynadığı halde evde yapılması gereken işlere dahil olmayan babaların sayısı oldukça fazladır. Babaların çocuk bakımında aktif rol alması, çocuğun anneyle olan etkileşimini oldukça verimli bir duruma taşımakta ve çocuğun toplumsal cinsiyet gelişiminde sağlıklı bir rol model yansıtmaktadır (İnanç vd., 2010). Güder (2014)'in yapmış olduğu araştırmada, çocukların kadın ve erkek ile ilgili kalıpyargısal düşünce aktarmalarında annelerinin ev hanımı olması, annelerin genellikle şiddete maruz kalması ve çocukların bu duruma şahit olması, aile içindeki görev paylaşımının geleneksel bir biçimde olması gibi unsurların etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin gelir düzeyleri ve eğitim düzeyleriyle toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yapılan araştırmada, ailelerin hemcinsi olan çocuklarını daha çok cinsiyetlerine ilişkin yönlendirmelerde bulundukları özellikle de babalarda bu boyutun daha net olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dilek, 1997)

Ebeveynlerin oyuncak seçimine ilişkin olarak yapılan bir çalışmada, ailelerin kız oyuncakları tercih sürecinde daha esnek olduklarını fakat erkek çocuklarının oyuncak tercihlerinde erkeksi olarak nitelendirilen daha maskülen oyuncaklara öncelik verdikleri görülmektedir. Ayrıca toplumda erkeksi olarak nitelendirilen davranışlara ve oyuncaklara, kızsı olarak nitelendirilen davranış ve oyuncaklara göre daha çok önem gösterilmesi ailelerin bu boyuttaki kaygı durumunu ortaya koymaktadır (Wood, vd., 2002).

Çocukların kardeşe/kardeşlere sahip olup olmama ve sahip olunan kardeşin/kardeşlerin cinsiyetinin de toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisine ilişkin yapılan bir araştırmada, kardeşi olmayan çocukların aynı cinsiyetten kardeşi olanlara göre daha az kalıpyargısal görüşler içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak farklı cinsiyetten kardeşi olanlara göre ise daha fazla kalıpyargılı oldukları saptanmıştır. Bu doğrulltuda büyük kardeşlerin, küçük kardeşleri için rol model oldukları ve kardeşlerin cinsiyeti aynı ise küçük kardeşin büyük kardeşten etkilenerek kalıpyargılar oluşturabilecekleri ifade edilmiştir. Kardeşlerin cinsiyetinin birbirinden ayrı olma halinde daha az kalıpyargı geliştirebilecekler ortaya çıkmaktadır (Rust vd., 2000).

2.3.1.2.2. Eğitim Sistemi (Okul, akran grubu, kitap, öğretmen)

Çocukların okul ortamları ve akran grupları genişleyip farklılaştıkça çocuğun toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yaklaşımları, bakış açıları ve inançları da etkilenmektedir. Eğitim, kişilere kültürü aktarmak ve bilgi kazandırmak, iş yaşantısına karışabilmek için hazırbulunuşluk kazandırmak vb. işlevleri sebebiyle toplumsal cinsiyet barındıran iletilere sahiptir. Bu sebeple her seviyeden okulda, kız ve erkek çocuklara, kadınlar ve erkeklere ilişkin toplumda var olan kabul edilmiş kalıpyargıları aktarılmaktadır (Göğüş Tan, 2011). Okul öncesi dönem çocuklarında cinsiyete ilişkin tutumların gözlendiği çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan bir

araştırmada, çocukların ortaklık gerektiren grup çalışmalarında ve serbest zaman etkinleri sürecinde hemcinslerinden olan arkadaşlarına daha fazla yönelim gösterdikleri hatta kimi zaman hemcinsi olmayanları dışladıkları gözlenmiştir (Maccoby, 1998). Cinsiyet kimliğinin ortaya çıkışı ve sosyal grup üyeliğinin istikrarına dair artan anlayış, çocukların cinsiyet hakkında bilgi edinme, cinsiyet gruplarına ilişkin bilgi toplama ve diğer grup üyeleri gibi davranma motivasyonlarını etkilemektedir (Ruble ve Martin 1998). Örneğin oyuncakların kullanımına ilişkin yapılan deneysel araştırmalar, çocukların cinsiyet kimliğine eriştikleri bir yaşta, kendi cinsiyet grupları için uygun olduğuna inandıkları oyuncaklara, cinsiyetleri için olduğuna inandıkları oyuncaklara göre daha fazla dikkat ettiklerini ve bu oyuncaklarla ilgili bilgilerinin daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır (Bradbard vd., 1986). Çocuklar oyun oynama sürecinde değerlendirilirken, çocukların daha çok hem cinsleri ile toplumsal cinsiyetlerine has oyuncaklar tercih ettiği dikkat çekmektedir (Yağan Güder ve Alabay 2016). Oyun tercihlerine bakıldığında çoğunlukla, kız çocuklarının daha çok bakım ve hizmet tarzından oyunlar oynamayı tercih ettikleri; erkek çocuklarının ise genellikle itfaiyecilik, polisçilik, arabacılığa benzer oyunlar tercih ettikleri gözlenmektedir (Taş ve Yağan Güder 2012). Oyuncak tercihi ile ilgili bir çalışmada kız çocuklarının daha çok bebek, mutfak seti gibi oyuncakları tercih ettiği; erkek çocuklarının ise bloklar, takım çantaları, taşıt oyuncaklarını tercih ettikleri görülmüştür (Yağan Güder, 2014).

Okul öncesi dönem eğitim süreci başta olmak üzere kişilerin yaşantısındaki en önemli varlıklardan biri olan öğretmen kişinin kendini ve çevresini kavrayışını, görüşlerini ve kişiliğini biçimlendirmektedir. Öğretmenin öğrencilere sesleniş biçimi, uygulamış olduğu davranış yöntemleri (ödül, ceza, pekiştireç), sınıfta görev paylaşımı, ders sürecinde öğrencilere verdiği katılım hakkı, sınıf içi ve dışında yapılan uygulamalar, öğrencilerine karşı olan başarı beklentileri ve aktardığı mesleki amaçlar öğrencilerin hayatını oldukça fazla etkilemektedir (Ünal vd., 2017).

Bu sebeple öğretmenlerin güçlük yaşamlarında ve sınıf uygulamalarında eşitlikçi bir tutum içinde olmalı ve çocuklara davranışlarının cinsiyet temelli olmaması önemlidir (Koyuncu vd., 2018). Yapılan araştırmalarda öğretmenlerin sınıfta bilerek ya da bilmeyerek cinsiyet kalıpyargılarını sürdürebildiği durumlar olduğunu ve bu inanışlar doğrultusunda beklentilerini çocuklara da geçirerek onların görüşlerini etkilediği

belirtilmektedir (Coşkun, 2002; Todor, 2010). Öte yandan bazı öğretmenlerin davranışlarının, kız ve erkek çocukları üzerinde farklılık gösterdiğine ilişkin sonuçları içeren çalışmalar da bulunmaktadır (Torun, 2002).

Bunların yanı sıra okul öncesi eğitim kurumlarında sınıf içerisinde kız ve erkek çocuklara uygulamalarda aynı derecede söz hakkı vermeme, erkeklere yaramaz, hareketli vb., kızlara ise duygusal, ağlamaklıya benzer yakıştırmalar yapmak çocuklarda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin erken zamanda olumsuz düşünceler oluşturabilmektedir. Bu sebeple öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliği doğrultusunda tutum ve davranış sergilemeleri, çocukların toplumsal cinsiyete ilişkin algılarına, cinsiyet rollerine ve eşitlikçi yaklaşımlarına pozitif olarak etki edebileceği düşünülmektedir (Koyuncu vd., 2018).

Çocukları yaşama hazırlama, onlara rol model olma ve deneyim kazandırmada çocuk edebiyatı ürünleri büyük bir öneme sahiptir. Her yaş grubundan çocuk, okuduğu veya dinlediği hikayelerin karakterleriyle özdeşleşir ve bu karakterlerden kendisi için bir model oluşturur (Güleç ve Geçgel 2006, s.184). Çocuk edebiyatı ürünleri içerisinde, toplumda yer alan kadın ve erkek cinsiyetine ilişkin bazı yaklaşımları barındırmaktadır (Esen ve Bağlı 2002). Resimli çocuk kitapları içerisinde bazı rol davranışlar yer alır ve bunlar cinsiyetten beklenen, uygun görünen toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını aktarabilir (Blank Mathıeu 2005, s.72).

Çocuk kitaplarındaki cinsiyet rollerinin nasıl oluşturulduğu ve kitaplara nasıl aktarıldığını incelemeyi amaçlayan bir araştırmada, kitaplarda çoğunlukla toplumsal kalıpyargılara ilişkin bir dilsel ve dil dışı gösterge seçimi düzenlendiği belirlenmiştir (Gürşimşek ve Günay 2005). Köseler'in (2009) yürütmüş olduğu bir araştırmada hikaye ve masal kitaplarında yer alan kadınların çalışma yaşantılarının sınırlı tutulduğu ve mesleki rollerinin oldukça az yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kitaplardaki kadın karakterlerin daha çok ev işlerinde ve çocuklarla ilgilenen anne rolünde olduğu, kız çocukların ise annelerinde ev işlerinde yardım ederken, erkek çocukların annelerine alışverişte destek olurken nitelendirildiği görülmektedir (Yağan Güder, 2014). Böylece kadınların duyarlı, ilgili ve bakım veren, erkeklerin ise daha bağımsız ve kuvvetli olarak yansıtılmaları bu özelliklerin arandığı meslekler gruplarında görev almalarına sebep olmaktadır (Dökmen, 2010).

Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusunu inceleyen araştırmalara bakıldığında, erkek resimlerinin kız resimlerine göre daha çok yer aldığı, kızların ev ortamında erkeklerden daha fazla yer aldığı gösterilirken erkeklere kamusal alanlarda, halka açık yerlerde ve okullarda daha sık yer verildiği görülmektedir. Kızlara resimler aracılığıyla 'anne' olmaları dayatılırken, erkeklere 'baba' rolü kapsamında dışarıda çalışma ve ekonomik özgürlük tarzında konular aktarılmaya çalışılmıştır. Yemek, ev temizliği, çamaşır yıkama asma ve çocuk bakımı gibi görevler kadınlara özgü iken; çocuklar daha çok anne ile diyalog içinde tasvir edilmektedir (Dilek, 2014). Kadınlar için ev hanımlığı, öğretmenlik, doktorluk gibi meslekler uygun bulunurken, erkekler için mekanik, enerji ve yoğun güç barından meslek grupları uygun görülmüştür (Yorgancı, 2008). Bu araştırmaların yanı sıra son dönemlerinde ilkokul kitaplarına bakıldığında erkek karakterlerinde ev işlerinde kadın karaktere destek olduğu durumlara yer verildiği ve bu desteğin de kitaplarda bulunan görsellerde açık şekilde yer aldığı görülmektedir (Topal,2012).

2.3.1.2.3. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları cinsiyet stereotiplerini ve önyargılarını kabul edilebilir kılmakta ve toplumu bu doğrultuda yönlendirmede büyük ölçüde yer almaktadır (Dökmen, 2015). Toplumsal cinsiyet ve kitle iletişim ilişkisi dikkate alınarak medyanın, çocuğun sosyal öğrenme sürecindeki etkisi üzerine dikkat çekilmiştir. Çocuklar televizyon aracılığıyla çeşitli bilgilerin yanı sıra cinsiyet rollerine ilişkin bilgilerini de öğrenirler. Çocuklar, televizyondaki toplumsal cinsiyet temsillerini göz önünde bulundurarak, kadın ve erkek hakkında hakim olan kalıpyargıları anlayabilirler. (Yavuz, 2007; Gündüz Kalan, 2010).

Toplumsal cinsiyete ilişkin olarak çizgi filmleri inceleyen bir araştırmada, anne karakterinin genellikle ev içerisinde yer aldığı, baba karakterine çizgi filmde daha az yer verildiği ve daha çok araba sürme, odun kırmaya benzer dış etkinliklerde yer aldığı görülmüştür (Yağan Güder, vd. 2017). Çocukların en çok tercih ettiği program türü olarak bilinen çizgi filmler ve çizgi kahramanlar ile okulöncesi dönem düzeydeki çocukların özdeşim kurdukları sonucuna ulaşılmış birçok araştırma bulunmaktadır (İşçibaşı, 2003; Akman, vd., 2011; Özakar ve Koçak 2012). Bu kapsamda yapılan bir araştırmada çocukların ne gibi nedenlerle rol modellerini tercih

ettiklerini açıklamaya çalışılmış ve seçilen rol model kahramanın temizlik yapması ve yemek yapması gibi konuları genelde kız çocuklarının tercih ettikleri görülürken erkek çocukların tercihlerine bakıldığında ise asker, polis gibi çizgi film karakterlerini rol model olarak belirledikleri sonucuna ulaşılmıştır (Oruç, vd., 2011). Toplumsal cinsiyet kapsamında pokemon çizgi filminin analiz edildiği bir çalışmada erkek Pokemon kahramanının ve erkek Pokemon eğitimcilerinin daha merkezi rollerde yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte araştırmanın çalışma grubunun bir kısmını meydana getiren ortaokul öğrencilerinin çoğunun favori eğitimcisi olarak kadın eğitimciyi değil de erkek Pokemon eğitimcisini tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Ogletree, vd., 2004). Callio isimli çizgi filme ilişkin olarak çocuklara hangi karakteri olmayı tercih ettiklerinin sorulduğu bir araştırmada, kız çocuklarının %39'unun Callio'nun kız kardeşi Rozi olmak istediğini belirttiği gözlemlenirken; erkek çocukların %42'sinin ise Calliou olmak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda çocukların çizgi filmlerde hemcinsleriyle aynı karakterlerle özdeşleşmeye çalıştıkları görülmektedir.

Çizgi filmlerdeki kadın ve erkek kahramanlara ilişkin yapılan bir incelemede macera içeren çizgi filmlerde erkeklerin kadınlara göre daha fazla temsil edilirken eğitici çizgi filmlerde ise kadınlara daha fazla yer verildiği ve kadınların toplumsal kalıpyargılar çerçevesinde davranışlar sergiledikleri sonucuna varılmıştır (Yavuz, 2007).

Reklam, geniş tabakalara erişebilme ve kodlanmış görselleri yeni baştan ulaştırabilme özelliğinden dolayı cinsiyet kalıpyargılarının toplumda kuvvetlenmesinde kayda değer bir role sahiptir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ve cinsiyet kimliklerinin oluşumunda reklamların ve dolayısıyla da kitle iletişim araçlarının rolünü inceleyen bir araştırma sonucunda, kadınların ev hanımı ve duyarlı anne, yumuşak, kibar ve bakımlı kişiler olarak temsil edildiği görülmektedir (Çankaya, 2009). Ayrıca kadınlara erkeklerin sevgisine, ilgisine ve desteğine muhtaç ve güçsüz kişiler olarak yer verilmektedir. Erkeklere bakıldığında ise güçlü, aile liderleri ve ekonomik olarak bağımsız kişiler olarak yer verilmektedir. Reklamlardaki cinsiyet kalıpyargılarının incelendiği farklı bir çalışmada, erkeklerin daha çok azimli, güçlü, cesur, akıllı, bağımsız, baskın, tecrübeli, kuvvetli, bekar, vahşi, galip kişiler olarak aksedildiğini; kadınların ise çoğunlukla daha duygusal,

seksi, evli, bağımlı, alımlı, güzel, mülayim, korkak, çekingen, mutlu kişiler olarak aksedildiği belirtilmiştir (Sabuncuoğlu, 2006). Bunlara karşın Çık (2017) tarafından yapılan araştırmada kadının toplumsal cinsiyet rollerinin 80'li yılların ardından azalarak sürdüğü ve 2000'li yıllarda geleneksel yargıların dışında olduğu, kadınların mesleki kariyerine ve gelecek güvencesine önem veren, konfora, eğlence ve alışverişe yönelen rollerde temsil edildiği reklam sayısında artış olduğu belirtilmektedir.

Tüm bu araştırmaların sonuçlarına bakıldığında özelikle çocukların seyrettikleri çizgi film, program ve reklamların toplumsal cinsiyet rollerini içerdiği ve bunları pekiştirdiği söylenebilir.

2.4. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları

"Kalıpyargı" ifadesi ilk olarak Lippmann tarafından 1992 yılında kullanılmıştır (Dökmen, 2010). Kalıpyargılar, belirli bir gruba ait olan insanlara ve nesnelere ilişkin genel yargılar ve tasvirlerdir. Basmakalıp görüşler ve değerlerin açık ifadeleridir. Popüler kültürü anlamak ve analiz etmek için kalıpyargılar yararlı araçlardır. Kalıpyargılar tanınıp tanımlandıktan sonra, altta yatan tutumlar ve inançlar hakkında önemli, aydınlatıcı bilgiler sunulmaktadır. İçinde yaşadığımız kültürde kalıpyargılar ister istemez insanlara öğretilmekte ve onları doğrudan etkilemektedir (Özdemir, 2006). Cinsiyet kalıpyargıları, erkekler ve kadınlar hakkındaki önyargılı kavramlardır (Şirvanlı Özen, 1992).

Berk (2013)'e göre toplumsal cinsiyet kalıpyargısı, kadın ve erkeğe uygun olan özellikler hakkında yaygın olarak kabul edilen algıları ifade etmektedir. İki çeşit toplumsal cinsiyet kalıpyargısı bulunmaktadır. Bunlar toplumsal cinsiyet rollerine odaklananlar ve toplumsal cinsiyet özelliklerine odaklananlar olmak üzere ayrılmaktadır. Bir cinsiyetin diğerinden daha fazla veya daha az psikolojik yeteneğe sahip olduğu, cinsiyete dayalı özelliklerin bir kalıpyargısıdır. Cinsiyet rolleriyle ilgili kalıpyargılar, insanlar belirli eylemlerin belirli durumlarda erkekler ve kadınlar için uygun olduğunu düşündüklerinde ortaya çıkmaktadır (Best, vd., 1977).

Ebeveynler, daha çocukları doğmadan erkek ve kız çocukları için kalıpyargılar yaratırlar. Erkeklerin daha güçlü ve sert olduğu görülürken, kadınların daha nazik ve

daha duyarlı olduğu düşünülmektedir (Peretti ve Sydney 1984). Çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren buna benzer toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına maruz kalırlar ve kadın ve erkeklerin görünümü, davranışları ve eylemleri hakkında önyargılar geliştirirler (Huston, 1983). Kültürümüzde cinsiyetin önemi göz önüne alındığında, cinsiyetin yargılar için bir temel olarak sıklıkla kullanıldığını öğrenmek şaşırtıcı olmamaktadır (Martin,1989). Sonuç olarak, önyargılar evde başlar ve sosyal etkileşimler yoluyla artarak devam eder. Her toplum bu senaryodadır, ancak nasıl işlediği sosyal yapıya ve kültüre bağlı olarak farklılıklar göstermektedir (Bisaria, 1985).

Erkeklere ve kadınlara karşı kalıpyargılar, erken başlayan cinsiyet normları tarafından getirilmektedir. Çocukken geliştirilen bu önyargıların üstesinden gelmek ve değiştirmek gerçekten oldukça zorludur. Bu sebeple, kadın ve erkeklere yönelik ayrımcılık yaygındır. Ayrımcılık özellikle işyerinde ve eğitimde belirgindir. Kızlar erkeklerden daha az eğitim almakta, erkeklerin ve kadınların sahip olabileceği işletme türleri arasında farklılıklar bulunmaktadır (Çelik, 2008). Genel olarak toplum, çekici, bakımlı, sağlıklı ama kırılgan, düzgün anne ve eşlere vb. olan kadınlara değer vermekte ve uygun görmektedir. Bunların yanı sıra erkek normları, fiziksel olarak zinde olmak, zihinsel olarak zinde olmak, başarılı olmak, toplumda prestij sahibi olmak gibi şeyleri içermektedir (Dökmen, 2010).

Cowen ve Hoffman tarafından 1986 yılında yapılan araştırmaya göre kalıpyargılar 2 ile 5 yaşları arasında öğrenilmektedir (Yağan Güder ve Alabay 2016). Kalıpyargılar ortaokul öğrencileri arasında daha da belirgin hale gelmektedir (Baran, 1995). Cinsiyet kalıpyargıları çocuk oyunlarına ve oyuncaklarına da yansımaktadır. Sıklıkla oyuncaklarla ve etkinliklerle cinsiyetlerine uygun oyunlar oynamayı tercih etmektedirler (Shaffer, 2009). Literatürün gözden geçirilmesinden elde edilen sonuçlar, 5 yaşındaki çocukların hem kendi duygularını hem de başkalarının duygularını anlayıp ifade ederken cinsiyete dayalı kalıpyargılar edindiklerini göstermektedir. Erkekler kendilerini kızlar gibi daha kavgacı ve hıçkıra hıçkıra ağlamayan olarak tanımlarken, kızlar kendilerini duygularını daha iyi ifade eden ve ağlamaktan korkmayan olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu çalışma, kadınlara yönelik önyargıların kadınların okuldaki davranışlarını etkilediğini de göstermektedir (Brechet, 2013).

Yetişkinler, bir kişinin cinsiyeti hakkında basitçe bilgi verildiğinde, bir kişinin fiziksel nitelikleri, rol davranışları, meslekleri ve nitelikleri hakkında çok çeşitli cinsiyete dayalı varsayımlar çıkarmaya çok eğilimlidirler (Deaux ve Lewis 1984). Martin ve Halverson (1981)'a göre, toplumsal cinsiyet kalıpyargıları, bir ilişkiler ağından oluşan yapılandırılmış bilgi yapıları veya "şemalar" olarak görülebilir. Bilginin yokluğunda, bu çağrışımsal ağ, diğer insanlar hakkında "en iyi tahminleri" yaratmak için kullanılabilir (Nisbett ve Wilson 1977). Sonuç olarak, bir kişi hakkında bilinen tek şey cinsiyeti olduğunda çıkarılabilecek türden sonuçlardır. Bir başkasını ne kadar seveceğinizi seçmek, sıklıkla cinsiyete de bağlıdır. Örneğin çocuklar sıklıkla kendi cinsiyet gruplarının üyelerini diğer cinsiyet gruplarının üyelerine tercih edeceklerine inanırlar (Martin, 1989). Bireyler, özellikle tatmin edici bulmadıkları kişiler, koşullar veya olaylarla karşılaştıklarında öğretilen bu önyargıları kolayca benimser ve kullanır; bu durumlarda, kalıpyargılar çok daha hızlı bir şekilde uygulamaya konur. Araştırmacılar tipik olarak, kalıpyargıları güçlendirmek için ailenin en etkili organizasyon olduğunu iddia ederler. Çelik (2008)'e göre aile bileşeninden sonra, diğer sosyal bağlamlar, çevre ve kitle iletişim araçları gelmektedir.

Araştırmalara göre kalıpyargılar, özellikle eğitim sürecinde ilkokul yıllarını etkileyecek şekilde ilerlemektedir. Örneğin, kızların ilkokul boyunca matematik ve fen bilimlerinden hoşlanmadıkları için bu alanda kariyer yapmaktan kaçındıkları gözlemlenmiştir. Diğer araştırmalar (Bleeker ve Jacobs 2004; Correll, 2001; Forgasz vd., 2004) da erkeklerin matematik ve fen bilimlerinde kızlardan daha iyi puan aldığını göstermektedir. Kızların sözel ve yazma becerilerinde daha iyi puan aldıklarını iddia etmektedir (Adler, 1990; Kaluger ve Kaluger 1984). Bu fikirlerin bir savunması, kadınların sözel olarak erkeklerden daha yetenekli olduğunu ve dil ve sanat gibi geleneksel olarak kadınsı uğraşlarda başarı beklentilerinin onları bu alanlarda yönlendirmeye hizmet ettiğini iddia eden Dökmen (2006) tarafından sağlanmaktadır. Matematik, fen, atletizm, mekanik yetenek, uzamsal yetenek gibi erkeksi olarak kabul edilen alanlarda, aradaki fark anlamlı olmasa da erkeklerin daha başarılı olduğu görülmektedir. İlerleyen aşamalarda ise erkekler ortaokul ve sonrasında ilerledikçe sayısal disiplinleri daha fazla takip etmeye teşvik edilmektedir (Dökmen, 2010).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)'den 2006 yılında elde edilen veriler, gelişmiş ülkelerde kadınların yüksek öğrenime devam etme şanslarının artmasına rağmen, dünyanın diğer bölgelerine kıyasla hala nispeten az olduğunu göstermektedir. Ulusal Bilim Kurulu tarafından 2006 yılında yapılan bir araştırmaya göre, kadınlar gelişmiş ülkelerde eğitime daha fazla dahil olmakta, ancak seçtikleri eğitim türü farklılaşmaktadır. Örneğin, erkeklerle karşılaştırıldığında, kadınların fizik gibi bilimsel disiplinleri seçme olasılığı daha düşüktür (Şıvgın, 2015).

Gerçekte, cinsiyet ayrımcılığı birçok mesleğin kadın ve erkeğin faaliyet gösterdiği sektörlere ayrılmasına ve Çelik'e (2008) göre bazı alanların kadın, bazılarının ise erkek mesleği olarak görülmesine neden olmuştur. Örneğin, sekreterlik, danışmanlık ve bankacılık işlerinde kadınlar, mühendislik, inşaat, elektronik ve ilgili sektörlerde erkeklere göre daha yaygın yer almaktadır. Ayrıca sekreterlik ve hemşirelik kadın meslekleri olarak görülürken şoförlük ve inşaat mühendisliği erkek meslekleri olarak kabul edilmektedir (Çelik, 2008). Birkaç ülkede yürütülen araştırmalar, matematik, fizik ve mühendislik disiplinlerinde daha fazla erkeğin ön planda aktif olarak rol aldığını gösteriyor. Gerçekte, akademik kariyer seçimi açısından cinsiyet dağılımı değerlendirildiğinde, matematik, fizik ve mühendislik disiplinlerindeki kadın akademisyen profesörlerin yüzdesinin %50'den daha az olduğu görülmektedir (Kılınç, 2011). Ancak günümüzde bu önyargılar yavaş yavaş yıkılmaktadır (Çelik, 2008). Kadınların bazı alanlarda az gelişmiş olduğu varsayımının, kadınların gelişim durumu dikkatlice değerlendirildiğinde doğru olmadığı görülmektedir. Gerçekte, kadın ve erkeklerin edebiyat, teknoloji ve tıp gibi çeşitli sektörlerde rekabet ettikleri ve bunu başardıkları açıktır (Adler, 1990).

2.5. Cinsel Gelişim ile ilgili Kavramlar

Bu başlık altında cinsellik, cinsel kimlik ve cinsel gelişim kavramları açıklanmaktadır.

2.5.1. Cinsellik

Cinsellik insanlığın başlangıcından beri var olmasına rağmen, modern toplum hala belirli idealleri, tutumları ve görüşleri tartışmayı reddetmekte ve bunlardan kaçınmaktadır (Ceylan ve Çetin 2015) Cinsellik, doğumla başlayan ve yaşamımız

boyunca devam eden biyolojik, psikolojik, sosyokültürel ve ekonomik unsurları içermektedir. Ebeveynler, akrabalar, öğretmenler, aile, arkadaşlar, medya, kültür ve ekonomik kaygıların hepsinin bir kişinin cinsel inançları, tutumları ve değerleri üzerinde etkisi vardır (Deniz, 2012).

Dünya Sağlık Örgütü'ne (2010) cinselliği, fantezi, düşünce, inanç, ilişki, tutum, rol ve uygulama yönlerini kapsayan bir ifade ve deneyim olarak açıklamıştır. Bu yönler biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik, politik, kültürel, yasal, tarihi, dini ve manevi faktörlerin etkileşiminden etkilenir. İnsanın doğumuyla başlar ve ölümüne kadar sürer. Cinsellik, Türk Dil Kurumu tarafından cinsel özelliklerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Cinsiyet, üreme, cinsel kimlik ve haz kavramları hem fizyolojik gelişim hem de duygusal ve zihinsel büyüme ile doğrudan bağlantılı olan cinselliğin birer parçasıdır (Bayrak, vd., 2011, s. 99).

Acer (2005)'e göre cinsellik, doğum öncesi dönemden başlayarak yaşam boyu devam eden insan kişiliğinin doğal bir yönünü oluşturmaktadır. Cinsellik bu şekilde ifade edildiğinde, cinsel gelişimin fizyolojik, sosyal, duygusal ve bilişsel yönleri olduğu açık hale gelmektedir. Akalın (2008)'a göre fizyolojik boyut, ses derinliğindeki farklılıkları, genital tüylenmeyi, üreme organlarının büyümesini ve gelişmesini içermektedir. Çocuğun cinsel bilgi aktarımını algılaması ve özümsemesi bilişsel boyutun bir parçasıdır. Sosyal boyut, kız ve erkek çocukların erkek ve kadın olarak nasıl davrandıklarını ve toplumsal cinsiyet rollerini içerir. Duygusal boyut ise çocuğun bedeni hakkında nasıl hissettiğini ve cinsel kimliği ile ilgili duygularını içermektedir.

Bir çocuğun birçok gelişim görevini sağlıklı bir şekilde başarıyla yerine getirebilmesi için insan yaşamında her dönemde hayati önem taşıyan cinsellik çok önemlidir (Kutlu ve Çok 2002). Çocuk doğumdan itibaren psişik ve somatik olarak donanımlıdır ve erken çocukluk döneminde cinsel duyguların ortaya çıkması, cinsel organın gelişiminin bir göstergesi olarak hizmet eder. Çocukların cinselliğe merak duyması, cinsel gelişimin en önemli yönüdür ve kendisini ısrarlı sorgulamalarla göstermektedir (Smith, 1993; Freud, 2006). Çocuklar cinsel meraklarını, kendileri ve başkaları iki yaş civarında çıplak olduklarında gidermeye başlarlar. Çocuklar ilk cinsel yönelimlerini, özellikle ebeveynlerinin tuvaleti ve banyoyu kullanmasını

izleyerek öğrenirler (Schuhrke, 2000). Merakları giderilmeyen, damgalanan, susturulan çocuklar, cinselliklerine karşı kötü duygular besleyebilir, cinsellikten korkabilir, bunu öğrenmek için yanlış kişi ve etkinliklere başvurabilir, şüphelenebilir ve bu konuda suçluluk duyabilirler (San Bayhan ve Artan 2010). Bu nedenle bu süreyi iyi değerlendirmek ve sağlıklı cinsel eğitim uygulamak önemlidir (Deniz ve Yıldız 2018).

Bu bağlamda, okul öncesi çağındaki çocukların çoğu, konuşma becerisinde ustalaştıklarından, ihtiyaçlarını ve isteklerini başkalarına iletebilirler. Yetişkinlerin düşünme biçimleri ve çocukların düşünme biçimleri birbirinden farklıdır. Çocukların cinsel gelişiminde kadın ve erkeğin görüntüsü doğrultusunda cinsiyete özgü şemalar oluşmaktadır. Bu sebeple çocukların yaşantı ve deneyimleri çeşitlendikçe cinselliğe ilişkin şemaları da genişlemekte ve şekillenmektedir (Kadıoğlu-Polat ve Üstün Budak 2016, s. 2).

2.5.2. Cinsel Kimlik

Kişinin hedefleri, varsayımları, ahlakı ve sorumluluklarına ilişkin sabit bir anlayış, kişinin kimliğini oluşturmaktadır (Marcia, 1987, s.2). 1960'larda "cinsel kimlik" ifadesini ilk kullananlar Hooker ve Stoller olmuştur (Zucker 2005). Ayrıca çekirdek cinsel kimlik (core gender identity), bir çocuğun kendilerini herhangi bir cinsiyetle özdeşleştirebileceklerine dair temel inancı olarak tanımlanmıştır. Kohlberg (1966) cinsel kimliği çocuğun kadın ve erkek arasındaki farkları uygun bir şekilde fark edebilme kapasitesi olarak tanımlamaktadır (Zucker 2005; Ruble vd., 2006).

Cinsel kimlik, bireylerin biyolojik cinsiyetleri ne olursa olsun, erkek ya da kadın olduğuna dair zihinsel görüşü ya da deneyimini ifade etmektedir (Gore, 2009, s.453). Ayrıca bir kişinin çeşitli cinsel özelliklerini değerlendirmeyi, öğrenmeyi, benimsemeyi ve yansıtmayı gerektirmektedir (Crowell 2019). Çoğu insan paralel cinsel ve biyolojik kimliklere sahiptir. Başka bir deyişle, bir kişi doğuştan kadınsa, kendini kadın olarak tanımlar; bir kişi biyolojik olarak erkekse, kendini erkek olarak tanımlar. Ancak bazen insanlar cinsel ve biyolojik kimlikleri arasında bir bağlantı göremeyebilirler (Çalışandemir vd., 2008).

Her çocuk biyolojik olarak erkek mi dişi mi olduğunu belirleyen fiziksel özellikler ve cinsel kimlikle dünyaya gelmektedir. Fiziksel yapı, iç salgı bezleri veya cinsiyet hormonları açısından, kız ve erkek çocuklar için doğuştan farklıdır. Bir çocuğun cinsel kimlik geliştirmesinin ilk koşulu kız ya da erkek olarak dünyaya gelmesidir, ancak bu ön koşul tek başına yeterli değildir (Mangır ve Baran 1990; Gürşimşek ve Günay 2005; Vatandaş, 2007).

Çocuğun gelişiminin ilk dönemlerinde cinsel kimlik kazanılır ve cinsiyet rolleri kendini eylemlerde göstermeye başlamaktadır (Erdoğan, 2011). Çocukluğun ilk iki yılı, temel cinsel kimliğin oluşmaya başladığı dönemdir ancak bu yaşta çocuklar cinsel kimliği biyolojik özelliklerden çok giysiler, roller veya diğer dış etkiler açısından yorumlamaktadır (Vatandaş, 2007). Çocuğun cinsel kimliğini geliştirme süreci 3-6 yaşları arasında başlar. Çocuklar bu dönemde kim olduklarına dair bir algı oluşturmaya başlarlar ve kız mı erkek mi olduklarının farkına varırlar (Erdoğan, 2011). Çocuğun bu farkındalığı, gelecekteki kimlik gelişimi için çok önemlidir. Üçüncü ve dördüncü yaşlarının sonunda, çocukların cinsiyetler arasındaki fizyolojik farklılıkları tanımaya başladıkları genel olarak kabul edilmektedir (Boyd ve Bee 2014, s. 313). Yine 3-6 yaş aralığında sıklıkla görülen tıraş olma, kravat takma gibi erkek çocuğunun babasını taklit ettiği durumlar cinsel kimliğin gelişiminin bir göstergesi olarak dikkate alınmalıdır. Örnek olarak, annesinin ayakkabılarını giyen veya makyaj yapan bir kız çocuğu ile tıraş olmak ve kravat takmak gibi babasının davranışlarını taklit eden bir erkek çocuğu verilebilir (Özsungur, 2010; Mangır ve Baran 1990).

2.5.3. Cinsel Gelişim

Üreme organlarının büyümesi, sesin kalınlaşması, cinsel kimliğin oluşması, cinsiyet rollerinin kazanılması, cinsel bilgilerin aktarımının anlaşılması gibi fiziksel farklılaşmayı içeren bir gelişim alanıdır (Akalın, 2008). Masters vd. (1995) göre cinsel gelişim, gebe kalmayla başlayan ve bir kişinin hayatı boyunca devam eden karmaşık bir biyolojik, psikolojik ve davranışsal süreçtir.

Bir kişinin yetişkinliğe doğru yolculuğunda büyümenin en önemli yönlerinden biri cinsel gelişimdir. Cinsiyet ve cinsellik, bir kişinin kişisel gelişim sürecini etkileyen en önemli unsurlardan biridir ve aynı zamanda birçok düşünüre göre anlaşılması en

zor unsurlar arasındadır (Semerci,2018). Milli Eğitim Bakanlığına [MEB] göre, 2013: "Cinsel gelişim, bireyin kendi cinsiyetiyle ilgili üreme organlarının büyümesi ve gelişmesi ile bu gelişime bağlı sorunlar ve davranış değişikliğini içermektedir." Kişinin kendi cinsiyetini koruma kapasitesi, üreme organlarının büyümesi ve gelişmesi, bunların getirdiği sorunlar ve davranış değişiklikleri, kişiliğin diğer alanları üzerinde etkisi olan cinsel gelişimin bileşenleridir (Erdoğan, 2011). Aynı zamanda fizyolojik, sosyal, duygusal ve bilişsel boyutları da vardır. Fiziksel yapıdaki değişikliklerin yanı sıra duygusal ve bilişsel gelişim de cinsel gelişimle bağlantılıdır (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu 2004, s. 42). Özellikle duygusal gelişimin oldukça büyük bir bölümünden etkilenir ve cinsel kimliğin gelişmesinde ve kişinin cinsel kimliği doğrultusunda davranışlarında önemli bir bileşen olarak karşımıza çıkar. Cinsel özdeşime uygun rol ve özelliklerin benimsenmesi, bireyin kişiliğinin önemli bir unsurudur (Ünlü, 2012). Bir çocuğun cinsel gelişiminde, cinsel kimlik ve cinsiyete bağlı davranışlar önemli rol oynamaktadır (Alptekin ve Tepeli 2019).
Her çocuk, biyolojik cinsiyetini belirleyen fiziksel yapı ve cinsel yönelimle doğar. Ancak bir çocuğun cinsiyeti arasındaki ayrım doğumda değil, yaşamın ilerleyen dönemlerinde gerçekleşir (Gürşimşek ve Günay 2005). Cinsiyet ayrımlaştırma süreci, cinsiyetlerin gerektirdiği yeteneklerin, bireysel özelliklerin, davranışların ve benlik kavramlarının kazanılması olarak nitelendirilmektedir (Başal ve Kahraman 2011).

Cinsel gelişim, bedensel değişikliklerin yanı sıra cinsel bilgi ve fikirlerin gelişimini de içerir (Coleman ve Charles 2009). Sevgi ve yakınlığın çocuğun değerleri, cinsel tercihleri ve yetenekleri doğrultusunda ifade edilmesini garanti altına almak için sağlıklı cinsel gelişim, çocuğun vücuduna ve kişisel sağlığına değer vermeyi ve her iki cinsiyetle de kabul edilebilir şekillerde ilişki kurmayı içerir (Martino vd., 2008).

2.6. Çocukların Cinsel Gelişim Dönemleri ve Özellikleri

Bu bölümde çocukların cinsel gelişim özellikleri dönemsel olarak incelenmektedir. Bebeklik dönemi, okulöncesi dönem, okul dönem ve ergenlik dönemi olmak üzere dört dönem kapsamında sunulmaktadır.

2.6.1. Bebeklik dönemi (0-2 yaş)

Bebeklerin dış dünyayı ve kendi bedenlerini ilk öğrendiği zamandır. Ağız ve dudaklarıyla çevrelerini tanımaya çalışmaktadırlar. Bebeklere temel bakımın sağlanması ve ihtiyaçlarının duyarlı şekilde karşılanması çok önemlidir. Yeni doğan bebek, üzerini değiştirip yıkanırken, emzirilirken ve altı değiştirilirken ilk cinsel duygularını yaşamaktadır (Yavuzer, 2016; Yavuzer, 2014). Bebek, daha güçlü el ve kol koordinasyonu geliştirdiğinde tesadüfen cinsel organına dokunabilir. Bu dokunuşu keyifli buluyorsa, tekrar yaptırmak isteyebilmektedir. Kızların cinsel organları gizlidir, dolayısıyla yeni doğan erkek bebekler kadar sık olarak bu davranışları göstermezler (Çakmak ve Çakmak 2011).

Bunun gibi durumlarda kendini keşfetmek için yaptığı unutulmadan, tipik bir tepki olduğu anlaşılmalı ve odak farklı bir şekilde yönlendirilmelidir. Örneğin, altını değiştirirken cinsel organına dokunma isteğini dile getiren bir çocuğa ilgisini çekecek bir oyuncak sunulabilir (Özkızıklı ve Şermin Okutan 2015). Küçük çocuk, vücudunu inceleme girişimleri reddedilirse, vücudun belirli bölgelerine dokunmanın uygun olmadığını öğrenebilir (Hayes, 1995).

Bu dönemde çocuklarda; özel bölgeleri incelemek ve bunlarla etkileşimde bulunmak, özel alanları başkalarıyla paylaşmak, özel alanları başkalarına göstermek, annesinin veya başka kadınların göğüslerine dokunmaya çalışmak, elbiselerini çıkarmaktan veya çıplak kalmaktan zevk almak, başkalarını çıplak veya soyunurken gözlemlemeye çalışmak, vücut ile ilgili sorular sormak, "kaka yapma" ve "işeme" gibi fizyolojik süreçler ile ilgili konuşmak gibi davranışlar görülmektedir (Coleman ve Charles 2009). 2,5-3 yaşları arasındaki çocuklarının ifade edici dilinin gelişimi, sosyalleşme ve bağımsızlık süreci, anaokulu eğitimine başlaması, her iki cinsiyetten insanlarla çeşitli aşamalarda etkileşime girmesi, çocuk için pek çok soruyu da gündeme getirmektedir (Yağan Güder ve Alabay 2018). Bu dönemlerde çocuk, kendi cinsel organları ile diğer cinsel organları arasındaki farkları daha iyi kavramak için sık sık cinsel sorular soracaktır. Örneğin, "Babalar neden bıyıklıdır?" ve "Kızlar neden ayakta çişini yapmaz?" gibi sorgulamaları yapmaktadırlar.

Yazgan İnanç vd. (2007) cinsel gelişimi dönemlere göre araştırmışlardır. Bebeklik dönemine ilişkin olarak cinsel gelişim, erkek ve dişi üreme organları arasındaki

yapısal farklılıklara bağlıdır. Bu dönemde cinsel organlara olan ilginin derecesi de anne-baba ve çocuklar arasındaki etkileşime bağlıdır. Erkek çocuklar cinsel organlarını görebildikleri için cinsel organlarını vücutlarının diğer bölümleriyle kolayca bütünleştirebilirken, kızlar cinsel organları kapalı olduğu için bunu yapmakta zorlanmaktadırlar. Bu bakış açısından, kadınların cinsel yaşamlarının içe, erkeklerin cinsel yaşamlarının ise dışsal odaklı olduğunu savunmaktadırlar.

Tuvalet eğitimi bu dönemin çok önemli bir basamağını oluşturmaktadır. Çocuk, bu süreç boyunca taburesinden kalkmak istemeyecek ve bu dolgunluğun yarattığı baskının tadını çıkaracaktır. Ayrıca tuvalet alışkanlığını geliştirdiğinde ise tuvalet sonrasında kişisel temizlik adımında keyif aldığı noktaları fark edecektir (Yavuzer, 2002). Ebeveynlerin bu eylemlere bakış açısı ve yaklaşımları bu süreçte çok önemlidir. Bu süre zarfında çocuğa karşı kötü bir tutumun, çocuğun yaşamının ilerleyen dönemlerinde etkisi olabileceğini göz önünde bulundurarak hareket etmek gerekmektedir (Çaplı, 1993, s.190).

2.6.2. Okul öncesi dönem (3-6 yaş)

Okul öncesi dönem süreci, dil, fiziksel, bilişsel, sosyal ve kişisel bakım becerileri için hızlı bir gelişim zamanıdır (Uzun, 2015). Bu dönemdeki çocukların hem kendileri hem de etraflarındaki dünya hakkında bilgi edinme konusunda güçlü bir dürtüleri vardır. Tipik olarak, üç yaşındaki bir çocuk, merak ettiği her şeyi sorar ve aldıkları yanıttan memnun olana kadar soru sormaktan vazgeçmez (Yağan Güder ve Alabay 2016; Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu 2004). Bu süreçte aslında sağlıksız olan, gençlerin bu sıralarda cinsellikle ilgili sordukları sorular ya da konuya olan ilgileri değil; daha ziyade konudan sağlıksız bir şekilde doyum sağlanmasıdır (Akalın, 2006). Çocukların sıklıkla doğru cinsel bilgi edinmemeleri durumunda diğer kanallardan eksik ve yanlış cinsel bilgiler edinecekleri ve bu durumun cinsellik gelişimlerini engelleyebileceği bilinmektedir (Mills, 2022).

Okul öncesi yıllarda çocuklar kendi cinsiyetlerinin farkına varırlar ve erkekleri kızlardan ayırt edebilirler. Ek olarak, insanların benlik kavramı da bu dönemde oluşmaya başlar. Çocuklar kendi cinsiyetlerinin ve karşı cinsin bilincine vardıkça

bedenlerindeki farklılıkları anlamak için sıklıkla kendi cinsel eğilimlerini sorgular ve gözlemler yaparlar (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu 2004).

3-4 yaşlarında bir çocuğun cinsel kimliği gelişmeye başlar. Bu süre zarfında rol model alacağı hemcins ebeveynlerle iyi bağların olması bu nedenle çok önemlidir. Etkisiz iletişim, baskıcı ve otoriter tutum ve çocuğun kendi cinsiyetindeki ebeveyniyle yeterince vakit geçirmemesi, çocuğun kimlik modeli olarak karşı cinsi seçmesine yol açabilir. Çocuğa cinsiyetine göre davranılması da çok önemlidir. Çocuğun cinsiyetine uygun davranılmaması, cinsel kimlik oluşumunda sorunlara ve cinsel kimlik kararsızlığına neden olabilir (Yavuzer, 2014, s.101). Çocuklar bazen ebeveynlerini rol model alarak "Ben kızım, kızlar temizlik yapar" veya "Ben erkeğim, erkekler ütü yapmaz" gibi cinsiyete özgü roller üstlenirler (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu 2004). Okul öncesi yıllarda, çocukların ebeveynlerini taklit ettiğini sıklıkla gözlemlenmektedir, bu süre zarfında rollerini oynayarak ebeveynlerini taklit etmeye çalışırlar. Örneğin, çocukların ebeveynlerinin kıyafetlerini, kişisel eşyalarını giymeye ve kullanmaya istekli oldukları ve bu davranışların normal kabul edildiği gözlemlenmiştir (Başal, 2007, s.179).

Anaokulundaki çocuklar fiziksel farklılıklarla çok ilgilenirler, bu nedenle arkadaşlarıyla cinsel keşif faaliyetlerine girebilirler. 3-6 yaş arası çocuklarda tipik olan doktor, temizlik vb. oyunlar herhangi bir duygusal veya fiziksel zorlama içermez, benzer yaş ve statüdeki çocuklar sıklıkla bu tarzdaoyun olarak tercih etmektedir. Çocuklar bu oyunları kendi vücut bölümlerini öğrenmenin yanı sıra cinsel rollerini ve davranışlarını incelemek için de kullanabilmektedir (Wurtele ve Kenny 2011).

4-6 yaşlarına gelindiğinde ise genital organların gelişmesi ve işlevlerini keşfetmesi ile beraber çocuklar vücutlarını ve özel bölgelerini keşfederken mastürbasyon davranışı sergileyebilmektedir (Boyd ve Bee 2014, s.315). Çocuklarda mastürbasyon hemen hemen her yerde olan bir olgu olsa da aşırı olmadığı ve gizli yapıldığı sürece kabul edilebilir ve sağlıklı olarak görülmektedir (Wurtele ve Kenny 2011). Çocuğa bu süreçte verilen yanlış tepkiler hem çocukta hem de ebeveynde gereksiz bir endişe ve suçluluk duygusuna yol açabilmektedir (Yağan Güder ve Alabay 2018; Leung ve Robson 1993). Çocuk cinselliğiyle ilgili tabular ve gerilimler nedeniyle çocuklar hoş

olmayan duygular yaşamaktadır. Mastürbasyon yapması engellenen çocuklar bunun sonucunda utanç yaşamakta ve bu durumun gelecekte de devam etme eğilimi evlilikle ilgili problemlere neden olabilmektedir (Rathus vd., 2005). Ayrıca bu süreçte cinsel ilgi kardeşlere ve arkadaşlara kaymıştır. Yazgan vd. (2007) göre teşhircilik, cinsel organa dokunma, çıplak olmayı tercih etme, çıplak insan görme 4-6 yaş civarında çocuklarda oldukça sık rastlanan cinsel davranışlar arasında yer almaktadır. Ayrıca okul öncesi çocuklar genellikle Electra ve Oedipus kompleksini sergilerler. Erkek çocukları da bu dönemde penislerini kaybetmekten endişe duyarlar. Bu sebeple bu süreç çocukların sünnet edilmesi için doğru değildir.

2.6.3. Okul dönemi (7-11 yaş)

Çocuklarda cinselliğe ilişkin merak ve ilgi azalır. Okul ve sosyal çevredeki başarı artık daha önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu süre zarfında çocuk okula başlar ve sosyal ortam ve arkadaşlık ilişkileri gelişmektedir. Çocuklar karşı cinsten arkadaşlar yerine hemcins arkadaşlarla oynamayı tercih ederler. Oyun çok değerli bir sosyalleşme tekniği olarak kullanılır (Yavuzer, 2016).

Çocukların bu dönemde, cinsel merakları daha az yoğun olmasına rağmen, bu süre boyunca cinsel konular hakkında düşünmeye ve keşfetmeye devam eder (Eliküçük ve Sönmez 2011). Bu yaşta çocuklar cinsiyet rolleri, hamilelik ve doğumla giderek daha fazla ilgilenmektedirler. Gizli yerlerde mastürbasyon yapmak, arkadaşlarıyla cinsel davranışlar barındıran oyunlar oynamak (doğruluk mu cesaret mi gibi), başkalarını çıplakken izlemeye çalışmak, çıplak veya yarı çıplak kişilerin fotoğraflarına bakmak, medya aracılığıyla cinsel içerik izlemek/dinlemek (televizyon, radyo, internet, müzik, oyun vb.), daha fazla mahremiyet isteme (başka kişilerin yanında giyinip soyunmak istememe gibi), cinsellik hakkında yetişkinlerle konuşmaktan çekinme, akranlarına yönelme ve karşı cinse ilgi bu dönemde çocuklarda gözlenen davranışlardır (Coleman ve Charles 2009; Month, 2013).

Cinsel olgunluğun ve genital bezlerin oluşmaya başladığı bu dönemde, daha önceki dönemlerde ebeveynlerinden cinsel gelişim konusunda bilgi almayan, sorularına yanıt verilmeyen veya sorularına yanlış yanıt verilen çocuklar, cinsel gelişim için ailelerine başvurmazlar. Sorularının çözümlerini keşfetmek için akranlarına,

okudukları kitaplara veya kendilerine bakarlar. Bu konuyu daha önce hiç duymamış kadınlar için adet gördükten sonra utanmak normaldir. Şu anda yaşadıklarının hiçbir zaman bir açıklaması olmadığı göz önüne alındığında, bunun düzenli bir olay olduğunu ima etmek yardımcı olmayabilir (Yavuzer, 2017). Bu sebeple çocukla ergenlik ile birlikte bu dönemde gerçekleşecek fiziksel değişiklikler hakkında konuşmak çok önemlidir. Bu süreçte gerçekleştirilecek olan cinsel eğitim, cinsel sağlığın korunması ve olası bedensel değişiklikleri kapsamalıdır (Semerci, 2018).

2.6.4. Ergenlik dönemi (12 yaş ve üstü)

Ergenlik, kişinin ve ebeveynlerinin birçok farklılıkla karşılaştığı bir dönemdir. Ergenler bu süre boyunca farklı bir bilişsel yapı geliştirmektedirler. Karşılaştıkları sorunları çözmek için farklı bakış açılarını anlama yeteneği daha uzmanlaşmış ve verimli hale gelmiştir. Bağımsızlıklarını kurmakta ve cinsel kimliklerini keşfetmekte oldukça mücadele ettikleri bir süreçtir (Gül ve Güneş 2009). Bu dönemde okul döneminin sonrasında odak noktası tekrar cinsel organlara döner. Ergenin vücudu bu süre boyunca hızla değişip ve büyümektedir. Birincil ve ikincil cinsiyetlerin gelişimi, vücut yağlanması ve hormonal değişiklikler nedeniyle, ergenler bu dönemde uyum sağlamakta zorlanabilirler. Ergenin cinselliğe olan ilgisi, genital organların gelişmesi ve değişmesinden kaynaklanmaktadır. Ergen bu senaryo ile baş etmeye çalıştığında tutarsızlıklar ve ruh halinde dalgalanmalar olabilmektedir (Semerci, 2018; Uzun, 2015).

Ergenlik, önemli cinselliğe ilişkin fikirlerin oluşturulduğu ve cinsel davranışın fark edilmeye başlandığı bir süreçtir (Artan, 2018). Ergenlerin bu dönemde cinsellikle ilgili doğru bilgiye gereksinimi vardır Ailesi bu bilgiyi sağlamıyorsa, daha fazla bilgi edinmek için sosyal çevresine ve internet ağına başvurabilmektedir. Bu dış kaynaklardan yanlış ve fazla bilgi alma tehlikesi göz önüne alındığında, ailelerin doğru bilgi vermesi ve gencin merak duyduğu konularda kabul edilebilir ve doğru cevaplar bulabilecek bireylerin olması oldukça önem taşımaktadır (Yavuzer, 2014).
Yaşamında arkadaşların aileden önce geldiği bir dönem olan ergenlik sürecinde birey ailesinden çok arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi tercih etmektedir. Sosyal çevresi onun üzerinde her şeyden çok etkilidir. Bu süre boyunca bireyin destekleyici ve güvenilir bir arkadaş grubuna sahip olması oldukça önemlidir. Ayrıca bireyin karşı cinsle olan

ilişkilerinin önemi de artmaktadır ve bu doğrultuda romantik birliktelikler görülmektedir. Bu süre zarfında bireyin ailesine daha az bağımlı hale gelmesi ve ailesi dışındaki heteroseksüel bireylerle sağlıklı ilişkiler geliştirmesi beklenmektedir (Yavuzer, 2017). Ergenlik döneminde, bireylerin cinsel yönelimlerini, sosyal kimliklerini ve kariyer tercihlerini tanımlamaları kritik bir yere sahiptir. (Semerci, 2018).

2.7. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsel Gelişim Kuramları

Toplumsal cinsiyetin oluşumu ve cinsel gelişim sürecine ilişkin bir dizi araştırma, kavram ve hipotezle açıklanmaktadır. Bu bölümde, psikanalitik kuram, psikososyal kuram, sosyal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı ve toplumsal cinsiyet şeması kuramı hakkında detaylı olarak bilgilere yer verilmektedir.

2.7.1. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuramı geliştiren Sigmund Freud'dur. Freud'un kuramının temel ilkesi, davranışlarımızın bilinçaltımızdan etkilendiğidir (Helgeson, 2012). Berk (2013) Kişilik oluşumunda yaşamın ilk yıllarının önemini vurgulamıştır.

Freud' kişiliğin üç bileşenden oluştuğunu savunmuştur, bunlar: id (altbenlik), ego (benlik) ve süperego (üstbenlik). İd, bir kişinin tüm mantık dışı, bilinçsiz, hırslı ve bencil dürtülerinin kökünü oluşturmaktadır. Ego, id ile dış dünya arasında bir arabulucu görevi görürken, id'i düzenleyen, dengeleyen ve uyumlu hale getiren id'in bir yönüdür. Süperego ise kişiliğin ahlaki yönünü şekillendirir ve üç-dört yaşlarında ortaya çıkmaya başlar. Ödipal kargaşanın çözümlenme sürecinde, aynı zamanda fallik aşamada süperegoda gelişmektedir (Erdoğan, 2011; Özdemir vd., 2012).

Süper ego, bir kişinin davranışının uygun olup olmadığını belirler ve onun toplum tarafından kabul edilen ahlaki standartlara göre hareket etmesini sağlar. Böylece kişilik, dinamik bir bütün oluşturmak için birlikte çalışan birbiriyle bağlantılı bu üç bileşenden oluşur (San Bayhan ve Artan 2012; Erdoğan, 2011).

Freud'un görüşlerini temel alan psikoanalitik kuram, toplumsal cinsiyetin gelişimine ilişkin oluşmuş ilk kuramdır. Libido kavramına dayanmaktadır. Libido, bireylerin

tümünde bulunan, en ilkel şekli ile kalmış cinsel bir türlü olarak her dönemde vücudun farklı bir bölgesine odaklanan ve bu enerjinin tüm insan davranışlarının altındaki harekete geçiren güç olarak ifade edilmektedir (Boyd ve Bee 2009, s.512). Bazı teorilere göre, neredeyse tüm insan davranışları, tüm insanlarda var olan ancak henüz en ilkel şekliyle kalmış cinsel bir dürtü olan libido tarafından motive edilmektedir. Çatışma zamanlarında vücudun belirli bir bölümünde yoğunlaştığı söylenmektedir. Freud'un teorisi, cinsiyet gelişimi sürecinde üç aşama olduğunu belirtir. Ödipal dönem, çocukların cinsiyet ayrımlarının farkında olmadığı ilk aşamadır. Çocuklar ikinci evrede kadın-erkek ayrımını kavramaya başlarlar ve beş yaş civarında çocukların cinsel kimlikleri oluşmaya başlamaktadır (Dökmen, 2010).

Psikanaliz teorisyenlerine göre çocuk bir aşamadan diğerine görevlerini en iyi şekilde yaparak veya stresini azaltarak geçer. Gelişimin her aşamasının kendine özgü bir gerilimi ve görevi vardır. Psikanalitik görüşler, bir çocuğun erken dönem deneyimlerinin, özellikle ailedekilerin, şekillendirici bir etkiye sahip olduğu fikriyle karakterize edilir. Sonuç olarak, yaşamın ilk beş ila altı yılı kişilik gelişimi için çok önemlidir (Bee ve Boyd, 2009, s. 487).

Freud toplumsal cinsiyet gelişimi üç dönemde incelenmektedir: Bunlar çocukların "cinsiyetler arasındaki farklılıkları bilmedikleri dönem", "farklılıkları anlamaya başladıkları dönem" ve "ödipal dönem" olarak sıralanabilir (Dökmen, 2009).

Freud, kişiliğin gelişimi için psikoseksüel aşamalar olarak adlandırdığı beş farklı aşamanın gerekli olduğunu iddia eder. Vücudun dürtü merkezleri her aşamayı belirlemektedir. Oral, anal ve fallik dönemlerin ardından latent dönem, genital dönem ve son olarak da genital dönem ile tamamlanmaktadır (Miller, 2017; Kaluger ve Kaluger 1984; Senemoğlu, 2013).

a) Oral Dönem

Yaşamın ilk yıllarını kapsayan bu yaklaşık 0-18 aylık süreçte bebeğin ilgisi ağız çevresindedir. Bu dönemde nesneleri ağza alma, emme gibi ağız ile ilgili etkinlikler keyif almasını sağlamaktadır. (Ceyhan, 2000). Bu süreçte ağızla ilgili dürtüleri gidermek çok önemlidir. Bazı ebeveynler, bebeklerinin her şeyi ağzına götürerek mikrop kapacağından endişe duyarlar. Ancak bunu yasaklamak uygunsuz bir

davranıştır. Oral gereksinimlerini karşılayamayan bebeklerin daha sonra aşırı yeme, alkol ve sigara bağımlılığına benzer davranışlarda bulunabilecekleri öne sürülmektedir. Yiyecek ve içecekleri ruhsal doyuma varmak için bir araç olarak kullanabilirler (Artan,2018).

Yaşamın bu aşamasında, temel biyolojik gereklilikleri yerine getirmek de çok önemlidir. Temel gereksinimleri karşılanırsa, bebekler bu aşamayı başarıyla atlatmakla kalmayacak, aynı zamanda özgüven geliştireceklerdir. Anneleriyle sevgi dolu, güvenli bir bağ geliştirebilen bebeklerin ileriki yıllarda başkalarıyla da benzer bağlar geliştirme olasılığı daha yüksektir. "Çocukların cinsiyetler arasındaki farkları bilmediği dönem" olarak bilinen ilk evre olan oral dönemde çocukların cinsiyet ve toplumsal cinsiyete ilişkin deneyimleri aynıdır (Dökmen, 2010).

Freud'a göre erkek ve kız çocukların kişilik gelişimi, toplumsal cinsiyet oluşumunda ilk oral ve anal dönemde meydana gelen önemli fallik ayrışmalara rağmen aynıdır (Marchbank ve Letherby 2007, s.136).

b) Anal Dönem

Bebeğin bir üç yaş arasını kapsayan anal dönemde anüse ve anüse bağlı organlara ilgisi kız mı erkek mi olduğunu anladığı bu dönemde yoğunlaşır (Ceyhan 2000). Bu süreçte dışkıyı tutmak ve dışarı atmak haz vermektedir (Nielsen, 1990).

Libido oral bölgeden anal bölgeye doğru hareket eder. Bu süre zarfında çocukların tuvalet edinimi daha hassas hale gelmektedir. Çocuklar anal kaslarına dikkat ederler. Bu dönemde bez değiştirilirken çocuklar kendilerine dokunmaktan keyif alabilirler (Miller,2017). Bu süre boyunca çocuklar benmerkezci bir bakış açısına sahiptir. Tuvaletlerini kendilerinin bir parçası olarak görebilir ve çıkarmak istemeyebilirler. Ebeveynlerin bu süreçte tuvalet edinimi uygulamalarının çocuğun kişilik gelişimi üzerinde önemli etkisi vardır. Çocukların tuvaleti kullanmayı öğrenirken periyodik olarak altına kaçırması yaygın bir durumdur. Çocuğun altına kaçırdığı süreçlerde ailenin gücenmesi, azarlaması, utandırması, uyarması veya olay hakkında başkalarıyla konuşması çocuğu olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Artan,2018). Ebeveynlerin uygun olmayan tepkileri farklı şekilde sonuçlanabilir. Çocuğa tuvalet ediniminin vaktinden önce verilmesi, ebeveynlerin tuvalete oldukça fazla vurgu

yapması çocukta dışkılamayla ilgili kaygı oluşturabilir. Ebeveynlerin aynı zamanda çocuklara bu süreçte sert ve agresif davranması çocuğun, mükemmeliyetçi, titiz, düzenli, sert ve takıntılı bir kişilik gelişimi yaşamasına sebep olabilir. Bunların yanı sıra ebeveynin bu süreçte oldukça fazla yumuşak bir yaklaşımda olması sonucunda çocuklarda dağınık, savurgan ve yıkıcı bir kişilik gelişimine yol açabilmektedir (Miller, 2017; Artan, 2018).

Bu aşamadan etkili bir şekilde geçebilmek için, olumlu bir anne-çocuk bağı ve çocuğun taleplerinin hemen karşılanması gereklidir. Bu süreci başarıyla geçirebilen çocuklar, özerk, bağımsızca tercihte bulunabilen, harekete geçebilen, özgürce girişimler yapabilen ve kişilerle ortaklık kurabilen bireyler olmaktadırlar (MEB, 2015).

c) Fallik Dönem

Çocukların dikkati, üç ila beş yılları arasında fallik dönem boyunca en önemli erojen bölgeler olan cinsel organlara odaklanır (Nielsen, 1990). Aynı cinsiyetten olan ebeveyni bulmak ve modellemek, Freud'un fallik aşamada toplumsal cinsiyet rolü oluşumu teorisinin ilk adımıdır. Bunun için çocuğun uygun bir özdeşim inşa etmesi çok önemlidir (Bee ve Boyd 2009, s. 490).

Bu dönemin cinsiyet gelişimi için önemli olduğu bilinmektedir. Çocuklar bu süre boyunca erkeklerin ve kadınların farklı bedensel özelliklere sahip olduğunu keşfederler. Kızların cinsel yapılarının erkeklerden farklı olduğunu fark ettiklerinde kaygı yaşadıkları söylenmektedir. Bu endişe durumu Freud tarafından " kastrasyon korkusu " olarak adlandırılmıştır. Kızların penisinin olmadığını keşfeden erkek çocukların da aynı şekilde cinsel organlarını kaybedebilecekleri endişesine kapılabilecekleri ifade edilmektedir (Ceyhan, 2000).

Oedipus ve Electra kompleksleri de bu sıralarda gelişmeye başlamaktadır (Smith, 1993). Oedipus ve Electra kompleksleri, çocuğun hemcinsi olan ebeveyniyle özdeşleşmesine de yardımcı olmaktadır (Freud, 1927). Hem erkekler hem de kızlar bu süreçte kendilerini suçlu hissedebilirler. Hem erkekler hem de kızlar, aynı cinsiyetten ebeveynleri ya penislerini alacak kişi ya da yokluğunun nedeni olarak algılayabilmektedir (Basow, 1986).

Çocuklar arasındaki cinsiyet farklılıkları, cinsel dürtülerini dizginleme şekillerini geliştirdikçe artıyor. Örneğin erkek çocukların babalarıyla yarış halinde oldukları, aynı zamanda babalarının otoritesi nedeniyle korku ve endişe yaşadıkları iddia edilmektedir. Nedeni şu ki çocuk, kendisinin annesine olan arzusunu babası öğrenirse onu hadım edeceğinden korkabilir. Erkekler, anneye karşı cinsel bir çekim yaşarken babayı rakip olarak görebilir, kız çocuklarınınsa tam tersi bir süreçten geçtiği söylenmektedir (Miller, 2017; Shaffer, 2009).

Çocuklar, ebeveynlerine cinsel olarak ilgi duyma güçlüğü ile karşı karşıya kaldıklarında cinsiyet tiplemeleri geliştirebilir ve hem kadın hem de erkeklerle ilişkiye hazır hale gelebilmektedir (Shaffer, 2009). Bir çocuğun cinsel açıdan sağlıklı olabilmesi için oedipal çatışmasının bu dönemde çözülmesi gerektiği düşünülmektedir. Sağlıklı cinsel gelişim olabilmesi için erkek ya da kızın korkusunu, kaygısını kendiliğinden azaltacağı, hemcins olan ebeveyniyle özdeşim kurması, onun görüş ve inançlarını özümseyeceği varsayılmaktadır. Başka bir deyişle, kız çocuğu annesiyle, erkekse babasıyla sağlıklı özdeşim süreci gerçekleştirmelidir (Bee ve Boyd 2009, s. 500).

d) Gizil (Latent) Dönem

6 ile 11 yaşları arasında olan çocuklar diğer dönemlere göre daha az hareketlidir. Çatışmalar eskisi kadar yaygın değildir. Cinsellik çok daha az ilgi uyandırmaktadır. Hem akademik performans hem de sosyal çevre önemlidir. Çocukların aynı cinsiyetten akranlarıyla oynamayı ve vakit geçirmeyi sevdikleri ve kendi cinsiyetleriyle özdeşleşim kurdukları bir süreçtir (Doan vd., 2010).

Çocukların bu süreçte cinsel ilgi ve güdülerinin bastırıldığı vücutlarında yeni fiziksel heyecan bölgelerinin ortaya çıkmadığı, sakinleşme sürecini içeren bir dönemin başladığı belirtilmektedir (Miller, 2017; Kaluger ve Kaluger 1984).

e) Genital Dönem

Bu evre 12 yaş ve üzeri olarak tanımlanan ergenlik dönemi sürecini ifade etmektedir. Libido genital organlarda yer almaktadır. Gizil aşamanın aksine, genç, diğer cinsiyetten olan arkadaşlarıyla daha çok ilgilenmektedir (Eliküçük ve Sönmez 2011). Birey, genital dönem boyunca hızlı bedensel değişimler yaşamaktadır (Akyol, 2015).

Freud bu zamanı fırtına olarak adlandırır çünkü bu dönemde içsel dürtüler yükselişte dir (Şahin, 2008). Aynı zamanda Freud bu cinsel dürtülerin ergenlik ile eyleme dönüştüğünü ve bu cinsel dürtülerin etkisinin sağlıklı cinsel birlikteliklere dönüşebilmesinde genital dönemin oldukça önemli rol oynadığını belirtmektedir (Bee ve Boyd, 2009, s.487). Bu süreçte kişinin konuşmalarında cinsel öğeler artar, dikkati kendine çevrilir, görünüşü hakkında daha bilinçli hale gelir ve kiloları, sivilceleri gibi unsurlar problem durumuna gelir. Bu süre zarfında, insanlar genellikle ilk romantik ilişkilerini yaşarlar. Ergenler bu dönemde gelecekteki kariyerleri ile ilgili önemli kararlar verirler ve hedefler oluştururlar ki bu onların yaşam kaliteleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Cüceloğlu, 1998, s. 21).

Freud'un teorisi, çocukluk gelişim evreleri ve daha sonraki yetişkin davranışları hakkında kavramların yaratılmasında önemli bir role sahiptir, ancak aile, çevre ve kültürlerdeki önemli farklılıkları görmezden gelmiştir (Abbott, 1983, s.119). Freud, çeşitli nedenlerle eleştirilere maruz kalmıştır. Bunlardan biri, Freud'un psikoseksüel dönemde çocukların cinselliğini abarttığı iddiasıdır. Ancak Freud, kişilik oluşumunun psikoseksüel aşamasının çok önemli olduğuna inanmaktadır. Çünkü Freud'a göre kişilik gelişimi, çocuğun birçok biyolojik dürtü, istek ve arzusuna dayanan psikoseksüel aşamalardan geçerken çatışmaları hangi biçimde ele aldığı ile ilişkilidir (Smith, 1993).

Adler, Freud'un bebek cinselliği teorisine katılmakta ve kişiliğin çoğunlukla yaşamın ilk beş yılında oluştuğuna inanmaktadır. Ek olarak, erkeklerin sürekli hükmetme çabalarından kadınların haklı olarak bu durumdan memnun olmadıklarını belirtmektedir. Adler'e göre baba genellikle ailenin güç simgesidir. Çocuk, babasının sürekli işe gidip geldiğini fark eder ve babasının oynadığı üstün işlevi anında anlamaktadır. Ayrıca çocuk babasının herkese nasıl örnek olduğunu, her şeyi nasıl yoluna koyduğunu, herkesin ona nasıl itaat ettiğini, annesinin babasına nasıl akıl danıştığını da görmektedir. Bu gibi ilişkilerin yarattığı her durum çocuğun dikkatini çekmekte ve bunun sonucu olarak çocuk, kadının niteliği ile ilgili birtakım düşünceler edinmekte ve bu çoğu zaman kadının kırılgan durumu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde bir erkek çocuğunun gelişmesi “erkekçe” bir nitelik kazanmaktadır (Adler, 2007).

2.7.2. Psikososyal Gelişim Kuram

Erik Erikson bu kuramın öncüsüdür. Freud'un kuramına dayanarak kimlik teorisini ortaya atmıştır. Erikson'a göre kişi belirli aşamalar yaşar. Doğumdan ölüme kadar sekiz aşamadan oluşan psikososyal gelişim teorisi, Erikson tarafından kriz olarak nitelendirdiği bu amaçların önemli olduğunu düşündüğü için oluşturulmuştur (Taymur ve Türkçapar 2012).

Psikanalitik kuramın aksine, psikososyal gelişim kuramı bir kişinin yaşam boyunca varoluşunu dikkate alır. İçinde bulunulan dönemin krizleri ele alınmadığı takdirde, birey bu aşamada kalmış olmayacaktır. Bir sonraki aşamaya geçebilecektir. Ancak sorunun çözülene kadar varlığını sürdürecektir (Hamachek, 1988).

Temel güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı şüphe ve utanç, suçluluğa karşı girişimcilik, başarıya karşı yetersizlik (aşağılık duygusu), kimliğe karşı kimlik krizi, yakınlığa karşı izolasyon, üretkenliğe karşı durgunluk ve öz şefkate karşı umutsuzluk psikososyal teorinin sekiz evresidir. (Domino ve Affonso 1990, s.576).

a) Temel Güvene Karşı Güvensizlik

Bu süre 0 ile 18 ay arasında gerçekleşmektedir. Freud'un oral fazına karşılık gelir. Ağız, bebeğin olmayı en sevdiği yerdir. Bebekler ağızlarına bir şeyler koyarak çevrelerini keşfetmeye çalışırlar. Bu süre zarfında, bebeğin talepleriyle duyarlı şekilde ilgilenmek çok önemlidir. Erikson'a göre bebeklerin acıktıklarında hemen beslenmeleri veya kirlendiklerinde hemen altlarını değiştirmeleri gibi ihtiyaçlarının bu dönemde ele alınması gerekir. Kendini rahat ve güven içerisinde hisseden bebek, çevresine güven duymaya başlamaktadır (Miller,2017). Ayrıca bu süreçte çocuğa gereğinden fazla güven vermek, çocuğun dış dünyadan korunması çocuğun özgüvenine hasar verip kendini koruyamaz hale getirebilmektedir (Bacanlı,2007)

Bebeğin temel güven duygusunun kazanılması büyük ölçüde bakım verenin bakım verme yöntemlerinde istikrarlı ve tutarlı olmasına bağlıdır (Eliküçük ve Sönmez 2011). Dış dünyanın güvenli bir yer olarak algılanması, ihtiyaçların nasıl şekilde karşılandığıyla şekillenir. Araştırmaya göre, bu süre zarfında gereksinimleri karşılanmazsa bebek çevresine karşı güvensizlik geliştirebilir (Can, 2005).

b) Özerkliğe Karşı Kuşku ve Utanç

Bu evre, iki ila üç yaşları arasında gerçekleşen Freud'un anal aşamasının gerçekleştiği zamandır. Çocukların bağımsızlığa daha fazla değer verdiği açıkça görülmektedir. Yürümeyi öğrenen çocuklar, görevleri bağımsız olarak yapmaya çalışırlar. Çocuklar bu süre zarfında bağımsız olarak yürümeye çalışırlar ve ayrıca tuvalet edinimine ilişkin eğitim alırlar. Bağımsızlık girişimlerine engel olunursa, ceza verilirse veya çocuğa olumsuz bir tavırla hitap edilirse, çocuklar bu dönemde kendilerine güvenmemeye ve utanmaya başlarlar. Çocuklara bağımsız davranma özgürlüğü verildiğinde bir yeterlilik duygusu gelişmektedir (Şahin, 2008). Erikson, çocuklara tuvalet edinim aşamasında zorlama, cezalandırma ve utandırmanın kendinden şüphe duymaya yol açacağını iddia etmektedir. Çocuğa bu dönemde çevresini özgürce keşfetme özgürlüğü verilirse özgüveni ve özerklik duygusu olumlu yönde gelişecektir (Bacanlı, 2007).

Çocuk hazır olmadan ve baskı altındayken tuvalet eğitimine başlandığında kendinden şüphe duyma ve suçluluk duygusu yaşayabilir. Çocukların bu evreyi sorunsuz atlatabilmeleri ve yeterlilik duygusu geliştirebilmeleri için onlara özgürce keşfedebilecekleri ortamlar vermek ve bağımsız hareket etme konusunda onları cesaretlendirmek etkili hareketlerdir (Şanlı, 2015).

c) Girişimciliğe Karşı Suçluluk

Bu zaman çerçevesi, Freud'un 3 ila 6 yaşları arasında süren fallik aşamasına denk gelmektedir. Bu, bir çocuğun fiziksel, bilişsel ve dilsel becerilerini geliştirmeye başladığı zamandır. Çocuklar çevrelerine ilgi duyduklarında sorular sormaya başlarlar. Çocuk bu anda cinsel organla ilgilenmektedir. Akrabalarından ve yakın çevresinden cinsellik hakkında bilgi alabilirler. Çocuğun çevresel merakı teşvik edilirse ve soruları cevaplanırsa, bu süre zarfında çocuğun girişimciliği teşvik edilmiş olur. Soruşturmaları ve eylemleri hoş karşılanmaz ve düşmanlıkla karşılanırsa, çocuk kendini suçlu hissedebilir. Soru sormanın yanlış olduğuna inanabilir (Eli Küçük, 2011).

Bu süre boyunca Erikson' un özerkliğini teşvik etmek ve desteklemek, çocuğun kişilik gelişimine büyük ölçüde yardımcı olmaktadır. Çocuklar bu dönemde

cinsiyetlerini öğrenirler ve cinselliği sorgularlar. Merakı bu sorgulamaları engellemeden dizginlenirse, girişimcilik çabalarına yardımcı olacaktır. Ancak bu dönemde çocuğun çevresi onun merakını, suçluluğunu, günahını ya da bu endişelerini dile getirmemenin cezasını gidermiyorsa, merak edip soru sormanın yanlış olduğuna inanabilir (Bacanlı,2007).

d. Başarılı Olmaya Karşı Yetersizlik

Bu dönem 6-12 yaşlarını kapsamaktadır. Bir genç okula ilk başladığında, öğrenmeye açıktır. Çocukların ebeveynlerinden ve eğitmenlerinden beklentileri artmaktadır. Genç çocuğun başarılı olması beklenir. Çevre, çocuk başardığı sürece başarılarını destekleyecektir (Arslan, 2008). Bu durum çocuğun başarma duygusunu hissetmesine ilişkin önemli bir evredir.

Vücut gelişimi yavaşlar. Çocuk cinsel roller konusunda daha net bir anlayışa sahiptir. Bu süre zarfında çocuğun girişimlerini cesaretlendirmek onun başarılı hissetmesine yardımcı olur. Bir çocuğun çabaları teşvik edilmediğinde, kendilerini yetersiz ve aşağılık hissetmeye başlarlar. Erikson'a göre bu zaman dilimi, çocukların gelecekteki iş yaşantısına dair görüşleri üzerinde etkili oluyor. (Akgüneş, 2019).

Bir çocuk okula ilk kaydolduğunda, öğrenmeye açıktır. Çocuğun başarılı olacağı tahmin edilmektedir. Genç başarılı olduğu sürece çevre onu teşvik eder (Arslan, 2008). Çocuğun başarı duygusuna sahip olması için bu aşamanın geçilmesi gerekir.

Akademik beceriler bu dönemde kazanıldığı için Erikson bunu başarı dönemi olarak da ifade eder. Öyle ki genç bu dönemde okuma, yazma ve matematik gibi beceriler edinir ve bu becerilerle arkadaşlarıyla rekabete başlar. Kendini yetersiz hisseden genç için olumsuz bir benlik algısı gelişimi ve bunun sonucunda öğrenme üzerindeki etkileri bu dönemde ortaya çıkacaktır (Bacanlı, 2007). Kendine güveni olmayan bir genç bu dönemde aşağılık duygusu yaşayabilir (Senemoğlu, 2013).

e. Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası

Bu dönemin yaş aralığı 12 ile 18 arasındadır. Ergen ergenlik dönemine girerken sosyal çevresi genişler ve bedensel değişimler oldukça hızlı gerçekleşir. Ergenler bu

dönemde kendilerini toplumun bir üyesi olarak görmeye başlarlar. Ergenlerde soyut düşünme ve mantık yürütebilme kapasitesi gelişir (Arslan, 2008).

Gençler hayatlarını nasıl yaşayacaklarını, ileride ne yapmak istediklerini ve hangi özelliklere sahip olduklarını düşünürler. Yetişkin görevlerine hazır hale geldiğinde tipik olarak bir kimlik modeline gereksinim duyar. Ergenin arkadaş çevresi, sosyal bağlarının bu dönemde oldukça önemli olduğu için yaşamında kritik bir etkiye sahiptir (Özdemir vd., 2012).

Erikson, fiziksel görünümde, soyut düşünme kapasitesinde ve evlilik ve kariyer dahil gelecekle ilgili kararlarda meydana gelen değişikliklerin tümü gerçekleştiğinden, bu dönemde kimlik gelişiminin daha önemli hale geldiğini iddia etmektedir. Geçmiş, bu noktaya kadar yaşam deneyimlerimiz ve eğitimimiz aracılığıyla kimliklerimizi şekillendirdiği için eşit derecede önemlidir. Genç, bu süre boyunca ergen kimliğini yeniden tanımlar. Ergen bu aşamayı geçemezse kimlik bunalımı yaşanır (Atak, 2011).

Bu süre zarfında kişi kendini keşfetmek yerine birçok sorunun cevabını aramaktadır. Kendini keşfetmenin bu aşamasında çeşitli karakterleri canlandırır ve özdeşleşerek kimliğine ulaşma yolunda ilerler. Bu süreci başarıyla yöneten kişiler özgüven sergilerken, bunu yapamayanlar rol belirsizliği ve özgüvensizlik yaşarlar (Bacanlı, 2007).

f. Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık

Bu dönem 20 ila 40 yaşlarında gerçekleşir, bireyin kimlik krizi ve beklenmedik duygusal dalgalanmaları önemli ölçüde azalır. Yükümlülüklerin büyüdüğü ve kişilerarası ilişkilerin daha önemli hale geldiği bir dönemdir. Evlilik, eş seçimi ve meslek çok önemli hale gelir. Hem karşı cinsten hem de aynı cinsten insanlarla yakın ilişkiler kurmak çok önemlidir. Karşı cinsle yakınlık geliştiremeyen kişiler kendilerini yalnız ve yalıtılmış hissedebilir, bu da çevreleriyle geçici etkileşimlere yol açabilir (Aral, 2017, s.140).

Önceki zaman diliminde kimlik gelişimini düzgün bir şekilde tamamlayamayan kişilerde sosyal katılımdan çekilme ve içe dönüklük mevcuttur (Senemoğlu, 2013). Ancak önceki aşamayı sağlıklı bir biçimde atlatıp rol kimlik karmaşası yaşamamış

olan bireyler bu süreçte sosyal çevresiyle pozitif ilişkiler sürdürmektedir (Akyol, 2015).

g. Üretkenliğe Karşı Durgunluk

İnsanlardan küçüklerine akıl hocalığı yapmaları ve bu dönemde kültürel inançlarını aktarmaları istenmektedir (Akkaya, 2019). İnsanların ürünler ortaya koyduğu, aktif olduğu ve çevreyle paylaşım sağladıkları bir zamandır. İnsan çevresindeki insanlara fayda sağlayabildiği sürece üretkenliği devam etmektedir. Eğer sahip değilse, işe yaramaz olduğuna inanabilir. Bu dönemde mücadele edip başarısız olanlar, durgunluk evresine girmektedirler. Durgunluk evresi boyunca kişinin çevresiyle ilişkileri bozulmaktadır (Şanlı, 2015).

Birey içinde yer aldığı bu evrede kendi etrafı ve toplum için faydalı işler yapmayı görev haline getirmektedir. Şayet birey yaşı dolayısıyla kendini toplumdan uzaklaştırıp işe görmez bir halde olduğunu hissederse yıkıcı duygular oluşmakta ve kendisini mutsuz olarak algılamaktadır (İnanç, 2013).

h. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk

65 yaş ve üzeri süreci kapsamakta ve bu süreçte kişi, geçmişte başına gelen iyi ve kötü tüm olayları değerlendirdiği bir aşamadadır. Bu süreçte yaşanan tüm güzel şeyleri tekrar düşündüğü için kişinin mutlu olduğu bir dönemdir. Kötü deneyimler yaşamış kişiler, bu süreçte umutsuzluk duysalar da çevrelerindeki insanların hayatlarının yitirilmesinden endişe duyarlar ve kendi içlerindeki kötü koşulları telafi edecek kadar zamanları olmayacağından korkarlar (Can, 2005; Bacanlı,2007).

Önceki zor zamanları atlatmış olanların kendi bütünlüğüne ulaşma olasılığı daha yüksektir. Benlik bütünlüğü hem olumlu hem de kötü özellikleri, kişinin hatalarını ve eksikliklerini kabul etmesini içeren bir kendini kabul etme durumudur. Kendini iyi hissettiği için bunu çevresindeki herkese yaymaktadır (Kıyak, 2018). Anlamlı bir hayat yaşamadığına inanan veya bundan memnun olmayan ancak bunu değiştirmek için yeterli zamanları olmadığına inanan insanlar umutsuzluğa kapılırlar. Bu aşamayı geçemeyen kişiler, ölüm korkusu, uyuşmazlık ve aykırılık gibi davranışlar sergilemektedirler (Can, 2005).

2.7.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme teorisyenleri, çocukların gelişim evrelerinde ilerledikçe geçirdikleri yapısal değişimlerle daha fazla ilgilenen Piaget ve Freud'a göre daha fazla değişim süreçlerine vurgu yapmaktadır (Miller, 2017). Bu kuram, insanların çevrelerindeki diğerlerinin eylemlerini taklit ederek nasıl öğrendiklerini tanımlamaktadır. Bu kuram, bazı davranışlardan bahsetmenin yanı sıra eylemde bu davranışları sergileyen ebeveynlerin çocuklarına öğretici bir atmosfer sağladıkları iddiasındadır (Bee ve Boyd 2009, s. 550). Bu fikir, kişiler arası bağlantıların insanların nasıl davranılacağını öğrendikleri yer olduğunu iddia eder (O'connor vd., 2013; Smith ve Berge, 2009). Ayrıca bu kuram öğrenmenin hem taklit etmeyi hem de gözlemlemeyi gerektirdiğini ileri sürmektedir (Kunkel, vd. 2006, s.280). Bandura ve Bussey (1999), bir çocuğun dışsal yaptırımları yaşamın erken evrelerinde deneyimlemesinin cinsiyet gelişimi üzerinde önemli bir etkisi olduğunu iddia etmektedir. Doğduğundan beri, çocuğun çevresi ona cinsiyetler hakkında (kıyafet, oda dekoru, oyuncaklar, etkinlikler vb.) özel bilgileri öğretmektedir (Banerjee, 2005, s.141). Bu fikrin savunucuları, bir çocuk henüz 18 aylıkken bile ebeveynlerin cinsiyete dayalı davranışları ödüllendirdiğine dikkat çekmektedir. Kız ve erkek çocuklara farklı oyuncaklar almanın yanı sıra, oğulları bloklarla veya oyuncak araçlarla, kızları da oyuncak bebeklerle oynarken daha onaylayıcı davranmaktadırlar (Bee ve Boyd 2009).

Çocuklar çoğunlukla rol model olarak ebeveynlerine bakar ve onlarla özdeşleşirler. Kız çocuklar annelerinin kadınsı olarak nitelendirilen davranışlarını izleyerek erkek çocukları ise babalarının erkeksi olarak nitelendirilen davranışlarına bakarak kendilerine rol model oluştururlar (Artan ve Bayhan, 2004). Kızlar evdeyken annelerinin konuşmalarını, iş paylaşma uygulamalarını ve kişisel görünümlerini taklit eder. Erkek çocuklar ise babalarını rol model olarak onların davranışlarını, konuşmalarını ve evdeki iş paylaşımını taklit eder. Çocuklar bu süreçte anne babalarını rol model olarak kullansalar da tabii ki arkadaşları, kardeşleri, aile bireyleri ve çevreleri üzerinde de etkileri bulunmaktadır (İnanç, 2013).

Hemcinsi olan ebeveynlerinin davranışlarını taklit eden çocuklar övülmekte ve toplum bu kopyalamayı gelecekte sistemli ödül ve cezalarla ilerletmektedir (Çakmak ve Çakmak 2011; Buldu, 2014, s.34). Çocuk cinsiyete uygun davranışta

bulunduğunda ve bunun için övgü aldığında, çocuk bu davranışı tekrarlar fakat bir çocuk cinsiyetinin kabul görmediği uygunsuz davranış nedeniyle ceza aldığında, o faaliyette bulunmaktan kaçınma eğiliminde bulunmaktadır (Vatandaş, 2007).

Örneğin, bir anne kızına bulaşıkları yıkadığı için pekiştirdiğinde, kızı gelecekte bulaşıkları yıkamaya devam eder. Baba, yere düşen bir çocuğa ağladığı için erkekler "ağlama" diye yargılarsa gelecekte, çocul benzer bir durumda ağlamaktan kaçabilmektedir (Şıvgın, 2015).

Ayrıca, üç ila altı yaşındaki çocukların kalıpları titiz gözlemlediği, kadın ve erkek davranışının özgün kalıplarına dair pek çok şey öğrendiği de bir dönemdir. Bununla birlikte, yemek pişirme, temizlik yapma, çocuğa bakma gibi rutin ev işlerini yapan çalışan anne veya babaların çocukları, daha geleneksel ebeveynlerin çocuklarına göre toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının daha az farkındadır. Benzer şekilde kız kardeşi olan erkeklerin ve erkek kardeşi olan kızların da yalnızca hemcins kardeşleri olan çocuklara göre cinsiyet temelli etkinlikleri daha az seçtikleri bilinmektedir (Shaffer ve Kipp 2010).

Çocuk, diğer bireyleri görerek cinsel rolleri ve diğer çeşitli bilgi ve becerileri öğrenir (Saranlı, 2018, s.32). Cinsiyet farkını fark ettikten sonra çeşitli cinsiyetteki kişilerin davranışlarını taklit etmeye başlamaktadır (Arı, 2005). Çocuklar, eylemleri cinsiyet rolüne aykırı olduğunda ve sınıf arkadaşları ve yetişkinler tarafından alenen alay edildiğinde basmakalıp bir şekilde hareket etmeye teşvik edilmektedir (Banerjee, 2005; Buldu, 2014, s.50).

Bandura ve Walters'ın (1963)'ın çocukların beğendiği modellerin onlar üzerindeki etkisini inceleyen çalışmasına göre, sırasıyla çizgi filmlerdeki karakterler, filmlerdeki insanlar ve gerçek çevrelerindeki insanlar çocukların davranışları üzerinde en fazla etkiye sahip olmuştur (Senemoğlu, 2013). Bandura gençler üzerinde yaptığı araştırmalarda, saldırgan bir rol modele maruz kalan erkek çocukların kızlardan daha saldırgan davrandığını bulmuştur. Araştırmaya göre, erkekler ve kızlar saldırganlığı aynı oranda öğreniyor ancak kızları şiddet içeren davranışlarda bulunmaları için herhangi bir teşvik verilmediğinden, bunu yapma olasılıklarının daha düşük olduğu savunulmuştur (Basow, 1986).

Sosyal öğrenme kuramı ile ilgili bazı görüşler bulunmaktadır. Aynı cinsiyetten ebeveyn taklidi ve öğretim araçları olan ödüllere ve cezalara yönelik tutumlar nedeniyle kuramı tamamen kabul etmek zordur. Abbott (1983)' a göre, çocuklar her zaman aynı cinsiyetten ebeveynlerinin rol model olarak belirlemek durumunda değildir. Araştırmacılar, deneysel ortamlarda, her iki cinsiyetten modeller mevcut olduğunda, çocukların aynı cinsiyetten ebeveynlere göre daha güçlü, daha baskın veya daha tatmin edici modelleri seçtiklerini keşfettiler. Sonuç olarak ne modelleme ne de edimsel koşullanma, cinsel tipin kapsamını yeterince ifade edememektedir (Nielsen, 1990).

Özellikle kızların erkeklerden daha çok iki cinsiyetten ebeveynlerini taklit etme eğiliminde oldukları gösterilmiştir. Cezanın kullanılmadığı durumlarda da bazı eylemler sürmektedir. Örneğin, kızlar agresif davrandıkları için disipline edildiklerinde saldırmayı öğrenmemektedir fakat erkekler agresif davranmayı sürdürmektedir. Teori, ödül kavramını açıklığa kavuştursa da ödül kullanılmasına rağmen erkek çocukların oyuncak seçimlerini bebekten yana yapmadıklarının görüldüğü bir araştırma bulunmaktadır. Yinede öğrenmek için modelleme ve pekiştirme çok önemlidir (Abbott, 1983, s.125).

2.7.4. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel gelişim açıklamaları, öğrenme teorilerinin bir alt kümesi olsada, çocukların olgunluk ve gelişimlerinde aktif katılımına daha fazla önem vermeleri bakımından öğrenme teorilerinden farklıdırlar. Çocuk başlangıçta cinsel tipin bilişsel sürecinin bir parçası olarak çevresinin cinsiyetçi doğasını fark etmektedir. Erkekler ve kadınlar insandır ve cinsiyetlerden biri belirli görevleri yerine getirir (çimleri biçmek veya bulaşıkları yıkamak gibi) ve belirli öğeler (örneğin tencere, mutfak eşyaları ve ruj) belirli bir cinsiyetle tanımlanmaktadır. Çocuklar, ebeveynler ve mahallenin diğer üyeleri tarafından erkek veya kız olarak anılır. Bu durumda, genç cinsiyet etiketine uygun eylem ve davranışları tercih etmektedir. Çocuğun eylemlerinin şekillendiricisi ebeveynleri değil kendisidir (Nielsen, 1990).

Çocuğun aktif bir yorumlayıcı olduğunu ortaya koyan bilişsel gelişim kuramı çocuğun bilişsel olarak gördüğü şeyleri organize etiğini ve bu şekilde öğrenmenin gerçekleştiğini öne sürmektedir. Aslında öğrenme için koşullanma ve pekiştirmenin

zaruri olmadığını ifade etmektedir ve bu doğrultuda çocuğun çevreden değil de çevrenin çocuktan etkilendiğini savunmaktadır (Helgeson, 2012).

Piaget çocukların dünyayı anlamlandırmaya çalışırken dört evreden geçtiklerini belirtmiştir. Çocukların her aşamada dünyayı anlamlandırmak için kullanabileceği çeşitli yöntemler ve düşünme tarzları olduğuna inanmaktadır. Piaget'e göre bu dönemler şu şekildedir; Duyu motor Dönem (0-2 yaş), İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş), Somut İşlemler Dönemi (7-11 yaş) ve Soyut İşlemler Dönemi (11 yaş ve üzeri) olarak ifade edilmektedir. Kohlberg ayrıca Piaget'nin fikirlerinden esinlenerek bir cinsel gelişim teorisi ortaya atmıştır. Kohlberg, çocukların cinsiyet kavramın gelişiminde, bilişsel gelişimlerinin önemli bir rol oynadığını iddia etmektedir. Bu bakış açısına göre çocuğun cinsel gelişim sürecini içselleştirebilmesi için üç aşamanın tamamlanması gerektiğini ifade etmektedir (Saranlı, 2018).

Kohlberg'e göre, Piaget'nin "Bilişsel Gelişim Kuramı'ndaki korunum ilkesi, çocuğun bedenine bağlı da bir kavram olduğu için cinsel kimlik ifadesini açıklamaya yardımcı olur (Zembat ve Keleş 2012). Bu sebeple, çocukların cinsel kimliklerini geliştirme mücadeleleri ve bedensel kavramların istikrarını geliştirme mücadeleleri yan yana gelişmektedir. Ayrıca Kohlberg, çocukların niceliksel ve ahlaki yargılarını edindiklerinde cinsiyete özgü şekillerde davranmayı öğrendiklerine inanmaktadır (Bandura ve Bussey 1999).

Bilişsel bir bakış açısıyla analiz ederek Kohlberg, çocukların cinsellik ve toplumsal cinsiyet algısı sürecini karakterize etmiştir. Kohlberg'e göre çocukların cinselliği kavrayabilmeleri için aşağıdaki üç aşamadan geçmeleri gerekmektedir (Banerjee, 2005):

1. Toplumsal Cinsiyet Kimliği/ Etiketlemesi (Gender identity/ Labelling): Çocukların 2,5 ila 3 yaşları arasında kendi cinsiyet kimliklerini öğrendiklerini bilinmektedir (Hollander, 2001). Çocuğun fiziksel olarak bir erkek ve bir kız olarak ayrışabilmesi karşısında kimliğini ifade etmektedir (Zembat ve Keleş, 2012). Bununla birlikte, giyim ve saç stilleri gibi dışa dönük fiziksel özelliklerdeki değişiklikler karşısında cinsiyet belirlenmemektedir (Banerjee, 2005). Çocuk kendini erkek ve kız kategorilerine ayırmaktadır. Çocukların toplumsal cinsiyet şemaları, büyük ölçüde metaforik toplumsal cinsiyet klişelerinden dolayı hızla gelişmektedir (Eichstedt,

Serbin, Poulin-Dubois ve Sen, 2002). Çocuklarda cinsiyet değişmezliği bu süre içinde kavranamamaktadır. Çocuk, cinsiyetini sesli olarak bildirdiğinde bile, geleceğe dair ifadelerinde cinsel istikrar kazanmadığı açıktır. Örneğin bir erkek "Büyüdüğümde bir bebek doğuracağım " ifadesini kullanabilmektedir.

2. Cinsel Sabitlik (Gender Stability): Çocukların cinsiyetlerin (kadın ve erkek) değişmeyeceğini anlamlandırmalarını kapsamaktadır. 3 ila 5 yaşları arasındaki bebeklerde cinsiyet kimliği gelişmeye başlasa bile, insanların nasıl göründüğü kişilerin bedensel görünüşlerinin değişmesi yargılarının üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Cinsiyet değişmezliği okul öncesi yıllara kadar ortaya çıkmadığı için çocuklar cinsiyetin kıyafet ve saç gibi değişikliklere bağlı olarak değişebileceğini düşünmektedirler (Honig, 1998). Piaget, nesne kalıcılığı ve merkeze yönelme kapsamında bu durumu açıklığa kavuşturmaktadır. Merkeze yönelen bir çocuk, bir olayın veya maddenin bir özelliğini dikkate alarak çıkarımlarda bulunur. Örneğin küçük bir çocuk, bir kızın uzun saçını kesmenin onu erkeğe dönüştüreceği inancına sahip olabilmektedir (Yelken, 1996).

3. Cinsel Tutarlılık (Gender Consistency): Çocuklar cinsiyetin fiziksel görünümden bağımsız olarak değişmez olduğunu 5-7 yaş civarında anlayabilirler (Banerjee, 2005). Çocukların bu dönemde cinsiyetlerine uygun tercihler, beğeniler ve hobiler edindikleri bunun sebebinin de cinsiyetleri ile tutarlı hareket etmek için olduğu söylenmektedir (Dökmen, 2010). Bu doğrultuda belirtilenlerden de anlaşılacağı gibi Kohlberg, çocuklarda cinsiyet bilgisinin 7 yaş civarı somut işlemler aşamasına gelene kadar tam olarak gelişmediğinin altını çizmektedir. Bu aşamalardan geçen çocuklar, kendi cinsiyetlerinin tutum ve eylemlerine karşı empati kurar, uygun tercihler, beğeniler kazanır ve cinsiyetlerine tutarlı olduklarına inandıkları için bu şekilde davranırlar (Çakmak ve Çakmak 2011; Zembat ve Keleş 2011). Örneğin, oynamak için bir kamyon yerine bir oyuncak bebeği seçen bir kızın, bunu kendisini bir kız olarak gördüğü ve öyle davranmak istediği için yaptığı öne sürülmektedir. Çocuğun cinsiyet ikilisinin asla değişmeyeceğini kabul ettiği için kendi cinsiyet rolünü üstlendiği iddia edilmektedir. Ayrıca çocuğun cinsiyetinin kalıcı olduğunu kabul etmesi, onu cinsiyetine uygun davranışlar benimsemeye teşvik etmektedir (Karabay, 2018).

2.7.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Cinsiyetle ilgili davranıştaki cinsiyet rolü uyumu, Kohlberg'in cinsiyet rolü edinimine yönelik bilişsel gelişim yaklaşımı tarafından açıklığa kavuşturmakta fakat bireysel farklılıkları açıklamamaktadır. Sosyal öğrenme teorisi ve bilişsel gelişim teorisinin unsurlarını birleştiren Sandra Bem tarafından başlatılan şematik yaklaşım bu boşluğu doldurmaktadır (Alptekin, 2019). Sosyal öğrenme teorisi ve bilişsel gelişim teorisinin temel fikirleri, cinsiyet şeması teorisini oluşturmaktadır (Bem, 1983). Bu düşünceye göre yaklaşık çocuklar 18 aylıktan başlayarak 2 ila 3 yaş arasında nesneleri, etkinlikleri ve nitelikleri toplumsal cinsiyete göre sınıflandırmak için temel bir şema oluşturulduğunu savunmaktadır (Bee ve Boyd, 2009, s.489).

Kohlberg geç gelişen cinsiyetin tutarlılığı kavramını öne sürerken, cinsiyet şema teorisi kuramcıları, toplumsal cinsiyet gelişim sürecinde çocukların kendilerini kız veya erkek şeklinde etiketleme becerilerinin temelinde erken bilişsel süreçlerin yer aldığını ileri sürmektedir (Banerjee, 2005). Cinsiyet şemaları, cinsiyet rollerinin farkına dair kız ve erkek rollerinin, içselleştirilmesini sağlamaktadır (Ünlü, 2012). 18 aylıkken çocuklar kadın ve erkek arasındaki ayrımları anlamaya, kendi cinsiyetlerini belirlemeye ve iki grubu tutarlı bir şekilde adlandırmaya başlamaktadır. Çocuğun erkekler ve kadınlar için neyin uygun ve tipik olduğuna ilişkin anlayışını kategorilere ayırmasına yardımcı olan bu çizelgeler, yaklaşık iki veya üç yaşlarında tamamen yerleşmektedir (Boyd ve Bee 2014, s.572).

Kohlberg'in bilişsel gelişim teorisi ile cinsiyet şeması teorisi arasındaki temel ayrım, ilk cinsiyet şemasının çocuğun cinsiyetin kalıcı bir durum olduğunu kavramasına ihtiyaç duymamasıdır. Beş ya da altı yaşlarında, çocuk yargılamaya, incelemeye, sorgulamaya ve yeni şeylere diğer çocuklardan daha fazla merak göstermeye başlamaktadır. Mevcut şemalara bu şekilde yeni bir “kendi cinsiyetine ait” şeması eklenir. Çocuk bu yeni şemayı kullanırken cinsiyetine uygun hareket etmektedir (Boyd ve Bee 2014, s.573).

Çocukların gelişimlerinin oldukça erken dönemlerinde kendilerini kız ve erkek olarak tanımladıkları iddia edilmektedir. Bu yöntemde çocuklar genellikle çevrelerinden öğrendikleri bilgileri sıralayıp kategorize ederek kendilerini erkek ve kız gruplarına ayırırlar. Çocuklar ayrıca kız ve erkek çocuklar arasındaki isim,

kıyafet ve meslek farklılıkları gibi toplumsal cinsiyet ayrımını teşvik eden kültürel ipuçlarını da hızla yakalayabilirler (Berk 2013). Aslında, bu fikre göre çocuklar, yerel toplumlarında cinsiyetleri için neyin kabul edilebilir neyin kabul edilemez olduğunu yavaş yavaş kabullendikçe, toplumsal cinsiyet kalıpyargıları oluşmaktadır (Blakemore vd., 2009; Lurye vd., 2008). Bebeklik döneminden itibaren çocuklar çevrelerindeki nesneleri ve insanları cinsiyetlerine göre sınıflandırırlar. Aslında buna uygun cinsiyet şemalarını seçerler ve kendi cinsiyetlerini tanımlayıp adlandırdıkları anda bu kategorileri kendilerine uygularlar (Berk, 2013). Örneğin, kadın ve erkeklerin ayrı tuvaletleri kullanarak, farklı giyinerek ve farklı oyun malzemeleriyle oynayarak cinsiyetlerine uygun tutum ve eylemler sergiledikleri bilinmektedir. Her çocuk, bu gözlem süreciyle kendi kültüründe kadın ve erkek olmanın ne demek olduğuna dair bir anlayış kazanır (Blakemore vd., 2009). Örneğin, dikiş dikmek erkeklerden çok kadınlarla ilişkilendirildiği için bir kadının terzi olarak çalıştığı varsayılır. Bir sekreterin de kadın olduğu ve kadınların sekreter olarak uygun görüldüğü düşünülür. Erkekleri sekreter olarak çalışmaya çekmek için yönetici asistanı unvanı bile yaratılmıştır (Helgeson, 2012). Sonuç olarak, çocuklar küçük yaşlardan itibaren cinsiyet türlerine göre başkalarının tercihlerini ve eylemlerini taklit etmektedirler (Berk, 2013).

Sonuç olarak çocuklar yaklaşık olarak 4-6 yaşlarında kendi cinsiyetine ilişkin neleri sevip neleri sevmeyeceği, hangi etkinliklere katılım sağlayıp sağlamayacağı, nasıl konuşacağı, hangi oyuncak ile oynayacağı, nasıl vakit geçireceği ile ilgili ayrıntılı bir bakış açısı oluşturmaktadır (Baran, 1995).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde yer verilen başlıklar araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizidir.

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada 48-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile cinsel gelişim düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile cinsel gelişimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu nedenle yapılan araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama deseninde yapılandırılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin incelendiği bir modeldir (Gürbüz ve Şahin 2016).

Araştırmanın bağımlı değişkenlerini Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı ve Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeğinden elde edilen puanlar oluşturmaktadır.

Araştırmanın bağımsız değişkenlerini; çocuğun yaşı, cinsiyeti, kardeş durumu, okul öncesi eğitime devam etme süresi, anne yaşı, anne öğrenim düzeyi, anne mesleği ve çalışma durumu, baba yaşı, baba öğrenim düzeyi ve baba mesleği oluşturmaktadır.

3.2. Çalışma Grubu

Bu başlık altında araştırmada yer alan çocuklara ilişkin bilgiler yer almaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Kırklareli ili Merkez ilçesinde yer alan devlet ve özel anaokulu/anasınıfına devam 193 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubuna dahil edilecek çocukların sayısının belirlenmesinde güç analizi yöntemi kullanılmıştır. G*power programı kullanılarak yapılan analizde %80 güç düzeyinde (a=.05 olarak alınarak) Cohen's d=.50 olarak hesaplandığında araştırmaya en az 128 çocuğun dahil edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda çalışmaya gönüllü katılım sağlamayı kabul eden aileler ve çocuklarına ulaşmak amacıyla kurumlarla görüşülmüş ve ailelere araştırma hakkında bilgiler verilerek gönüllü onam formları dağıtılmıştır. Yapılan bu işlemler sonucunda 200 aile ve çocuğa ulaşılmıştır. Araştırma sürecinde çalışmalara devam etmek istemeyen ve eksik

bilgileri bulunan 7 çocuk araştırmadan çıkarılmış ve toplamda 193 çocuk ile araştırma tamamlanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubuna ait demografik bilgiler tablolar halinde sunulmuştur. Tabloda 3.1'de çocuklara ilişkin demografik bilgiler yer almaktadır. Tabloya göre çocukların %54,9'u kız, %66.3'ü 48-60 ay arasında, %54.9'unun kardeşi var, %50.8'i 2 yıldır okul öncesi eğitime devam etmekte ve %51.3'ü devlet okuluna gitmektedir.

Tablo 3.1. Çocuklara ilişkin demografik bilgiler

Değişken		**n**	**%**
Cinsiyet	Kız	87	45,1
	Erkek	106	54,9
Yaş	48-60 ay	128	66,3
	60-72 ay	65	33,7
Kardeş durumu	Var	106	54,9
	Yok	87	45,1
Okul öncesi eğitim süresi	1 yıl	57	29,5
	2 yıl	98	50,8
	3 yıl	38	19,7
Okul türü	Devlet	99	51,3
	Özel	94	48,7
Toplam		**193**	**100**

Tablo 3.2'de ebeveynlere ilişkin demografik bulgular yer almaktadır. Tabloya göre annelerin %50,8'i 31-35 yaş arasında, %52,3'ü lise mezunu ve %42'si ev hanımıdır. Babaların %47,2'si 36-40 yaş aralığında, %50,3'ü lisans mezunu ve %46.6'sı esnaftır.

Tablo 3.2. Ebeveynlere ilişkin demografik bulgular

Değişken		**n**	**%**
Anne yaş	26-30 yaş	18	9,3
	31-35 yaş	98	50,8
	36-40 yaş	68	35,2
	41-45 yaş	9	4,7
Anne öğrenim	Lise	101	52,3
	Lisans	92	47,7
Anne meslek	Ev hanımı	81	42,0
	İşçi	16	8,2
	Memur	76	39,4
	Esnaf	20	10,4
Baba yaş	26-30 yaş	9	4,7
	31-35 yaş	73	37,8
	36-40 yaş	91	47,2
	41-45 yaş	20	10,4
Baba öğrenim	Lise	96	49,7
	Lisans	97	50,3
Baba meslek	İşçi	34	17,6
	Memur	69	35,8
	Esnaf	90	46,6
Toplam		**193**	**100**

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocukların ve ailelerin demografik bilgilerine ulaşabilmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen demografik bilgi formu, çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ölçmek amacıyla Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı ve çocukların cinsel gelişim düzeyini belirlemek amacıyla da Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan "Demografik Bilgi Formu"nda çocukların yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, okul öncesi kuruma devam etme süreleri, okul öncesi kurum türü, anne-babanın yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği, aile yapısı ile ilgili demografik özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.3.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı, çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ölçmek amacıyla Şıvgın (2015) tarafından geliştirilmiştir. 43 madde ve dört alt boyuttan oluşan ölçme aracı çocukların görev ve iş, meslekler, oyun ve oyuncak türlerine yönelik kalıpyargılarını ölçmektedir. Ölçme aracında yer alan soruların her biri için üç cevap seçeneği bulunmaktadır. Bu cevaplar Görevler/İşler ve Meslekler alt boyutu için "kadın ve erkek (ikisi de)", "kadın", "erkek" şeklinde iken Oyun ve Oyuncak boyutlarında "kız ve erkek (ikisi de)", "kız" ve "erkek" şeklindedir. Çocuklar ölçek maddelerinde sorulan sorulara bu üç seçenekten biriyle cevap vermektedir. Verilen cevapların puanlamasında "kız ve erkek" / "kadın ve erkek" cevabı 1 (sıfır) puan olarak, "kız/kadın" veya "erkek" cevabı 0 puan olarak değerlendirilmektedir. Çocukların verdiği cevaplar toplanarak her boyut için kalıpyargısı puanları hesaplanmaktadır. Ölçekten alınan puanların yüksek olması çocukların androjenik özellikler sergilediğini gösterirken, düşük puanlar ise kalıpyargılarının olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğe ait güvenirlik katsayıları; Görevler-İşler boyutu için .69, Oyuncaklar boyutu için .53, Oyunlar boyutu için .51, Meslekler boyutu için .62 ve ölçeğe ait 43 maddenin toplamı için ise .82 olarak raporlanmıştır (Şıvgın, 2015). Bu araştırmada ise Görevler-İşler boyutu için .77, Meslekler boyutu için .92, Oyuncaklar boyutu için .86, Oyunlar boyutu için .75 ve ölçek toplamı için ise .94 olarak hesaplanmıştır.

Ölçek, Şıvgın (2015) tarafından 60-72 aylık çocuklar için geliştirilmiştir. Ölçeğin 48-72 aylık çocuklarda geçerliği ve güvenirliği ise Kaçar (2019) tarafında yapılmış ve bu yaş grubunda da geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir.

3.3.3. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği

Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Alptekin ve Tepeli (2019) tarafından geliştirilmiştir. 36-72 aylık çocuklara yönelik olarak geliştirilen ölçme aracı üç alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçme aracının iki alt ölçeği çocuklara uygulanırken bir alt ölçek de ailelere uygulanmaktadır. Alt ölçekler birbirinden bağımsız olarak kullanılabilmektedir. Çocuklara uygulanan iki alt ölçek; Cinsel Kimlik Alt Ölçeği çocuk formu ve Cinsiyete İlişkin Davranış Ölçeği çocuk formu olarak yer almaktadır. Bu ölçekler 1-0 şeklinde puanlanmaktadır. Ebeveynlere uygulanan Cinsel Kimlik ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği aile formu ise 1-5 arasında puanlanmaktadır. Ölçme aracında yer alan çocuklara yönelik olan alt ölçeklerin 1-0 şeklinde puanlanması nedeniyle KR-20 değerlerinin hesaplandığı belirtilmiştir. Ölçeğe ait güvenirlik katsayıları incelendiğinde Cinsel Kimlik Alt Ölçeği için KR-20 değeri .61 ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği için ise .66 olarak raporlanmıştır (Alptekin ve Tepeli 2019). Yapılan bu araştırmada ise Cinsel Kimlik Alt Ölçeği KR-20 değeri .70 olarak hesaplanmıştır.

Bu araştırma Cinsel Kimlik Alt Ölçeği ve Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği kullanılacak şekilde tasarlanmıştır. Fakat Millî Eğitim Bakanlığı izin sürecinde Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği kabul edilmediği ve uygun görülmediği için sadece Cinsel Kimlik Alt Ölçeği kullanılarak araştırma yürütülmüştür.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama aşamasına geçebilmek için Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı ve Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (SEÇGÖ)'ni geliştiren uzmanlardan e-posta aracılığıyla çalışma hakkında bilgi verilerek uygulama için gerekli izinler alınmış ve ölçeklerin tamamına ulaşılmıştır.

Araştırma verilerinin toplanma aşamasında "Demografik Bilgi Formu", "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" ve "Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (SEÇGÖ)" uygulamaları için MEB Kırklareli İl Müdürlüğü'nden alınan izin yazısı ile devlet ve özel okul öncesi kurumlar araştırmacı tarafından ziyaret edilmiştir. Okulların idari personelleri ve okul öncesi öğretmenleri ile görüşülerek ebeveynlere "Veli İzin Formu" gönderilmiştir. Bu görüşmelerde okul öncesi öğretmenlere çalışmanın amacı

ve uygulama sürenin nasıl işleyeceği konusunda bilgi verilmiştir. Veri toplama süreci 27.09.2022 tarihinde başlayıp 28.03.2023 tarihine kadar sürdürülmüştür. Altı ay süren veri toplama aşamasında araştırmacı her haftanın pazartesi günü okulöncesi kurumları ziyaret etmiştir. Veri toplama aşamasında araştırmacı okulöncesi program düzenini dikkate almıştır. Araştırmada çocukların her birine "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" ve 'SEÇGÖ Cinsel kimlik alt ölçeği" araştırmacı tarafından bire bir olarak uygulanmıştır. Bu süreçte çocukların çalışmaya odaklanabilmesi için okulöncesi kurumların çevresel koşulları doğrultusunda boş, sessiz ve güvenli sınıflar tercih edilmiştir. Uygulama yapılacak sınıf araştırmacı ile çocuğun karşılıklı ya da yan yana oturabileceği şekilde yapılandırılmıştır. Her çocuk için yaklaşık 10 dakikada uygulama süreci tamamlanmıştır. Ayrıca araştırmaya devam etmek istemeyen ya da katılım sağlamak istemeyen çocuklar araştırmaya dahil edilmemiştir.

3.5. Araştırmada Dikkate Alınan Etik İlkeler

Araştırmanın gerçekleştirilmesi için veri toplama aşamasından önce Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulundan 19/09/2022 tarih ve 5 no'lu karar ile gerekli etik izinler alınmıştır ve araştırmanın gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür (Ek-1).

Kırklareli Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünün 02.01.2023 tarihli ve E-81588373-605.01-67328301 sayılı makam onayı ile de çalışmanın yapılması uygun görülmüştür. (Ek-2).

Bu izinlerle okulöncesi kurumlarla görüşülmüş ve okul idarelerinin de izniyle araştırma süreci başlamış ve gönüllü öğretmenler araştırma süreci ile ilgili bilgilendirilmiştir. Gönüllü öğretmenler sınıflarında öğrencilerden veri toplanabilmesi için veli onam formlarını ailelere iletmiştir. Veli onam formlarında ailelere araştırmanın amacı ve kapsamı açıklanmış, kişisel bilgilerin gizli tutulacağı ve çocuklarının istedikleri zaman araştırmadan çıkabilecekleri konusunda bilgilendirilmiştir. Ailelerden gelen izin formları incelenmiş ve onay veren ailelerin çocukları ile görüşülmüştür. Bu noktada çocuklara da çalışmanın amacı gelişim düzeyi doğrultusunda açıklanmış ve istedikleri zaman araştırmadan çıkabilecekleri konusunda bilgi verilmiştir. Çalışmayı kabul eden çocuklarla araştırma süreci

başlatılmıştır. Araştırmacı her hafta kabul eden çocuklarla bire bir ölçekleri doldurmuştur.

Katılımcı olarak belirlediği grup 'çocuk' olan araştırmacıların, çocuk katılımı kapsamında dikkat etmesi gereken etik ilkelere ilişkin bilgilere ulaşılabileceği bazı kaynaklar bulunmaktadır (Avcı ve Pekince, 2019). Bu kaynaklar; "Çocuklarla İlgili ve Çocuklarla Birlikte Yapılan Araştırmalarda Gözetilecek Etik Kurallar ERIC (The Ethical Research Involving Children)" (Graham vd., 2013) ve "Erken Çocukluk Araştırmacıları için Etik Kod EECERA (Ethical Code for Early Childhood Researchers)" (Bertram vd., 2016) olarak bilinmektedir. Bu belgelerde öne çıkan etik ilkeler; "sıfır zarar ilkesi, aydınlatılmış onam, gizlilik-mahremiyet ve çocuk katılımı" olarak sıralanmaktadır. Bu araştırmanın da her aşamasında bu etik ilkelerden yola çıkılarak hareket edilmesi temel amaçlardan biri olmuştur ve bu amaç doğrultusunda süreci ilerletmeye özen gösterilmiştir.

3.6. Verilerin Analizi

Bu bölümde araştırma verilerinin istatistiksel analizi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Araştırma verilerinin analizi yapılmadan önce verilerin normal dağılım koşulunu sağlayıp sağlamadığını kontrol etmek için çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerin ±2 arasında olması durumunda normal dağılım varsayımı yapılabileceğini ifade edilmektedir (George ve Mallery 2016). Tablo 4.1'de yer verilen betimsel istatistikler incelendiğinde grupların normallik varsayımını sağladığı görülmektedir. Buradan hareketle normal dağılım gösteren grupların ikili karşılaştırmasında parametrik test ailesinden olan Bağımsız Örneklemler t Testi ve Tek Yönlü ANOVA Testi kullanılmıştır. Gruplara ait değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla ise Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Verilerin analizinde elde edilen anlamlılık değerlerine yönelik etki büyüklükleri hesaplanmıştır. Bağımsız Örneklemler t Testi için Cohen's d değeri, Tek Yönlü ANOVA Testi için eta kare (η^2) hesaplanmıştır. Cohen's d değerini .20 olması küçük etki, .50 olması büyük etki ve .80'in üzerinde olması geniş etkiye işaret etmektedir. Eta kare (η^2) için ise .01 küçük, .06 orta ve .14 değeri geniş etki olarak yorumlanmaktadır (Büyüköztürk, 2018).

4. BULGULAR

Bu bölümde Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı ve SEÇGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeğine ilişkin bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.1'de Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı ve Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeğine (SEÇGÖ) ait betimsel istatistikler yer almaktadır. Tabloya göre Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracının görev/iş alt boyutu puan ortalaması 2.60±2.31, meslek alt boyutu ortalaması 5.60±5.26, oyuncak boyutu ortalaması 3.54±3.02, oyun boyutu ortalaması 3.81±2.00 ve ölçeğe ait toplam puan ortalaması 15.55±10.42'dir. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeğine ait puan ortalaması ise 7.31±1.21'dir.

Tablo 4. 1. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı ve Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeğine ait betimsel istatistikler

Değişken	n	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	$\bar{X}$	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Görevler-İşler	195	0	9	2,60	2,31	1,133	,809
Meslekler	195	0	17	5,60	5,26	,787	-,592
Oyuncaklar	195	0	10	3,54	3,02	,890	-,346
Oyunlar	195	0	7	3,81	2,00	-,173	-,825
Ölçek Toplam	195	0	43	15,55	10,42	,822	-,067
SEÇGÖ	195	4	8	7,31	1,21	-1,533	,962

Tablo 4.2'de Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Görevler-İşler boyutuna ilişkin betimsel istatistikler yer almaktadır. Tablo incelendiğinde çocukların %58,5'nin çocuk bakma görevini hem erkek hem de kadının görevi olduğunu, %59,6'sı yemeği kadınların yaptığını, %69,9'u fatura ödemenin erkeklerin görevi olduğunu, %82,9'u kadınların bulaşık yıkadığını, %62,7'si erkeklerin araba kullandığını, %80,3'ü kadınların temizlik yaptığını, %83,4'ünün kadınların ütü yaptığını, %92,9'unun erkeklerin tamir işleriyle uğraştığını ve %50,3'ünün ise misafirlerle kadınların ilgilendiğini söylediği görülmektedir. Tabloya göre çocuklar, ev işlerini kadınların yaptığı yönünde kalıpyargıya sahiptir.

Tablo 4. 2. Görevler-İşler boyutuna ilişkin verilen cevaplara yönelik betimsel istatistikler

Grup / Değişken		Kız		Erkek		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Çocuk Bakmak	İkisi de	51	26,4	62	32,1	113	**58,5**
	Kadın	33	17,1	36	18,7	69	35,8
	Erkek	3	1,6	8	4,1	11	5,7
Yemek Yapmak	İkisi de	27	14,0	43	22,2	70	36,2
	Kadın	56	29,0	59	30,6	115	**59,6**
	Erkek	4	2,1	4	2,1	8	4,2
Fatura Ödemek	İkisi de	22	11,4	24	12,4	46	23,8
	Kadın	5	2,6	7	3,7	12	6,3
	Erkek	60	31,1	75	38,9	135	**69,9**
Bulaşık Yıkamak	İkisi de	9	4,7	21	10,9	30	15,6
	Kadın	76	39,4	84	43,5	160	**82,9**
	Erkek	2	1,0	1	0,5	3	1,5
Araba Sürmek	İkisi de	29	15,0	35	18,1	64	33,1
	Kadın	5	2,6	3	1.6	8	4.2
	Erkek	53	27,5	68	35.2	122	**62.7**
Temizlik Yapmak	İkisi de	15	7,8	22	11.4	37	19.2
	Kadın	72	37,3	83	43.0	155	**80.3**
	Erkek	0	0	1	0.5	1	0.5
Ütü Yapmak	İkisi de	12	6,2	16	8.3	28	14.5
	Kadın	74	38,3	87	45.1	162	**83.4**
	Erkek	1	0,5	3	1,6	5	2,1
Tamir Etmek	İkisi de	4	2,1	7	3,6	11	5,6
	Kadın	2	1,0	1	0,5	4	1,5
	Erkek	81	42,0	98	50,9	180	**92,9**
Misafirlerle İlgilenmek	İkisi de	40	20,7	53	27,5	93	48,2
	Kadın	47	24,4	50	25,9	97	**50,3**
	Erkek	0	0	3	1,5	3	1,5

Mesleklere ilişkin bulgular incelendiğinde, çocukların %61,7'si hem erkeklerin hem de kadınların anasınıfı öğretmeni olabileceğini, %58,6'sı erkeklerin polis olduğunu, %60,6'sı hemşirelerin kadın olduğunu, %80,3'ünün askerlik mesleğini erkeklerin yaptığını, %37,3'ü hem kadınların hem de erkeklerin aşçı olabileceğini, %68,9'unun erkeklerin şoförlük yapabileceğini, %45,6'sının sekreterlik mesleğini kadınların yaptığını, %74,1'inin erkeklerin pilot olduğunu ve %81.9'unun marangozluk mesleğini yaptığını söylediği bulgusuna ulaşılmıştır. Çocukların %40, 4'ü kadınların hostes olduğunu, %69,4'ünün erkeklerin mühendis olduğunu, %49,2'sinin kadınların dansçı olduğunu, %74,6'sı erkeklerin itfaiyeci olduğunu %53,9'unun kadınların temizlik görevlisi olduğunu %35,8'i hem kadınların hem de erkeklerin satıcılık yapabileceğini, %51,8'i kadınların da erkeklerin de öğretmen olabileceğini ve %54,4'ünün ise erkeklerin garson olduğunu söylemiştir (Tablo 4.3).

Tablo 4. 3. Meslekler boyutuna ilişkin verilen cevaplara yönelik betimsel istatistikler

Grup / **Değişken**		**Kız**		**Erkek**		**Toplam**	
		n	**%**	**n**	**%**	**n**	**%**
Anasınıfı Öğretmeni	İkisi de	52	26,9	67	34,7	120	**61,7**
	Kadın	33	17,1	35	18,1	68	35,2
	Erkek	2	1,0	4	2,1	7	3,1
Polis	İkisi de	37	19,2	41	21,2	78	40,4
	Kadın	2	1,0	0	0	2	1,0
	Erkek	48	24,9	65	33,7	114	**58,6**
Hemşire	İkisi de	29	15,0	40	20,8	69	35,8
	Kadın	56	29,0	61	31,6	118	**60,6**
	Erkek	2	1,0	5	2,6	8	3,6
Asker	İkisi de	15	7,8	20	10,3	35	18,1
	Kadın	3	1,6	0	0	3	1,6
	Erkek	69	35,8	86	44,5	156	**80,3**
Aşçı	İkisi de	35	18,1	37	19,2	72	**37,3**
	Kadın	33	17,1	39	20,2	72	37,3
	Erkek	19	9,8	30	15,5	49	25,4

Tablo 4.3. (Devam). Meslekler boyutuna ilişkin verilen cevaplara yönelik betimsel istatistikler

Grup Değişken		Kız		Erkek		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Şoför	İkisi de	25	13,0	28	14,5	53	27,5
	Kadın	6	3,1	1	0,5	7	3,6
	Erkek	56	29,0	77	39,9	133	**68,9**
Sekreter	İkisi de	31	16,1	35	18,1	66	34,2
	Kadın	19	9,8	20	10,4	39	20,2
	Erkek	37	19,2	51	26,4	88	**45,6**
Hostes	İkisi de	22	11,4	37	19,2	59	30,6
	Kadın	44	22,8	34	17,6	78	**40,4**
	Erkek	21	10,9	35	18,1	56	29,0
Mühendis	İkisi de	20	10,4	24	12,4	44	22,8
	Kadın	10	5,2	5	2,6	15	7,8
	Erkek	57	29,5	77	39,9	134	**69,4**
Dansçı	İkisi de	29	15,0	45	23,4	74	38,4
	Kadın	50	25,9	45	23,3	95	**49,2**
	Erkek	8	4,1	16	8,3	23	12,4
İtfaiyeci	İkisi de	20	10,4	22	11,4	42	21,8
	Kadın	2	1,0	5	2,6	7	3,6
	Erkek	65	33,7	79	40,9	144	**74,6**
Temizlik Görevlisi	İkisi de	26	13,5	32	16,6	58	30,1
	Kadın	46	23,8	58	30,1	104	**53,9**
	Erkek	15	7,8	16	8,2	31	16,0
Satıcı	İkisi de	32	16,6	37	19,2	69	**35,8**
	Kadın	25	13,0	26	13,4	52	26,4
	Erkek	30	15,5	43	22,3	73	37,8
Öğretmen	İkisi de	45	23,3	55	28,5	100	**51,8**
	Kadın	40	20,7	47	24,4	87	45,1
	Erkek	2	1,0	4	2,1	6	3,1
Garson	İkisi de	38	19,7	32	16,6	70	36,3
	Kadın	7	3,6	11	5,7	18	9,3
	Erkek	42	21,8	63	32,6	105	**54,4**

Tablo incelendiğinde çocukların 62,8'i hem kızların hem de erkeklerin pelüş oyuncaklarla oynadığını, %73,1'i arabayla erkeklerin oynadığını, 76,7'si kamyonla erkeklerin oynadığını, %44,6'sı kızların ip ile oynadığını, %72'si hem kızların hem de erkeklerin bisiklet sürdüğünü, %51,8'i kızların evcilik oyuncaklarıyla oynadığını, %73,6'sı erkeklerin tamir setiyle oynadığını, %79,3'ü kızların oyuncak bebekle oynadığını ve %85'i ise erkeklerin asker figürleriyle oyun oynadığını belirtmiştir.

Tablo 4. 4. Oyuncaklar boyutuna ilişkin verilen cevaplara yönelik betimsel istatistikler

Grup **Değişken**		**Kız**		**Erkek**		**Toplam**	
		n	**%**	**n**	**%**	**n**	**%**
Peluş Oyuncak	İkisi de	57	29,5	64	33,3	121	**62,8**
	Kadın	26	13,5	29	15,0	55	28,5
	Erkek	4	2,1	13	6,7	17	8,7
Oyuncak Araba	İkisi de	21	10,8	25	13,0	56	23,8
	Kadın	2	1,0	4	2,1	6	3,1
	Erkek	64	33,2	77	39,9	141	**73,1**
Oyuncak Kamyon	İkisi de	19	9,8	22	11,4	41	21,2
	Kadın	3	1,6	1	0,5	4	2,1
	Erkek	65	33,7	83	43,0	148	**76,7**
İp	İkisi de	36	18,7	45	23,3	81	42,0
	Kadın	45	23,3	41	21,2	86	**44,6**
	Erkek	6	3,1	20	10,3	26	13,4
Bisiklet	İkisi de	64	33,2	75	38,9	139	**72,0**
	Kadın	12	6,2	3	1,6	16	7,8
	Erkek	11	5,7	28	14,4	39	20,2
Evcilik Oyuncağı	İkisi de	28	14,5	56	29,0	84	43,5
	Kadın	57	29,5	43	22,3	100	**51,8**
	Erkek	2	1,0	7	3,7	9	4,7

Tablo 4.4. (Devam). Oyuncaklar boyutuna ilişkin verilen cevaplara yönelik betimsel istatistikler

Grup / Değişken		Kız		Erkek		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Tamir Seti	İkisi de	19	9,8	30	15,5	49	25,4
	Kadın	1	0,5	1	0,5	2	1,0
	Erkek	67	34,7	75	38,9	142	**73,6**
Oyuncak Robot	İkisi de	20	10,4	30	15,5	50	25,9
	Kadın	3	1,6	2	1,0	5	2,6
	Erkek	64	33,2	74	38,3	138	**71,5**
Oyuncak Bebek	İkisi de	15	7,8	22	11,4	37	19,2
	Kadın	71	36,8	82	42,5	153	**79,3**
	Erkek	1	0,5	2	1,0	3	1,5
Oyuncak Asker	İkisi de	14	7,3	15	7,7	29	15,0
	Erkek	73	37,8	91	47,2	164	**85,0**

Tabloda 4.5'te çocukların oyunlara yönelik cevapları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde çocukların %74' ü hem kızların hem de erkeklerin sek sek oyunu oynadığını, %63,7'si hem kızların hem de erkeklerin ip atlama oyunu oynadığını, %86'sı hem kızların hem de erkeklerin salıncakta sallandığını, %65,3'ünün kızların da erkeklerin de bisiklet sürdüğünü söylediği görülmektedir. Bununla birlikte %81,9'u boks oyununu erkeklerin oynadığını, %72'sinin basketbol oyununu erkeklerin oynadığını ve %53,9'u ise erkeklerin satranç oynadığını belirtmiştir.

Tablo 4. 5. Oyunlar boyutuna ilişkin verilen cevaplara yönelik betimsel istatistikler

Grup Değişken		Kız		Erkek		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Sek Sek	İkisi de	67	34,7	76	39,3	143	**74,0**
	Kadın	15	7,8	10	5,2	25	13,0
	Erkek	5	2,6	20	10,4	25	13,0
İp Atlama	İkisi de	59	30,6	64	33,2	123	**63,7**
	Kadın	22	11,4	17	8,8	39	20,2
	Erkek	6	3,1	25	13,0	31	16,1
Salıncakta Sallanma	İkisi de	74	38,3	92	47,7	166	**86,0**
	Kadın	10	5,2	3	1,6	13	6,8
	Erkek	3	1,5	11	5,7	14	7,2
Bisiklet Sürme	İkisi de	56	29,0	70	36,3	126	**65,3**
	Kadın	9	4,7	3	1,5	12	6,2
	Erkek	22	11,4	33	17,1	55	28,5
Boks	İkisi de	17	8,8	16	8,3	33	17,1
	Kadın	2	1,0	0	0	2	1,0
	Erkek	68	35,2	90	46,6	158	**81,9**
Basketbol	İkisi de	24	12,4	28	14,6	52	27,0
	Kadın	0	0	2	1,0	2	1,0
	Erkek	63	32,6	76	39,4	139	**72,0**
Satranç	İkisi de	40	20,7	43	22,3	83	43,0
	Kadın	5	2,6	1	0,5	6	3,1
	Erkek	42	21,8	62	32,1	104	**53,9**

Tablo 4.6'da Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı ile Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği (SEÇGÖ) cinsel kimlik alt ölçeği arasındaki ilişki yer almaktadır. Tablo incelendiğinde SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçeği puanı ile Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı görev/iş alt boyutu, meslek alt boyutu, oyun alt boyutu ve ölçek toplam puanı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Elde edilen anlamlılık değerleri tek başına anlam ifade etmediği için korelasyon katsayıları da incelenmiştir. Büyüköztürk vd. (2011) korelasyon katsayısının ($|r| \leq .30$) olması durumunda zayıf bir ilişki, ($.30<|r| \leq .70$) arasında olması durumunda ise

orta düzeyde, (|r| ≤.70) olması arasında ise yüksek bir ilişkiden bahsedilebileceğini ifade etmektedir. Buna göre görev/iş boyutu (r=.155; n=193; p=.001), meslek boyutu (r=.261; n=193; p=.001), oyun boyutu (r=.278; n=193; p=.001) ve ölçek toplam puanı (r=-.255; n=193; p=.001) ile Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeğinin cinsel kimlik alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgu çocukların cinsel kimlik kazanımı puanları arttıkça görev/iş boyutu, meslek boyutu, oyun boyutu ve ölçek toplam puanları artmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarındaki artış kalıpyargının az olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle çocukların cinsel kimlik alt ölçeği puanlarındaki artışa bağlı olarak kalıpyargı puanlarının azaldığı yorumu yapılabilir.

Tablo 4. 6. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı ile Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği arasındaki ilişki

Değişkenler		**Görevler-İşler**	**Meslekler**	**Oyuncaklar**	**Oyunlar**	**Ölçek Toplam**
SEÇGÖ	r	,155*	,261**	,122	,278**	,255**
	p	**,031**	**,001**	,090	**,001**	**,001**
	n	193	193	193	193	193

Tablo 4.7'de Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının çocukların yaşına göre karşılaştırması yer almaktadır. Tabloda yer alan bulgular incelendiğinde çocukların görevler-işler [t(101.129)=-2.362; p=.020, d=.39], meslekler [t(110.889)=-3.941; p=.001, d=.63], oyunlar [t(146.519)=-2.339; p=.021, d=.34] ve toplam kalıpyargı puanlarının [t(191)=-3.249; p=.001, d=.50] yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgulara göre 48-60 ay arasında yer alan çocukların kalıpyargı puanları 60-72 ay arasında yer alan çocuklara göre daha düşüktür. Bu bulgular küçük yaş grubunda yer alan çocukların kalıpyargılarının daha fazla olduğunu göstermektedir. Elde edilen etki büyüklüğü değerleri incelendiğinde yaş değişkeninin kalıpyargı puanları üzerinde orta düzeyde bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4. 7. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının yaşa göre karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	Cohen's d	p
Görevler-İşler	48-60 ay	128	2,30	-2,362	101,129	,39	,020
	60-72 ay	65	3,20				
Meslekler	48-60 ay	128	4,52	-3,941	110,889	,63	,001
	60-72 ay	65	7,72				
Oyuncaklar	48-60 ay	128	3,46	-,534	191		,594
	60-72 ay	65	3,71				
Oyunlar	48-60 ay	128	3,59	-2,339	146,519	,34	,021
	60-72 ay	65	4,26				
Ölçek Toplam	48-60 ay	128	13,86	-3,249	191	,50	,001
	60-72 ay	65	18,89				

Tablo 4.8'de SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçeğine ait puanların yaşa göre karşılaştırması yer almaktadır. Tabloya göre cinsel kimlik puanlarının çocukların yaşına göre farklılaşmaktadır [t(173.422)=-2.973; p=.003, d=.40]. Grupların ortalamaları incelendiğinde 60-72 ay arasında yer alan çocukların puan ortalamalarının 48-60 ay arasındaki çocuklara göre yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre büyük yaş grubunda olan çocukların cinsel kimlik puanları yüksektir. Elde edilen etki büyüklüğü değerlerine yaş değişkeni cinsel kimlik puanları üzerinde düşük etkiye sahiptir.

Tablo 4. 8. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği puanlarının yaşa göre karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	Cohen's d	p
SEÇGÖ	48-60 ay	128	7,15	-2,973	173,422	,40	,003
	60-72 ay	65	7,63				

Tablo 4.9'da Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının cinsiyete göre karşılaştırması yer almaktadır. Tablo incelendiğinde çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı puanlarının cinsiyetine göre farklılaşmadığı görülmektedir (p>.05).

Tablo 4. 9. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının cinsiyete göre karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	p
Görevler-İşler	Kız	87	2,48	-,641	191	,522
	Erkek	106	2,70			
Meslekler	Kız	87	5,79	,471	191	,638
	Erkek	106	5,43			
Oyuncaklar	Kız	87	3,60	,222	191	,824
	Erkek	106	3,50			
Oyunlar	Kız	87	4,01	1,242	191	,216
	Erkek	106	3,65			
Ölçek Toplam	Kız	87	15,89	,399	191	,691
	Erkek	106	15,28			

Tablo 4.10'da SEÇGÖ cinsel kimlik puanlarının cinsiyete göre karşılaştırması yer almaktadır. Tabloya göre çocukların cinsel kimlik puanları çocukların cinsiyetine göre farklılaşmamaktadır (p>.05).

Tablo 4. 10. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği puanlarının cinsiyete göre karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	p
SEÇGÖ	Kız	87	7,44	1,307	191	,193
	Erkek	106	7,21			

Tablo 4.11'de Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının kardeş durumuna göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin karşılaştırma yer almaktadır. Tabloya göre çocukların kalıpyargı puanları kardeş durumuna göre farklılaşmamaktadır (p>.05).

Tablo 4. 11. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının kardeş durumuna göre karşılaştırması

Ölçek	Kardeş Durumu	n	X̄	t	sd	p
Görevler-İşler	Var	106	2,61	,080	191	,936
	Yok	87	2,59			
Meslekler	Var	106	5,94	1,013	191	,312
	Yok	87	5,17			
Oyuncaklar	Var	106	3,43	-,556	191	,579
	Yok	87	3,68			
Oyunlar	Var	106	3,91	,703	191	,483
	Yok	87	3,70			
Ölçek Toplam	Var	106	15,90	,502	191	,616
	Yok	87	15,14			

Tablo 4.12'de SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçek puanlarının kardeş durumuna göre karşılaştırmasına ilişkin bulgular yer almaktadır. Tabloda yer alan bulgular incelendiğinde cinsel kimlik puanlarının kardeş sahip olup olmama durumuna göre farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>.05).

Tablo 4. 12. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının kardeş durumuna göre karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	p
SEÇGÖ	Var	106	7,33	,243	191	,808
	Yok	87	7,29			

Tablo 4.13'te Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının okul öncesi eğitime devam süresine göre karşılaştırması yer almaktadır. Tablo incelendiğinde kalıpyargı puanlarının okul öncesi eğitime devam etme süresine göre farklılaşmadığı görülmektedir (p>.05).

Tablo 4. 13. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının okul öncesi eğitime devam süresine göre karşılaştırması

Ölçek	n	Grup	X̄	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Görevler-İşler	57	A	2,54	Gruplararası	28,387	2	14,194	2,686	,071
	98	B	2,91	Grup İçi	1003,893	190	5,284		
	38	C	1,89	Toplam	1032,280	192			
Meslekler	57	A	5,05	Gruplararası	74,664	2	37,332	1,354	,261
	98	B	6,20	Grup İçi	5237,813	190	27,567		
	38	C	4,84	Toplam	5312,477	192			
Oyuncaklar	57	A	3,33	Gruplararası	8,876	2	4,438	,481	,619
	98	B	3,76	Grup İçi	1753,000	190	9,226		
	38	C	3,32	Toplam	1761,876	192			
Oyunlar	57	A	3,84	Gruplararası	,502	2	,251	,062	,940
	98	B	3,84	Grup İçi	774,782	190	4,078		
	38	C	3,71	Toplam	775,285	192			
Ölçek Toplam	57	A	14,77	Gruplararası	286,357	2	143,178	1,323	,269
	98	B	16,70	Grup İçi	20559,322	190	108,207		
	38	C	13,76	Toplam	20845,679	192			

A= 1yıl, B=2 yıl, C= 3 yıl

Tablo 4.14'te SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçeği puanlarının okul öncesi eğitime devam süresine göre karşılaştırması yer almaktadır. Tabloya göre cinsel kimlik puanları okul öncesi süresine göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır (p>.05).

Tablo 4. 14. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının okul öncesine devam süresine göre karşılaştırması

Ölçek	n	Grup	X̄	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
SEÇGÖ	57	A	7,42	Gruplararası	1,298	2	,649	,437	,647
	98	B	7,23	Grup İçi	282,049	190	1,484		
	38	C	7,34	Toplam	283,347	192			

A= 1yıl, B=2 yıl, C= 3 yıl

Tablo 4.15'te Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının okul türüne göre karşılaştırması yer almaktadır. Tabloya göre çocukların meslekler

[t(177.604)=5.136; p=.001, d=.73], oyunlar [t(191)=3.266; p=.001, d=.47] ve toplam kalıpyargı puanlarının [t(174.041)=3.856; p=.001, d=.55] okul türüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Tablo incelendiğinde meslek alt boyutu, oyun alt boyutu ve toplam kalıpyargı puanlarında devlet okuluna giden çocukların ortalamalarının özel okula giden çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre özel okula devam eden çocuklar devlet okuluna giden çocuklara göre daha fazla kalıpyargıya sahiptir. Etki büyüklüğü değerleri incelendiğinde okul türü değişkeninin kalıp yargı puanları üzerinde orta düzeyde bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4. 15. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı Puanlarının Okul Türüne Göre Karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	Cohen's d	p
Görevler-İşler	Devlet	99	2,78	1,096	178,688		,275
	Özel	94	2,41				
Meslekler	Devlet	99	7,36	5,136	177,604	,73	,001
	Özel	94	3,73				
Oyuncaklar	Devlet	99	3,85	1,446	184,177		,150
	Özel	94	3,22				
Oyunlar	Devlet	99	4,26	3,266	191	,47	,001
	Özel	94	3,34				
Ölçek Toplam	Devlet	99	18,25	3,856	174,041	,55	,001
	Özel	94	12,71				

Tablo 4.16'da SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçek puanlarının okul türüne göre karşılaştırması yer almaktadır. Tablo incelendiğinde çocukların cinsel kimlik puan ortalamalarının baba mesleğine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir (p>.05).

Tablo 4. 16. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının okul türüne göre karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	p
SEÇGÖ	Devlet	99	7,46	1,806	179,495	,073
	Özel	94	7,15			

Tablo 4.17'de Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne öğrenim düzeyine göre karşılaştırması yer almaktadır. Tabloda yer alan bulgulara göre görevler-işler [t(191)=-2.605; p=.010, d=.37], oyunlar [t(191)=-2.534; p=.012,

d=.36] ve toplam kalıpyargı [t(191)=-2.122); p=.035, d=.30] anne öğrenim düzeyine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Bu bulgulara annesi lisans mezunun olan çocukların görevler-işer, oyunlar ve ölçek toplam puan ortalamaları annesi lise mezunu olan çocuklara göre daha yüksektir. Bu da annesi lise mezunu olan çocuklarının kalıpyargılarının daha fazla olduğunu göstermektedir. Ortaya çıkan sonuçlara ilişkin etki büyüklüğü değerleri incelendiğinde anne öğrenim düzeyinin kalıpyargı puanları üzerinde düşük düzeyde etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 17. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne öğrenim düzeyine göre karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	Cohen's d	p
Görevler-İşler	Lise	101	3,01	2,605	191	,37	,010
	Lisans	92	2,15				
Meslekler	Lise	101	6,20	1,688	189,593		,093
	Lisans	92	4,93				
Oyuncaklar	Lise	101	3,69	,715	191		,475
	Lisans	92	3,38				
Oyunlar	Lise	101	4,16	2,534	191	,36	,012
	Lisans	92	3,43				
Ölçek Toplam	Lise	101	17,06	2,122	191	,30	,035
	Lisans	92	13,90				

Tablo 4.18'de SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçeğine ait puanların anne öğrenim düzeyine göre yer almaktadır. Tabloya göre cinsel kimlik puanlarının anne öğrenim düzeyine göre farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>.05).

Tablo 4. 18. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının anne öğrenim düzeyine göre karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	p
SEÇGÖ	Lise	101	7,39	,901	191	,369
	Lisans	92	7,23			

Tablo 4.19'da Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının baba öğrenim düzeyine göre karşılaştırması yer almaktadır. Tabloda yer alan bulgular incelendiğinde görevler-işler boyutu puanlarının [t(186.023)=-2.242; p=026, d=.32] baba öğrenim düzeyine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Babası lisans mezunu olan

çocukların puan ortalamaları babası lise mezunu olan çocuklara göre yüksektir. Bu bulguya göre babası lise mezunu olan çocukların görevlere-işlere ilişkin kalıpyargıları daha fazladır.

Ölçeğe ait diğer boyutlara ait puan ortalamaları baba öğrenim durumuna göre farklılaşmamaktadır (p>.05).

Tablo 4. 19. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının baba öğrenim düzeyine göre karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	Cohen's d	p
Görevler-İşler	Lise	96	2,23	-2,242	186,023	,32	,026
	Lisans	97	2,97				
Meslekler	Lise	96	5,38	-,579	191		,563
	Lisans	97	5,81				
Oyuncaklar	Lise	96	3,19	-1,634	191		,104
	Lisans	97	3,90				
Oyunlar	Lise	96	3,57	-1,662	191		,098
	Lisans	97	4,05				
Ölçek Toplam	Lise	96	14,36	-1,584	191		,115
	Lisans	97	16,73				

Tablo 4.20'de SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçeğine ait puanların baba öğrenim düzeyine göre karşılaştırmasına ilişkin bulgular yer almaktadır. Tabloya göre cinsel kimlik puanlarının baba öğrenim düzeyine göre farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>.05).

Tablo 4. 20. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının baba öğrenim düzeyine göre karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	p
SEÇGÖ	Lise	96	7,24	-,810	191	,419
	Lisans	97	7,38			

Tablo 4.21'de Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne çalışma durumuna göre karşılaştırması yer almaktadır. Tabloya göre çocukların görevler-işlere yönelik kalıp yargı puanları [t(190.159)=-3.250; p=.001, d=.46], mesleklere yönelik kalıpyargı puanları [t(190.778)=-2.513; p=.013, d=.35], oyunlara

yönelik kalıpyargı [t(191)=-2.266; p=.025, d=.33] ve toplam kalıpyargı [t(187.322)=-2.997; p=.003, d=.42] puanlarının anne çalışma durumuna göre farklılaştığı belirlenmiştir. Tablo incelendiğinde görevler-işler, meslekler ve oyunlara ilişkin kalıp yargı puanlarında annesi çalışmayan çocukların kalıpyargı ortalamalarının annesi çalışan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani annesi çalışmayan çocuklar annesi çalışan çocuklara göre daha fazla kalıpyargıya sahiptir. Ortaya çıkan bu bulgulara yönelik etki büyüklüğü değerlerine göre anne çalışma durumu çocukların kalıpyargı puanları üzerinde düşük düzeyde etkiye sahiptir.

Tablo 4. 21. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne çalışma durumuna göre karşılaştırması

Ölçek	Grup	n	X̄	t	sd	Cohen's d	p
Görevler-İşler	Çalışıyor	112	3,04	-3,370	190,992	,46	,001
	Çalışmıyor	81	1,99				
Meslekler	Çalışıyor	112	6,37	-2,505	188,549	,35	,013
	Çalışmıyor	81	4,53				
Oyuncaklar	Çalışıyor	112	3,88	-1,795	191		,074
	Çalışmıyor	81	3,09				
Oyunlar	Çalışıyor	112	4,09	-2,266	191	,33	,025
	Çalışmıyor	81	3,43				
Ölçek Toplam	Çalışıyor	112	17,38	-2,997	187,322	,42	,003
	Çalışmıyor	81	13,04				

Tablo 4.22'de Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne mesleğine göre karşılaştırması yer almaktadır. Tabloya göre görevler-işlere yönelik kalıpyargı puanları [F(3,191)=4.480; p=.005, η^2=.06], mesleklere yönelik kalıpyargı [F(3,191)=4.104; p=.008, η^2=.06] ve toplam kalıpyargı puanlarının [F(3,191)=4.652; p=.004, η^2=.07] anne mesleğine göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Gruplar arasında ortaya çıkan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla post-hoc testi yapılmıştır. Test sonucuna göre annesi ev hanımı olan çocukların görevler-işler alt boyut puanları (X̄=1,99), annesi işçi (X̄=3,94), memur (X̄=2,96) ve esnaf (X̄=2,65) olanlara göre daha düşüktür. Yani annesi ev hanımı olan çocukların bu boyuta ilişkin kalıpyargıları daha fazladır.

Mesleklere yönelik kalıp yargı puanları incelendiğinde annesi ev hanımı (X̄=4,53) olan çocukların puan ortalamaları annesi işçi (X̄=8,75) ve memur (X̄=6,37) olanlara göre daha düşüktür. Annesi ev hanımı olan çocukların kalıpyargıları fazladır.

Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracı toplam puanları incelendiğinde ise annesi işçi olan çocukların puan ortalaması ($\bar{X}$=22,06), annesi ev hanımı ($\bar{X}$=13,04) ve esnaf ($\bar{X}$ =14,20) olanlara göre daha yüksektir. Annesi esnaf ve ev hanımı olan olan çocukların toplam kalıpyargıları daha fazladır. Etki büyüklüğü değerleri incelendiğinde anne mesleğinin kalıpyargı puanları üzerindeki etkisinin orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 22. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne mesleğine göre karşılaştırması

Ölçek Boyutları	n	Grup	$\bar{X}$	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	η²	Fark
Görevler-İşler	81	A	1,99	Gruplararası	68,923	3	22,974	4,507	,004	,06	B>A C>A D>A
	16	B	3,94	Grup İçi	963,357	189	5,097				
	76	C	2,96	Toplam	1032,280	192					
	20	D	2,65								
Meslekler	81	A	4,53	Gruplararası	322,670	3	107,557	4,074	,008	,06	B>A C>A
	16	B	8,75	Grup İçi	4989,807	189	26,401				
	76	C	6,37	Toplam	5312,477	192					
	20	D	4,45								
Oyuncaklar	81	A	3,09	Gruplararası	46,260	3	15,420	1,699	,169		
	16	B	4,75	Grup İçi	1715,616	189	9,077				
	76	C	3,82	Toplam	1761,876	192					
	20	D	3,40								
Oyunlar	81	A	3,43	Gruplararası	27,932	3	9,311	2,355	,073		
	16	B	4,63	Grup İçi	747,353	189	3,954				
	76	C	4,08	Toplam	775,285	192					
	20	D	3,70								
Ölçek Toplam	81	A	13,04	Gruplararası	1439,455	3	479,818	4,673	,004	,07	B>A B>D
	16	B	22,06	Grup İçi	19406,224	189	102,678				
	76	C	17,22	Toplam	20845,679	192					
	20	D	14,20								

A= Ev hanımı, B= İşçi, C= Memur, D= Esnaf

Tabloda 4.23'te SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçek puanlarının anne mesleğine göre karşılaştırması yer almaktadır. Tablo incelendiğinde çocukların cinsel kimlik puan ortalamalarının anne mesleğine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir (p>.05).

Tablo 4. 23. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği puanlarının anne mesleğine göre karşılaştırması

Ölçek Boyutları	n	Grup	X̄	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
SEÇGÖ	81	A	7,17	Gruplararası	3,507	3	1,169	,789	,501	
	16	B	7,44	Grup İçi	279,841	189	1,481			
	76	C	7,45	Toplam	283,347	192				
	20	D	7,30							

A= Ev hanımı, B= İşçi, C= Memur, D= Esnaf

Tablo 4.24'te Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının baba mesleğine göre karşılaştırması yer almaktadır. Tabloda yer alan bulgular incelendiğinde çocukların kalıpyargı puanlarının baba mesleğine göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir (p>.05).

Tablo 4. 24. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının baba mesleğine göre karşılaştırması

Ölçek Boyutları	n	Grup	X̄	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Görevler-İşler	34	A	2,26	Gruplararası	17,707	2	8,853	1,658	,193
	69	B	3,00	Grup İçi	1014,573	190	5,340		
	90	C	2,42	Toplam	1032,280	192			
Meslekler	34	A	6,32	Gruplararası	26,605	2	13,302	,478	,621
	69	B	5,64	Grup İçi	5285,872	190	27,820		
	90	C	5,29	Toplam	5312,477	192			
Oyuncaklar	34	A	3,41	Gruplararası	,729	2	,364	,039	,961
	69	B	3,58	Grup İçi	1761,147	190	9,269		
	90	C	3,57	Toplam	1761,876	192			
Oyunlar	34	A	3,47	Gruplararası	4,936	2	2,468	,609	,545
	69	B	3,91	Grup İçi	770,349	190	4,054		
	90	C	3,87	Toplam	775,285	192			
Ölçek Toplam	34	A	15,47	Gruplararası	38,260	2	19,130	,175	,840
	69	B	16,13	Grup İçi	20807,419	190	109,513		
	90	C	15,14	Toplam	20845,679	192			

A= İşçi, B= Memur, C= Esnaf

Tablo 4.25'te SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçek puanlarının baba mesleğine göre karşılaştırması yer almaktadır. Tablo incelendiğinde çocukların cinsel kimlik puan ortalamalarının baba mesleğine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir (p>.05).

Tablo 4. 25. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği puanlarının baba mesleğine göre karşılaştırması

Ölçek Boyutları	n	Grup	X̄	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
SEÇGÖ	34	A	7,06	Gruplararası	2,657	2	1,329	,899	,409
	69	B	7,35	Grup İçi	280,690	190	1,477		
	90	C	7,38	Toplam	283,347	192			

A= İşçi, B= Memur, C= Esnaf

Tablo 4.26'da Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne yaşına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin karşılaştırma yer almaktadır. Tabloya göre çocukların kalıpyargı puanlarının anne yaşına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>.05).

Tablo 4. 26. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının anne yaşına göre karşılaştırması

Ölçek Boyutları	n	Grup	X̄	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Görevler-İşler	18	A	2,83	Gruplararası	1,087	3	,362	,066	,978
	98	B	2,57	Grup İçi	1031,193	189	5,456		
	68	C	2,59	Toplam	1032,280	192			
	9	D	2,56						
Meslekler	18	A	4,56	Gruplararası	134,550	3	44,850	1,637	,182
	98	B	6,41	Grup İçi	5177,927	189	27,396		
	68	C	4,87	Toplam	5312,477	192			
	9	D	4,33						
Oyuncaklar	18	A	3,56	Gruplararası	9,596	3	3,199	,345	,793
	98	B	3,71	Grup İçi	1752,279	189	9,271		
	68	C	3,40	Toplam	1761,876	192			
	9	D	2,78						
Oyunlar	18	A	3,67	Gruplararası	18,347	3	6,116	1,527	,209
	98	B	4,09	Grup İçi	756,938	189	4,005		
	68	C	3,56	Toplam	775,285	192			
	9	D	3,00						
Ölçek Toplam	18	A	14,61	Gruplararası	328,430	3	109,477	1,008	,390
	98	B	16,79	Grup İçi	20517,248	189	108,557		
	68	C	14,41	Toplam	20845,679	192			
	9	D	12,67						

A=26-30 yaş, B=31-35 yaş, C=36-40 yaş, D= 41-45 yaş

Tablo 4.27'de SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçek puanlarının anne yaşına göre karşılaştırmasına ilişkin bulgular yer almaktadır. Tabloda yer alan bulgulara göre çocukların cinsel kimlik puanları anne yaşına göre istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir (p>.05).

Tablo 4. 27. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği Puanlarının anne yaşına göre karşılaştırması

Ölçek Boyutları	n	Grup	X̄	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
SEÇGÖ	18	A	7,11	Gruplararası	2,989	3	,996	,672	,570
	98	B	7,43	Grup İçi	280,358	189	1,483		
	68	C	7,22	Toplam	283,347	192			
	9	D	7,11						

A=26-30 yaş, B=31-35 yaş, C=36-40 yaş, D= 41-45 yaş

Tablo 4.28'da Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının baba yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Tabloda yer alan bulgulara göre meslekler alt boyutu [F(3,189)=3.014; p=.031, η^2=.04] ve ölçek toplam puanlarının [F(3,189)=2.814; p=.041, η^2=.04] baba yaşına göre farklılaştığı belirlenmiştir. Ortaya çıkan farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla post-hoc testlerinden LSD testi yapılmıştır. Test sonucuna göre meslekler boyutunda babası 31-35 yaş arasında olan çocukların puan ortalamaları (X̄=6,75) babası 26-30 yaş arasında olan çocukların puanlarına (X̄=2,22) göre daha yüksektir. Ölçek toplam puanında ise babası 31-35 yaş (X̄=17,88), 36-40 yaş (X̄=14,52) ve 41-45 yaş arasında olanların puan ortalaması (X̄=14,75) babası 26-30 yaş arasında olanların puan ortalamasına göre (X̄=9,00) daha yüksektir. Yani babası 26-30 yaş arasında olan çocukların kalıpyargıları diğer gruplardan manidar şekilde fazladır. Etki büyüklüğü değerlerine göre baba yaşı kalıp yargı puanları üzerinde orta düzeyde bir etkiye sahiptir.

Tablo 4. 28. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı puanlarının baba yaşına göre karşılaştırması

Ölçek Boyutları	n	Grup	X̄	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	η²	Fark
Görevler-İşler	9	A	1,89	Gruplararası	19,663	3	6,554	1,223	,303		
	73	B	2,95	Grup İçi	1012,617	189	5,358				
	91	C	2,35	Toplam	1032,280	192					
	20	D	2,80								
Meslekler	9	A	2,22	Gruplararası	242,588	3	80,863	3,014	,031	,04	B>A
	73	B	6,75	Grup İçi	5069,889	189	26,825				
	91	C	5,29	Toplam	5312,477	192					
	20	D	4,30								
Oyuncaklar	9	A	2,33	Gruplararası	36,939	3	12,313	1,349	,260		
	73	B	4,00	Grup İçi	1724,937	189	9,127				
	91	C	3,25	Toplam	1761,876	192					
	20	D	3,75								
Oyunlar	9	A	2,56	Gruplararası	27,281	3	9,094	2,298	,079		
	73	B	4,18	Grup İçi	748,004	189	3,958				
	91	C	3,63	Toplam	775,285	192					
	20	D	3,90								
Ölçek Toplam	9	A	9,00	Gruplararası	891,313	3	297,104	2,814	,041	,04	B>A C>A D>A
	73	B	17,88	Grup İçi	19954,366	189	105,579				
	91	C	14,52	Toplam	20845,679	192					
	20	D	14,75								

A=26-30 yaş, B=31-35 yaş, C=36-40 yaş, D= 41-45 yaş

Tablo 4.29'da SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçek puanlarının baba yaşına göre karşılaştırması yer almaktadır. Tabloya göre çocukların cinsel kimlik puanlarının baba öğrenim düzeyine göre farklılaştığı belirlenmiştir [F(2,191)=4.185; p=.007, η^2=.06]. Ortaya çıkan farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla post-hoc LSD testi yapılmıştır. Test sonucuna göre babası 31-35 yaş grubunda yer alan çocukların cinsel kimlik kazanımı puan ortalaması ($\bar{X}$=7,63), babası 26-30 yaş grubunda olan ($\bar{X}$=6,33), 36-40 yaş grubunda olan ($\bar{X}$=7,23) ve 41-45 yaş grubunda ye alanlara ($\bar{X}$=6,95) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulguya yönelik etki büyüklüğü değerlerine göre baba yaşı cinsel kimlik puanları üzerinde orta düzeyde bir etkiye sahiptir.

Tablo 4. 29. Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği puanlarının baba yaşına göre karşılaştırması

Ölçek Boyutları	n	Grup	X̄	Varyans Kaynağı	KT	sd	KO	F	p		Fark
SEÇGÖ	9	A	6,33	Gruplararası	19,230	3	6,410	4,587	,004	,06	B>A B>C B>D
	73	B	7,63	Grup İçi	264,118	189	1,397				
	91	C	7,23	Toplam	283,347	192					
	20	D	6,95								

A=26-30 yaş, B=31-35 yaş, C=36-40 yaş, D= 41-45 yaş

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada 48-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargısı ile cinsel gelişim arasındaki ilişkiyi farklı değişkenler kapsamında incelemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda araştırmanın bulguları incelendiğinde SEÇGÖ cinsel kimlik alt ölçeği toplam puanı ile Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı ölçeğinin toplam puanı, görev ve iş, meslek ve oyun alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır. İlişkinin yönü incelendiğinde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların SEÇGÖ cinsel kimlik puanları arttıkça toplumsal cinsiyet kalıpyargı ölçeğinden aldıkları toplam puan, görev ve iş, meslek ve oyun alt boyut puanlarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Toplumsal cinsiyet kalıpyargı ölçeğinden alınan puanlardaki artış çocukların kalıpyargılarının azaldığına işaret etmektedir. Bu araştırmada da cinsel kimlik puanları yüksek olan çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının daha az oluştuğu tespit edilmiştir.

Daha önceki araştırmalarda olduğu gibi Cinsiyet Kalıpyargıları Ölçme Aracı kullanılarak bu çalışmada da çocukların görevler/işler, meslekler, oyunlar ve oyuncaklara ilişkin kalıpyargılara sahip olup olmadığı incelenmiştir. Çocuk bakımı, yemek yapma, bulaşık yıkama, temizlik, ütü, misafir bakımı gibi ev işlerinin daha çok kadınlara, fatura ödeme, araç sürme, tamir ve tadilat gibi işlerin ise erkeklere yüklendiği tespit edilmiştir. Şıvgın (2015) ve Bayındır (2019)'un da yapmış olduğu çalışmaların bulguları incelendiğinde geleneksel yapıda ev işlerinin kadınlara; fatura ödeme, araba kullanma ve tamir işleri gibi görevlerin ise erkek işi olarak nitelendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Güder (2012) yaptığı araştırmada çocukların aile yükümlülükleri ve görevlerine bakış açısını incelemiştir. Çocuklar, erkeklerin televizyon izlemek, internet kullanmak gibi işleri; kadınların ise temizlik, bulaşık, çamaşır yıkama, yemek yapma gibi ev işlerini yaptığını ifade etmiştir. Yapılan benzer çalışmalarda ailede para kazanma görevinin erkeklere, ev içi işler ve çocuk bakımıyla ilgili rollerin ise kadınlara ait olarak belirtildiği ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına uygun olduğu saptanmıştır (İmamoğlu, 1993; Akgül Gök, 2013).

Bu çalışmada çocukların meslekler bağlamında cinsiyet kalıpyargıları incelendiğinde erkek egemen mesleklerin polislik, askerlik, şoförlük, pilotluk, marangozluk,

mühendislik, itfaiyecilik, satıcılık ve garsonluk olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çocukların hemşirelik, aşçılık, dansçılık, temizlikçilik gibi meslekleri kadın işi olarak algıladıkları ve ifade ettikleri görülmektedir. Güder (2012) ve Bayındır (2019) tarafından yapılan araştırmalar incelendiğinde çocukların mesleklere dair bakış açılarında erkeklerin başarabileceğini düşündükleri ve erkek işi olarak nitelendirdikleri meslek sayısının daha fazla olduğu sonucuna varılmaktadır.

Literatür incelendiğinde Karabekmez vd. (2018)'in okul öncesi çocukların mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet bakış açılarını belirlemek için yaptıkları araştırmada algılar açısından erkeklerde ana mesleklerin şoförlük ve tesisatçılık olduğunu, kadınlarda ise önde gelen mesleğin terzilik olduğu tespit edilmiştir.

Benzer bir şekilde çocukların meslek seçiminde toplumsal cinsiyet kalıpyargılardan etkilenip etkilenmediğine bakılan bir araştırmada çocukların kariyer seçimlerinin, içinde büyüdükleri toplumun geleneksel değerlerinden veya kültüründen önemli ölçüde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. 300 öğrencinin kariyer tercihleriyle ilgili araştırma sorularına verdiği yanıtlardan, kız çocukların daha hassas işleri, erkeklerin ise daha güç gerektiren işleri seçme eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Nicolao, 2014).

Okul öncesi dönem çocuklarının meslek tercihleri ile cinsiyet kalıpyargıları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda, çocukların büyük bir yüzdesinin hemşirelik, terzilik, öğretmenlik, aşçılık ve temizlik elemanı gibi meslekleri kadın işi olarak nitelendirdiği; tamirci, iş makinesi kullanıcılığı, kaptan, bilim insanı, futbolculuk, pilot, itfaiyeci, polis, spiker, şarkıcı ve hostes gibi meslekleri ise erkeklere özgü meslekler olarak belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır (Carole, 2011;Yağan Güder, 2014; Ramaci vd., 2017).

Taşdemir Akkavak ve Sarkaya Karabudak (2019)'ın yaptıkları araştırmada hastanede yatan çocukların hemşireleri nasıl ifade ettiklerini incelemiştir. Çocuklardan hemşireleri tanımlamaları istendiğinde çoğu zaman bunu kadın olarak yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklara sebepleri sorulduğunda çoğunun erkek hemşire görmemelerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Literatürde öğretmen mesleğine ilişkin algıları incelemek amacıyla ilköğretim öğrencilerine resim çizdirilerek yapılan bir araştırmada ise benzer şekilde öğrencilerin çizdikleri öğretmen figürünün %62,

4'ü kadın; %31'inin ise erkek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aykaç 2012). Benzer bir çalışma 48-60 aylık çocuklarla yapılmış ve çocukların sadece %13,1'i öğretmeni Erkek olarak resmetmiştir (Ahi vd., 2016). Bu araştırmanın sonuçları, okul öncesi dönemde çocuklarda mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargıların olduğunu düşündürmektedir. Bu bulguların nedenleri arasında çocukların yaşam deneyimlerinden elde ettiği veriler, izlediği veya okuduğu medya araçları yer almaktadır. Bu doğrultuda çocukların mesleklere ilişkin cinsiyete özgü kalıpyargılar geliştirdiği söylenebilir. Bu kapsamda çocuk edebiyatı ürünlerinden okulöncesi öykü ve masal kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rolleri üzerine yapılan bir araştırmada; mesleklere yönelik olarak kahramanlar incelendiğinde erkeklere yüksek oranda esnaf; kadınlara ise en yüksek oranda öğretmen rolünün verildiği görülmüştür (Kaynak ve Ataş 2017). Çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alan meslekler kapsamında toplumsal cinsiyet kavramına yönelik çeşitli çalışmalarda da benzer bulgular yer almaktadır (Vatandaş, 2007).

Çocukların oyuncaklara yönelik olarak toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin bulgular incelendiğinde peluş oyuncak ve bisiklette yüksek oranla kadın ve erkek (ikisi de) cevabı verilmiştir. Oyuncak araba, oyuncak kamyon, tamir aleti, robot ve oyuncak asker oyuncaklarını erkek çocuk oyuncağı olarak düşündükleri; ip, evcilik oyuncağı ve oyuncak bebeği ise kız çocuk oyuncağı olarak düşünüp ayırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim Bayındır (2019)'ın yapmış olduğu araştırma bulguları incelendiğinde araba, kamyon, tamir aletleri, robot ve oyuncak askerler ile erkeklerin oynayabileceğine; ip atlama, pelüş oyuncaklar, evcilik oyuncakları ve bebekler ile kız çocuklarının oynayabileceğine ilişkin görüşlere sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde oyuncak seçimi ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına yönelik benzer bulguların olduğu araştırmalar olduğu görülmektedir (Jadva vd., 2010; Basal ve Kahraman 2011; Güder, 2012; Şıvgın, 2015; Yağan Güder ve Alabay 2016). Aynı zamanda Yağan Güder ve Alabay (2016) nın yaptığı çalışmanın bulgularında erkek çocuklarının kız çocuklara oranla oyuncak tercihlerinde toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fakat bu araştırmada kız çocukların oyuncak tercihlerinde toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu araştırmanın bulguları ve daha önce yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular doğrultusunda çocukların oyuncakları cinsiyete dayalı olarak ayırdıkları söylenebilmektedir. Bu durum, diğer araştırmalarda da ileri sürüldüğü gibi, çocukların bu bilgiyi anne babalarının ve diğer insanların etkisiyle edinmiş olabileceği, anne babaların çocuklardan bu yönde beklentiler oluşturmuş olabileceği, çocukların hemcins akran gruplarıyla özdeşleşmelerinin olası olduğu ihtimalini gündeme getirmektedir. Bunlar bu davranışın nedeni olabilir veya çocukların çevresel etki olmaksızın cinsiyetlerine göre belirli oyuncaklara ilgi duymaları da başka bir neden olabilir. Araştırmanın amaçları arasında toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını oluşturan sebepleri belirlemek olmadığı için, araştırmaya katılan çocukların sahip olduğu toplumsal cinsiyet önyargılarının nedenlerini saptamak zordur.

Çocukların oyun tercihlerine yönelik olarak toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin bulguları incelendiğinde boks, basketbol ve satranç oyunlarını sadece erkeklerin oynayabileceği görüşü hakim olmuştur. Sek sek, ip atlama, salıncakta sallanma ve bisiklet kullanma oyunlarında ise her ikisi de görüşü yönünde bulgular yer almaktadır. Nitekim Bayındır'ın 2019 yılında yaptığı araştırmada çocukların oyun tercihlerine ilişkin toplumsal cinsiyet kalıpyargıları incelendiğinde boks ve basketbolu yüksek oranda erkeklerin oynayabileceği oyunlar; ip atlama oyununu ise kız çocukların oynayacağı bir oyun olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Benzer şekilde Şıvgın (2015) yaptığı araştırmada çalışmaya katılan çocukların boks, misket, basketbol ve satranç oyununu erkek oyunu olarak ifade ettikleri; sek-sek, ip atlama ve salıncakta sallanmayı da kız oyunu olarak ifade ettikleri sonucuna varılmıştır. Literatürde yer alan Baran (1995) tarafından yapılan araştırmada, korunmaya muhtaç kız çocuklarının daha çok evcilik oynamayı ve ardından yakalamaca, saklambaç ve ip oyunlarını tercih ettikleri belirtilirken erkek çocukların ise polislik ve kovboyluk gibi oyunları seçtikleri ifade edilmektedir. Alexander ve Hines 1994 yılında yaptıkları araştırma sonucunda küçük yaşlarda dahi kızların ve erkeklerin oyun tarzları ve oyun arkadaşı tercihleri arasında farklılıklar olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Oyun tercihlerindeki bu toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının nedenlerine bakıldığında Alexander (2003) da çocukların oyuncak seçimlerindeki farkların, toplumsal cinsiyet grup özdeşleştirmeleri ve sosyal öğrenme ile ilgili

olduğunu savunmaktadır. Ayrıca çocukların ebeveynleri, akranları ve toplum tarafından onaylanma arzusu içerisinde olması sebebiyle toplumsal beklentilere uygun cevaplar vermiş oldukları düşünülmektedir (Bayındır, 2019). Ancak araştırmanın amaçları arasında toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını oluşturan sebepleri belirlemek olmadığı için, araştırmaya katılan çocukların sahip olduğu toplumsal cinsiyet önyargılarının nedenlerini saptamak zordur.

5.1. Çocuğun yaşına göre toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları

Araştırmanın yaş değişkenine ilişkin bulguları incelendiğinde çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam puanları, görevler-işler, meslekler ve oyunlar alt boyut puanlarının çocukların yaş gruplarına göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Büyük yaş grubundan olan çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının küçük yaş çocuklara oranla daha az olduğu tespit edilmiştir. Yağan Güder (2014)'in okulöncesi dönem çocuklarıyla yapmış olduğu araştırmada bu araştırmanın bulgularına benzer şekilde yaşı küçük olan çocukların diğer çocuklara göre daha fazla kalıpyargısal görüş ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda toplumsal cinsiyete yönelik kavramanın en katı olduğu yaş aralığının 3-4 yaş olduğu görülmektedir (Halim vd., 2013) Albert ve Porter (1988) yaptıkları çalışmada en yüksek kalıpyargının 4 yaş çocuklarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre bakıldığında bu araştırmanın bulgularının aksine incelenen araştırmada kız ve erkek çocuklarda büyük yaş grubu çocukların küçük yaş grubu çocuklara oranla toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılarının daha fazla olduğu görülmektedir (Özdemir, 2006). Benzer şekilde Şirvanlı Özen (1992) tarafından yapılan 5-8 ve 11 yaşlarındaki toplamda 240 çocuğun katılımcı olarak yer aldığı araştırma bulguları incelendiğinde 5 yaşındaki çocukların cinsiyet kalıpyargılarının 8 ve 11 yaşındaki çocuklara göre daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cowan ve Hoffman 1986 yılında yaptığı 3-5 yaş arası çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını incelediği araştırmasında 5 yaş çocukların kalıpyargılarının 3 yaş çocuklara göre daha fazla olduğu görülmektedir. İncelenen diğer araştırmalardan farklı olarak Ünlü (2012)'nün 4-5 ve 6 yaş arasındaki çocuklarla yaptığı çalışmasında yaş değişkeni ile cinsiyet rolü davranışları arasında kızlar için anlamlı bir farklılık oluşurken erkek çocukları için anlamlı bir fark oluşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Özkan (2009), Menekşe (2019) ve Kaçar

(2019)'ın yaptığı araştırmalar incelendiğinde çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının yaşa göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dökmen (2010)'e göre çocuklar altı yaşından sonra dünyaya cinsiyetçi bir gözle bakmaya başlarlar ve cinsiyetin değişmez olduğunu bu noktada kavrarlar. Ayrıca çocuklar bu yaştan sonra cinsiyetlerine uygun tercihler, ilgi alanları ve hobiler geliştirirler. Bu nedenle, yaşa göre cinsiyet kalıpyargılarında önemli bir farklılık olmamasının, araştırmaya katılan çocukların altı yaşından çoğunlukta küçük olmalarından kaynaklanabileceği ve bu noktada cinsiyet kalıpyargılarının tam olarak gelişmediği düşünülmektedir.

Araştırmanın yaş değişkenine ilişkin bulguları incelendiğinde SEÇGÖ Cinsel kimlik ve çocukların yaşları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Büyük yaş grubunda yer alan çocukların cinsel kimlik puanlarının yüksek olduğu görülmektedir Literatüre bakıldığında benzer şekilde yaş arttıkça cinsel kimlik kazanımına ilişkin puanların arttığına dair çalışmalar yer almaktadır (Alkan, 1992; Seçer, 2002). İncelenen araştırmada büyük çocuk olmanın küçük çocuklara oranla cinsel kimlik kazanmada en önemli faktör olduğunu belirtmektedir (Erdoğan,1999). Bu araştırmanın aksine Güldağ (2022)'ın SEÇGÖ'yü kullanarak yaptığı araştırmada normal gelişim gösteren çocukların SEÇGÖ cinsel kimlik puanlarının puanlarının yaşa göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

5.2. Çocuğun cinsiyetine göre toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişimi durumları

Araştırmanın cinsiyet değişkenine ilişkin bulguları incelendiğinde toplumsal cinsiyet kalıpyargı puanları ve çocukların yaşları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde çocukların kız ve erkek çocuk olma durumları ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı durumları arasında anlamlı ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılan çalışmalar yer almaktadır (Ward, 1990; Özdemir, 2006; Özkan, 2009; Ata Doğan vd., 2018; Kaçar, 2019). Bu araştırmaların bulgularından farklı olarak Yağan Güder (2014)'in yaptığı araştırmada okulöncesi dönem kız çocukların erkek çocuklara göre daha fazla toplumsal cinsiyet kalıpyargısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen araştırmanın tam aksine Best vd.' (1997)'nin yaptığı araştırmada çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının kız ve erkek

özelliklerine göre farklılık gösterdiği ve erkek çocukların kız çocuklara göre kalıpyargılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguya benzer şekilde Çiftçi (2008)'nin yaptığı araştırmada kız çocukların erkek çocuklara göre kalıpyargı bağlamında daha az kalıpyargılı düşünceye sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının incelendiği bir araştırmada erkek çocukların meslek seçimlerinde de toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının kız çocuklarına oranla daha katı ve geleneksel olduğu tespit edilmiştir (Van der Vleuten vd., 2016).

Bu araştırmanın ve literatürde yer alan kız ve erkek çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargıları arasında anlamlı farlılığa ulaşılmamış araştırmalar sosyal öğrenme kuramı ve psikanalitik kuram kapsamında yorumlanabilir. Bu kuramlarda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının oluşmasında, çocukların etrafında bulunan kişilerle özdeşim kurması ve kalıpyargısal davranışların pekiştirilmesi oldukça büyük rol oynamaktadır. Kız ve erkek çocukların genel gelişim süreci paralel olarak ilerlediğinden dolayı toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının gelişiminin de benzer olduğu düşünülmektedir (Carpenter ve Huston-Stein 1980; O'Brien ve Huston 1985).

Araştırmanın cinsiyet değişkenine ilişkin bulguları incelendiğinde SEÇGÖ cinsel kimlik puanları ve çocukların cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın bulgularına benzer olarak Güldağ (2022) ve Güney (2022)'in yapmış olduğu çalışmada normal gelişim gösteren çocukların SEÇGÖ cinsel kimlik puanlarının çocuğun cinsiyetine göre istatiksel anlamda bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Literatür incelendiğinde cinsel kimlik kazanımına ilişkin yapılan araştırmalarda okulöncesi çocukların cinsel kimlik kazanımlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulguları elde edilmiştir (Artan, 1987; Alkan, 1992; Özen, 1992; Erdoğan,1999; Seçer, 2002).

5.3. Katılımcı çocukların kardeşe sahip olup olmama durumu ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları

Araştırmaya katılan çocukların kardeşe sahip olup olmama durumuna ilişkin bulgular incelendiğinde toplumsal cinsiyet kalıpyargı puanları ve kardeşe sahip olma durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde bu araştırma bulgularına benzer şekilde Özkan (2009), Kaçar (2019) ve Şıvgın

(2015)'ın araştırmalarında kardeş sayısı ile toplumsal cinsiyet kalıpyargıları arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların kardeşe sahip olup olmama durumuna ilişkin bulgular incelendiğinde SEÇGÖ cinsel kimlik puanları ile çocukların kardeşe sahip olma durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu bağlamda bir araştırmaya rastlanmıştır ve bu araştırmada çocukların kardeş sayısı ile cinsel kimlik algısı arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Seçer Şahin, 2002).

5.4. Çocuğun okulöncesi kuruma devam etme süresi ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları

Araştırmaya katılan çocukların okulöncesi kuruma devam etme sürelerine ilişkin bulgular incelendiğinde toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam puanları ve okulöncesi kuruma devam etme süreleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde okulöncesi dönem çocuklarının kurumda bulundukları süre ile çocukların toplumsal cinsiyet rolü davranışları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Özkan, 2009; Ünlü, 2012).

Araştırmaya katılan çocukların okulöncesi kuruma devam etme sürelerine ilişkin bulgular incelendiğinde SEÇGÖ cinsel kimlik puanları ve okulöncesi kuruma devam etme süreleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde okulöncesi dönem çocuklarının kurumda bulundukları süre ile cinsel kimlik kazanımı puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Alkan 1992; Ersoy, 1993).

5.5. Çocuğun devam ettiği okul türü (devlet veya özel) ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları

Araştırmaya katılan çocukların devam ettiği okulöncesi kurum türüne ilişkin bulgular incelendiğinde toplumsal cinsiyet kalıpyargı görevler-işler ve oyuncaklar alt boyut puanları ve devam ettiği okul türüne göre farklılaşmaktadır. Özel okula devam eden katılımcı çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam puanlarının devlet okuluna devam eden çocukların puanlarından daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç özel okula devam eden çocukların devlet okuluna giden çocuklara oranla daha

kalıpyargılara sahip olduğu şeklinde açıklanabilir. İlgili literatür incelendiğinde Menekşe (2019)'nin yılında yaptığı araştırmada toplam cinsiyet kalıpyargı puanlarının okul türüne göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bağçeli' nin 2008 yılında çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile köyde ve kentte yaşama durumlarını incelediği araştırmasında kentte yaşayan çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının köyde yaşayanlara göre daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların devam ettiği okulöncesi kurum türüne ilişkin bulgular incelendiğinde SEÇGÖ cinsel kimlik puanları ve devam ettiği okul türü arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.6. Çocuğun annesi ve babasının öğrenim düzeyi ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları

Araştırmaya katılan çocukların anne ve baba öğrenim düzeyine ilişkin bulgular incelendiğinde toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam puanları, görevler-işler ve oyunlar alt boyut puanlarının anne öğrenim düzeyine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Anne öğrenim düzeyi lisans mezunu olanların çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam puanlarının lise mezunu olan annelerinin çocuklarına oranla daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ölçek puanlaması kapsamında annesi lise mezunu olan çocukların kalıpyargılarının, annesi lisans mezunu olan çocukların kalıpyargılarına göre daha düşük düzeyde olduğu şeklinde açıklanabilir. Baba öğrenim düzeyine ilişkin bulgular incelendiğinde toplumsal cinsiyet kalıpyargı görev ve iş alt boyutu puanlarında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Baba öğrenim düzeyi lisans mezunu olanların çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı görev ve iş alt boyutu puanlarının lise mezunu olan babaların çocuklarına oranla daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili literatürde incelenen araştırmalarda anne ve baba öğrenim düzeyi arttıkça çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının azaldığı görülmektedir (Şahin Seçer, 2002; Pınar vd., 2008; Kodan Çetinkaya, 2013; Aylaz vd., 2014; Altuntaş ve Altınova, 2015; Varol vd., 2016). Bu araştırmaların yanı sıra literatürde anne ve baba öğrenim düzeyi ile çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları arasında anlamlı

bir ilişki olmadığını ortaya koyan araştırmalar da yer almaktadır (Dilek, 1997; Ünlü, 2012).

Araştırmaya katılan çocukların anne ve baba öğrenim düzeyine ilişkin bulgular incelendiğinde SEÇGÖ cinsel kimlik puanları ile anne baba öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Güney (2022)'in yaptığı araştırmada da çocukların SEÇGÖ cinsel kimlikleri anne ve baba eğitim durumuna göre farklılaşmadığını sonucu ortaya çıkmıştır. Ünlü (2012), Erdoğan (1999), Alkan (1992) ve Ersoy (1993) yaptıkları araştırmalarda da bu araştırmayı destekler nitelikte sonuçlara ulaşmış ve çocuğun cinsel kimlik kazanımıyla anne baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın bulgularının yanı sıra cinsel kimlik kazanımı puanlarının anne baba öğrenim düzeyine göre farklılaştığını ortaya koyan araştırma bulguları da yer almaktadır. Bu araştırmalarda anne baba eğitim düzeyi arttıkça çocukların cinsel kimlik kazanımı puan ortalamalarının da arttığı görülmektedir (Seçer ve Şahin, 2002). Bu araştırmanın bulgularının tam aksine Güldağ (2022)'ın yapmış olduğu araştırmada ilkokul mezunu ve ortaokul mezunu annelerin cinsel kimlik gelişimlerine yönelik tutum puanı ortalamalarının lise ve üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarına oranla anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca literatürde sadece anne eğitim durumuna göre çocukların cinsel gelişimlerine yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerinin olumlu yönde arttığını gösteren araştırmalar yer almaktadır (Eliküçük ve Sönmez 2011; İşler, 2017). Baba eğitim düzeyi ve çocukların cinsel kimlik belirleme sürecine ilişkin yapılan araştırmalarda da baba eğitim düzeyine göre çocukların cinsel kimliği belirleme ölçeğinden aldıkları puanların arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Artan,1987; Seçer ve Şahin, 2002).

5.7. Çocuğun annesinin çalışma durumu, mesleği ve babasının mesleği ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişim durumları

Araştırmaya katılan çocukların anne ve baba mesleğine ilişkin bulgular incelendiğinde çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam puanları, görevler-işler, meslekler alt boyut puanları ve annenin mesleği arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak babanın mesleği ile çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam ve alt boyut puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Annesi ev hanımı olan çocukların annesi işçi, memur ve esnaf

olan çocuklara oranla toplumsal cinsiyet ölçeği görev ve iş alt boyutu puanlarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca annesi ev hanımı olan çocukların annesi işçi ve memur olan çocuklara göre toplumsal cinsiyet ölçeği meslek alt boyutu puanlarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam puanları incelendiğinde ise annesi ev hanımı ve esnaf olan çocukların puanlarının, annesi işçi olan çocuklara göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca bu araştırmanın bulgularında annesi çalışmayan çocukların annesi çalışan çocuklara göre toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam puan, görev ve iş, meslek, oyun alt boyut puanları arasında anlamlı bir fark olduğu ve annesi çalışmayan çocukların puanlarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu annesi çalışmayan çocukların daha fazla kalıpyargı geliştirmiş olduğu şeklinde yorumlanabilir. Literatür incelendiğinde ise okulöncesi dönem çocuklarının annelerinin çalışma durumu ile çocukların toplumsal cinsiyet rolü davranışları arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşmıştır (Ünlü, 2012). Şıvgın (2015)'ın yaptığı araştırmada da annesi çalışan çocukların annesi çalışmayan çocuklara göre daha fazla cinsiyet kalıpyargılarına sahip olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Bu durumun sebebi çalışan annelerin bir kısmının öğrenim düzeylerinin düşük olması ya da iş yerlerinin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını destekliyor olabilmesinden kaynaklanıyor olabileceği düşünülebilir. Ayrıca bu bulguların yanı sıra literatürde annenin çalışma durumunun çocukların toplam kalıpyargı düzeyleri üzerinde herhangi bir etki yaratmadığı araştırmalara da rastlanmaktadır (Şirvanlı Özen, 1992; Özkan, 2009; Yağan Güder, 2014).

Araştırmaya katılan çocukların anne ve baba meslek grubuna ilişkin bulgular incelendiğinde çocukların SEÇGÖ cinsel kimlik puanları ve anne baba meslek grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak katılımcı çocukların anne çalışma durumları ve SEÇGÖ cinsel kimlik puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annesi çalışmayan çocuklar SEÇGÖ cinsel kimlik puanlarının; annesi çalışan çocuklara oranla daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu araştırma bulgusunun aksine Artan'ın 1987 yılında annesi çalışan ve çalışmayan ilkokul birinci ve beşinci sınıf öğrencilerinin cinsel kimlik kazanımlarını incelediği araştırmada annesi çalışan çocukların cinsel kimlik

kazanımı puanlarının çalışmayan çocukların puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.8. Çocuğun anne ve baba yaşına göre toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve cinsel gelişimi durumları

Araştırmaya katılan çocukların anne ve babalarının yaşlarına ilişkin bulgular incelendiğinde çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam puanları ve alt boyut puanları ile anne yaşları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların babalarının yaşları ile toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam ve meslekler alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplumsal cinsiyet kalıpyargı meslek alt boyutun puanları incelendiğinde babası 31-35 yaş grubundan olan çocukların puanlarının babası 26-30 yaş arasında olan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam puanları incelendiğinde babası 26-30 yaş arasında olan çocukların puanlarının babası 31-35, 36-40 ve 41-45 yaş aralığında olan çocuklara göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bulgular babası daha genç yaş grubundan olan çocukların babası daha yaşlı olan çocuklara oranla daha fazla kalıpyargıya sahip olduğu şeklinde açıklanabilir. İlgili literatür incelendiğinde Şıvgın tarafından 2015 yılında yapılan araştırmada anne ve baba yaşı ile çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı puanları arasında anlamlı bir ilişkin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların anne ve babalarının yaşlarına ilişkin bulgular incelendiğinde çocukların SEÇGÖ cinsel kimlik puanları ile anne ve baba yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babası 31-35 yaş aralığında olan çocukların SEÇGÖ cinsel kimlik puanlarının babası 26-20, 36-40 ve 41-45 yaş grubundan olan çocukların puanlarına oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Anne yaş grubu ile cinsel kimlik puanları arasında bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu araştırmada 48-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargısı ile cinsel gelişim arasındaki ilişkiyi farklı değişkenler kapsamında incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında katılımcı çocukların SEÇGÖ cinsel kimlik puanları ve toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam ve alt boyut puanları incelenmiştir.

Araştırmanın temel problemi doğrultusunda cinsel gelişim bileşenlerinden olan cinsel kimlik ile toplumsal cinsiyet kalıpyargısı arasında düşük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çocukların yaşına bağlı olarak cinsel gelişimin bileşenlerinden biri olan cinsel kimlik kazanımı incelendiğinde büyük yaş grubunda olan çocukların cinsel kimlik puanlarının küçük yaş grubuna oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukların cinsiyetleri ile cinsel kimlik puanları arasında bağlantı kurulamamaktadır. Bu durum genel gelişim ile de benzerlik göstermektedir. Cinsel gelişim de genel gelişim basamakları gibi cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.

Okulöncesi dönem çocuklarının cinsel gelişimlerine ilişkin çevresel etmenler arasında yer alan kardeşe sahip olma durumu çocukların cinsel kimlik kazanımlarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların okulöncesi kuruma devam etme süresi ve okul türü ile SEÇGÖ cinsel kimlik puanları arasında bir bağlantı kurulmamıştır.

Çocukların anne ve babasının eğitim düzeyi ile SEÇGÖ cinsel kimlik puanları arasında bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak çocukların anne çalışma durumları ile SEÇGÖ cinsel kimlik puanları incelendiğinde annesi çalışmayan çocukların annesi çalışan çocuklara oranla SEÇGÖ cinsel kimlik puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca diğer yaşları oranla en yüksek SEÇGÖ cinsel kimlik puanlarının babası 31-35 yaş aralığında olan çocuklarda olduğu görülmektedir. Anne yaş grubuna ilişkin bir bağlantı tespit edilmemiştir. Çocukların anne babasının yaş grubu ile SEÇGÖ cinsel kimlik puanları arasında bir bağlantı olduğu görülmektedir.

Çocukların yaşına bağlı olarak toplumsal cinsiyet kalıpyargıları incelendiğinde çocukların yaş aldıkça toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının azaldığı saptanmıştır. Kız ve erkek çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına bakıldığında ise aralarında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Çocukların kardeşe sahip olup olmama durumları ve toplumsal cinsiyet kalıpyargıları incelendiğinde aralarında bir bağlantı olmadığı belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ve okulöncesi kuruma ilişkin incelemelere bakıldığında, çocukların okula devam etme süreleri ile toplumsal cinsiyet kalıpyargıları arasında bir bağlantı bulunmazken; çocukların devam ettiği okul türü ve toplumsal cinsiyet kalıpyargıları arasında bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Özel okulöncesi kuruma devam eden çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının devlet okuluna devam eden çocuklara oranla daha katı olduğu belirlenmiştir. Çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile anne ve babalarının öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anne öğrenim düzeyi lisans mezunu olanların çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı toplam puanlarının lise mezunu olan annelerinin çocuklarına oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Baba öğrenim düzeyine ilişkin bulgular incelendiğinde, babası lisans mezunu olanların çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargı görev ve iş alt boyutu puanlarının lise mezunu olan babaların çocuklarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Anne ve babanın meslek grubuna ilişkin bulgular incelendiğinde çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile anne meslek grupları arasında bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Annesi ev hanımı olan çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının annesi işçi ve memur olan çocuklardan fazla olduğu belirlenmiştir. Baba meslek grupları ile çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları arasında ise bir bağlantı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca annesi çalışmayan çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının annesi çalışan çocuklara oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anne ve baba yaş grubuna ilişkin bulgular incelendiğinde ise anne yaşına göre çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları değişmezken baba yaş grubuna göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Babası 31-35 yaş arasında olan çocukların kalıpyargılarının babası 26-30 yaş arasında olan çocuklara göre daha az olduğu görülmektedir.

Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu doğrultuda, bu araştırma, çalışmaya katılan katılımcı çocuklar, kullanılan veri

toplama araçları ve Kırklareli ili ile sınırlıdır. Ayrıca, araştırma sürecinde MEB izni ile ilgili ilk aşamada problemler yaşanması sebebiyle kullanılan SEÇGÖ aracından SECGÖ Cinsiyete İlişkin Davranış Alt Ölçeği Çocuk Formu çıkartılması gerekmiştir. Bu ölçekte yer alan bazı soru ve resimler MEB tarafından kabul edilmemiştir. Bu sebeple SEÇGÖ arasının sadece cinsel kimlik alt ölçeği kullanılarak veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırmanın amacı olmamasına rağmen, çocukların cinsel gelişim süreci ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin aile ve öğretmenden bilgiler alınmaması bir sınırlılık olarak düşünülebilir. Bu sınırlılıklara rağmen bu araştırmanın Türkiye'de okulöncesi dönem çocuklarıyla doğrudan cinsel gelişime ilişkin yapılmış olan çalışmaların sayısının oldukça az olması ve farklı bir bakış açısı sunması nedeniyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

6.2. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde bulgulara dayalı olarak uygulamaya ve araştırmalara yönelik öneriler yer almaktadır.

6.2.1. Uygulamaya yönelik öneriler

(a) Eğitimcilere ve ailelere cinsel gelişim ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin eğitimler verilebilir.

(b) Çocukların cinsel gelişim özellikleri ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin ebeveynler için el kitapçıkları ya da teknolojik materyaller (örneğin, videolar) hazırlanabilir.

(c) İlgili kişilere (uzmanlar, öğretmenler, vb.) çocukların gelişimsel özellikleri kapsamında cinsel gelişime ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin sınıf ortamında yapılabilecek etkinliklere ilişkin eğitimler verilebilir.

(d) Cinsel gelişim ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılara ilişkin toplum farkındalığının arttırılması için ilgili kurum ve kuruluşlarca (örneğin, üniversiteler) eğitimler düzenlenebilir.

(e) Okulöncesi öğretmenlerin hizmet öncesi lisans eğitimlerinden toplumsal cinsiyet ve cinsel gelişime yönelik derslerin sayıları arttırılabilir ve içerikleri genişletilebilir.

(f) Okulöncesi öğretmenliği müfredatına toplumsal cinsiyet ve cinsel gelişime yönelik ders ve etkinlikler eklenebilir ve/ veya sayısı arttırılabilir.

6.2.2. Araştırmaya yönelik öneriler

(a) Okulöncesi dönem çocuklarının cinsel gelişim durumlarına yönelik derinlemesine incelemeler yapabilmek için nitel yöntemlere dayalı araştırmalar çeşitlendirilebilir.

(b) Okulöncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına yönelik nitel yöntemlere dayalı araştırmalar çeşitlendirilebilir.

(c) Okulöncesi dönem çocuklarının cinsel gelişimleri ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına yönelik farklı nitel, nicel ve karma desenlere dayalı araştırmalar yürütülebilir.

(d) Cinsel gelişim sürecinde hangi faktörlerin daha etkili olduğuna yönelik nicel ve nitel araştırmalar gerçekleştirilebilir.

(e) Öğretmenler ve ebeveynleri de çalışmalara katılımcı olarak ekleyerek sınıf ve ev ortamında kalıpyargılara ilişkin uygulamaların etkisi incelenebilir.

(f) Farklı yaş grupları ile cinsel gelişim ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına yönelik araştırma yapılabilir.

KAYNAKLAR

Abbott, M.R. (1983). *Masculine and feminine (Sex Roles Over The Life Cycle).* Canada, Addison-Weslwy, s.119-179.

Acer, D. (2005). Okulda cinsel eğitim. *Türk HIV AIDS Dergisi*, 8(4), 130-134.

Aderemi, T. J. (2014). Teachers' perspectives on sexsuality and sexuality education of learners with intellectual disabilities in Nigeria. *Journal of Sex Disabilities*, 32(3), 247-258.

Adler, A. (1990). *Cinsiyetler arası iş birliği* (S. Selvi, Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi, s. 35-52.

Adler, A. (2007). İnsan tabiatını tanıma. (Çev. Ed. A. Yörükan). (7. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ahi, B., Cingi, M. A. & Kıldan, A. O. (2016). 48-60 aylık çocukların öğretmen kavramına yönelik algılarının çizimler aracılığıyla incelenmesi. *İlköğretim Online,* 15(1), 77-90.

Akalın, A. (2006). Cinsel Kimlik Gelişimi. *Öğretmen ve öğretmen adayları için cinsel sağlık eğitimi* (4. Baskı) içinde (s. 55-66). Ed: Fincancıoğlu N. ve Bulut A. İstanbul: Ceren Yayın.

Akalın, A. (2008). Öğretmen ve öğretmen adayları için cinsel sağlık eğitimi. *Cinsel kimlik gelişimi* içinde (s.55-67). İstanbul: Ceren.

Akalın, S. (2002). *"Ev işlerinde Sorumluluk Paylaşımı (Eğitim ve Çalışma Durumuna Bağlı Olarak Ev İşlerinde Sorumluluk Paylaşımına Yönelik Alan Araştırması)".* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası: 135217).

Akgül Gök, F., & İl, S. (2017). Evli Kadın ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rolleriyle İlgili Algılarının Aile İşlevlerine Yansıması. *Journal of International Social Research*, *10*(54).523-533.

Akgüneş S. (2019). *14-18 Yaş Arası Ergenlerin Psikososyal Gelişim Dönemleri Kazanımları ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*. İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 607112).

Akkaya A. (2019). Psikososyal Gelişim Alanı Olarak Bilgelik Gelişiminin İncelenmesi. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 598059).

Akman, B., Yagan, S., Ozer, G., Kaya, A., Zorlu, G., & Sahillioglu, D. E. (2011). *Caillou: A cartoon all children admire*. In ICERI2011 Proceedings, IATED, Spain, s. 687-687.

Akyol AK. Psikoseksüel Gelişim. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: Anı yayıncılık; 2015. s.35-128.

Albert, A. A. & Porter, J. R. (1988). Children's gender-role stereotypes: A sociological investigation of psychological models. *Sociological Forum*, 3(2), 184-210.

Alexander, G. & Hines, M. (1994). Sex differences in response to children's toys in nonhuman primates (Cercopithecus aethiops sabaeus). *Child Development*, 65(3), 869- 879.

Alexander, G. M. (2003). An evolutionary perspective of sex-typed toy preferences: pink, blue, and the brain. *Archives of Sexual Behaviour*, 32 (1), 7-14.

Alptekin, A., ve Tepeli, K. (2019). Development of selcuk sexual development scale (36-72 months). *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 10(3), 249-265.

Altınova, H.H. ve Duyan, V. (2013). Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinin geçerlilik güvenirlik çalışması, Toplum ve Hizmet Dergisi, 24(2), s. 9-22.

Altuntaş, O. & Altınova, H.H. (2015). Toplumsal cinsiyet algısı ile sosyoekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(6), 83-100.

APA (2021). "APA resolution on gender identity change efforts", 1–7. https://www.apa.org/about/policy/resolution-gender-identity-change-efforts.pdf sayfasından erişilmiştir.

Aral N. (2017). Eğitim Psikolojisi. Neriman A, Editor. Pegem Akademi Yayıncılık, s.140.

Arı, R. (2005). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayıncılık, s.199-202.

Arslan E. (2008).*Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/610/EMEL_ARSLAN_TEZ.PDF?sequence=1&isAllowed=y sayfasından erişilmiştir.

Artan İ. (2018). Cinsel Gelişim ve Eğitim. Hedef Yayınevi, s. 20-75.

Ata Doğan, S., Atış Akyol, N. & Güney Kahraman, N. (2018). Beş yaş çocuklarının cinsiyet kalıpyargı düzeyleri ve evdeki cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 4(3), 53-65.

Atak H. (2011) Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme. Psikiyatr Güncel Yaklaşımlar. 3(1), 163-213.

Auyeung, B., Baron-Cohen, S., Ashwin, E., Knickmeyer, R., Taylor, K., Hackett, G. vd. (2009). Fetal testosterone predicts sexually differentiated childhood behavior in girls and in boys. *Psychological science,* 20(2), 144-148.

Avcı, N. & Pekince, P. (2019). *Çocukla çalışma: çocukluğa ilişkin inançlar ve çocuklarla çalışmada etik konular.* Tanju Gürkan'a armağan kitap içinde (s. 259-276), Ed: Babadoğan M. C. & Bıkmaz, F. Ankara Üniversitesi Yayınları.

Aykaç, N. (2012). İlköğretim öğrencilerinin resimlerinde öğretmen ve öğrenme süreci algısı. *Eğitim ve Bilim,* 164(37), 298-315.

Aylaz R., Güneş G., Uzun Ö. & Ünal S. (2014). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne yönelik görüşleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 23, 183-189.

Bacanlı, H. (2007) Eğitim Psikolojisi. Ankara, Pegem A Yayıncılık, s.131-140.

Bağçeli, P. (2008). Köyde ve kentte yaşayan 7–8 yaş arası çocukların cinsiyet kalıpyargıları ve cinsiyete bağlı oynadıkları oyun ve oyuncaklar. Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://acikerisim.uludag.edu.tr/handle/11452/4476 sayfasından erişilmiştir.

Bandura, A., & Walters, R. H. (1963). *Social Learning and Personality Development*, New York: Holt, Rinehart and Winston. s.107.

Bandura, A., & Bussey, K. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychologyical Review*, 106(4), 676-713.

Banerjee, R. (2005). Gender Identity and the Development of Gender Roles. Sharon Ding and Karen Littleton, *Children's Personal and Social Development* (1st Edition) içinde (s. 141- 179). Walton Hall, Milton Keynes: Blackwell Publishing.

Baran, G. (1995). *Ankara'da bulunan çocuk yuvalarında kalan 7-11 yaş grubu çocuklarda cinsiyet rolleri ve cinsiyet özellikleri kalıpyargılarının gelişimi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/34845 sayfasından erişilmiştir.

Basow, S. (1986). *Gender stereotypes and roles- third edition*. California: Brooks/Cole.

Başal HA. (2007). Gelişim *ve Psikoloji: Nasıl Mutlu Bir Çocuk Yetiştirebilirim?* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, s.179.

Başal, H. A., & Kahraman Bağçeli, P. (2011). Anne eğitim düzeyine göre çocukların cinsiyet kalıpyargıları ile oyun ve oyuncak tercihi. *E-journal of New World Siences Academy*, Vol: 6 (1).1336-1357.

Bayındır, Y. (2019). *Okulöncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının sosyal problem çözme becerileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensititüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=UMM0gB3Tg_mdljI8XbOTvA&no=hUxdWsRoodREph_jeuRjUQ sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 581340)

Bayrak, G., Başgül, Ş.S. & Gündüz, T. (2011). *Ailede cinsel eğitim*. İstanbul: Timaş Yayınları, s.99-101.

Beatty, W. W. (1992). Gonadal hormones and sex differences in nonreproductive behaviors. *Sexual differentiation* içinde (s. 85-128). Plenum press.

Bee, H. & Boyd, D. (2009). Çocuk gelişim psikolojisi (Çev. Ed. O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları. s. 487-590.

Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: a cognitive account of sex typing. *Psychological Review, 88*(4), 354–364.

Bem, S. L. (1983). Gender Schema Theory And İts İmplications For Child Development: Raising Gender-Aschematic Children İn A Gender-Schematic Society. Signs: *Journal Of Women In Culture And Society,* 8(4), 598-616.

Berk, L. E. (2013). *Bebekler ve çocuklar*. (N. Işıkoğlu Erdoğan, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık. s.364-400.

Bertram, T., Formosinho, J., Gray, C., Pascal, C., & Whalley, M. (2016). EECERA ethical code for early childhood researchers. *European Early Childhood Education Research Journal*, *24*(1), iii-xiii

Best, D. L., Williams, J. E., Cloud, J. M., Davis, S. W., Robertson, L. S., Edwards, J. R., vd. (1977). Development of sex-trait stereotypes among young children in the United States, England, and Ireland, *Child Development*, 48 (4), 1375-1384.

Bisaria, S. (1985). *Identification and elimination of sex stereotypes ın and from educationprogrammes and school text books*, United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. Retrieved from: https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED378104.pdf

Blakemore, J., Berenbaum, S., & Liben, L. (2009). *Gender Development*. New York: Psychology Press. S.19-39.

Blank-Matheıeu, M. (2005). Okul öncesi dönemde cinsel farklılıklar, (T. Uysal, Çev.), İzmir: İlya Yayınları. s. 72-95.

Bleeker, M. M., & Jacobs, J. E. (2004). Achievement in math and science: Do mothers' beliefs matter 12 years later? *Journal of Educational Psychology*, 96(1), 97-109.

Boyd, D. & Bee, H. (2014). *The developing child* (13th Edition). Harlow, Essex: Pearson Education Limited.s.303-333.

Bradbard, M.R., Martin, C.L., Endsley, R.C., & Halverson, C.F. (1986). Influence of sex stereotypes on children's exploration and memory: A competence versus performance distinction. *Developmental Psychology*, 22(4), 481–486.

Brechet, C. (2013). Children's Gender Stereotypes Through Drawings of Emotional Faces: Doy Boys Draw Angrier Faces Than Girls? *Sex Roles*, 68,378-389.

Buldu, M. (2014). Çocuk Gelişimi Kuramları. Içinde, Erken Çocukluk Döneminde Gelişim [Çok Kültürlü Bir Bakış Açısı] (s. 34-63). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Burcu, E. (2007). Aile Kültür İlişkisi Çerçevesinde Türk Ailesinde Çocuğun Değeri. Prof. Dr. Nihat Nirun'a Armağan içinde (s. 187- 200). Ed: Güngör Ergan N., Şahin B. ve Kamanlıoğlu M., Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. & Köklü, N. (2011). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*, Pegem Akademi Yayıncılık,

Büyüköztürk, Ş. (2018). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. *Pegem Atıf İndeksi*, 001-214.

Can, G. (2005). Gelişim ve Öğrenme. Pegem A Yayıncılık, Ankara, s.116-204.

Carole, F. (2011). *Boys are doctor, girl are nurses: the resilience of gender as a determinant in the career aspirations of girls*. Master Thesis, James Cook University. Retrieved from: https://researchonline.jcu.edu.au/30041/1/30041_Ford_2011_thesis.pdf

Carpenter, C. J., & Huston-Stein, A. (1980). Activity structure and sex-typed behavior in preschool children. *Child Development*, 862-872.

Carter, D. B. & Levy, D. G. (1988). Cognitive aspects of early sex-role development: the influence of gender schemas on preschoolers' memories and preferences for sex-typed toys and activities. *Child Development,* 59, 782-792.

Ceyhan, E. (Ed.) (2000). *Çocuk Gelişimi ve Psikolojisi*, Eskişehir, TC. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.s.293-295.

Ceylan Ş & Çetin A. (2015) "Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların cinsel eğitimine ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi,*2(3):41-59.

Chodorow, N. (1974). Family Structure and Feminine Personality' *Woman, Culture and Society* içinde (s. 43-66). Eds: MZ Rosaldo & L. Lamphere. Stanford, California: Stanford University Press

Coleman, H., & Charles, G. (2009). Sexual Development and Behavior in Children. National Child Traumatic Stress Network, 1(1), 1-8.

Cook, J.L. & Cook, G. (Eds.) (2005). Becoming who we are: The development of self, gender and morality. In Child development principles and prespectives. s.366-422. Pearson.

Correll, S. J. (2001). Gender And The Career Choice Process: The Role Of Biased Self- Assessments. *American journal of Sociology*, 106(6), 1691-1730.

Coşkun, Z. (2002). *Eğitim ve toplumsal cinsiyet: Okul öncesi dönemde cinsiyete dayalı toplumsal rollerin öğrenilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez Numarası 110194).

Crowell, K. A. 2019. Sexual Identity. *The Encyclopedia of Child and Adolescent Development*, 10(2), 1– 12.

Cunningham, M. (2001). The influence of parental attitudes and behaviors on children's attitudes towards gender and household labor in early adulthood. *Journal of Marriage and Family* (63),111-122.

Cüceloğlu D. (1998) İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları. İstanbul: Remzi Kitabevi, s.21-34.

Çakmak, S., & Çakmak, S. (2011). Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarda cinsel eğitim uygulamaları. Ankara: Vize Yayıncılık. s.7-18.

Çalışandemir, F., Bencik, S. & Artan, İ. (2008). Çocukların cinsel eğitimi: Geçmişten günümüze bir bakış. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(150), 14- 27.

Çankaya, M. (2009). Geleneksel? modern? veya her ikisi? Türk televizyon reklamlarında toplumsal cinsiyet temsili. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 30, 279-295.

Çaplı, O. (1993). *Çocukların ve Gençlerin Eğitimi*. Bilgi Yayınevi, 5. Basım, İstanbul. s.190-192.

Çarkoğlu, A. & Kalaycıoğlu, E. (2013). *Türkiye'de aile, iş ve toplumsal cinsiyet*. Koç Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul Politikalar Merkezi, İstanbul. https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/CKeditorImages/20200329-00030759.pdf sayfasından erişilmiştir.

Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 227048).

Çık, A. (2017). Televizyon Reklamlarında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yeniden Üretilmesi Üzerine Bir İnceleme (1970'lerden 2000'lı Yıllara). *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(9), 87-101.

Çiftçi Aydilek, M. (2011). *Öğretmenlerin ve farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip anne- babaların cinsiyet rolleri algısının 60-72 ay arası çocukların oyuncak tercihleri ve akran etkileşimleri ile ilişkisinin incelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=9AydLsqkjzFiZGO7Kb1koQ&no=2STdMbkv1qLt0NweEHQ5EQ sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 327702).

Çilingir Ük, Z. (2019). Toplumsal Cinsiyet Stereotiplerinin Kadınlar Günü Reklamları Üzerinden Değerlendirilmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (24), 1-16.

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi 0-72 Ay Cinsel ve Ahlak Gelişim. Ankara: MEB; 2015. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/0-72%20Ay%20Cinsel%20ve%20Ahlak%20Geli%C5%9Fim.pdf sayfasından erişilmiştir.

Deaux, K., & Lewis, L. L. (1984). Structure of gender stereotypes: Interrelationships among components and gender label. *Journal of personality and Social Psychology,* 46(5), 991.

Deniz, Ü. (2012). Okul öncesi dönemde cinsel kimlik gelişimi ve cinsel eğitim, *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, 267-280.

Deniz, Ü. & Yıldız Altan, R. (2019). Millî Eğitim Bakanlığı 0-36 aylık çocuklar için eğitim programında cinsel gelişim ve eğitim. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(3), 34-44.

Diamond, M. (2002). Sex and gender are different: Sexual identity and gender identity are different. *Clinical child psychology and psychiatry*, 7(3), 320-334.

Dilek, A. (2014). 4-6 yaş çocuk öykülerindeki kadın kahramanların mesleksel analizi. *Journal of Qafqaz University*, 2(1), 94-102.

Dilek, Y. (1997). *Okul öncesi çocukların toplumsal cinsiyet kimliği kazanmasında anne babaların rolü*, Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 62882).

Doan, S. N., & Wang, Q. (2010). Maternal discussions of mental states and behaviors: Relations to emotion situation knowledge in European American and immigrant Chinese children. *Child Development*, 81(5), 1490-1503.

Domino G & Affonso DD. A (1990). Personality Measure of Erikson's Life Stages: The Inventory of Psychosocial Balance. *J Pers Assess*. 54(3-4):576-588.

Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal cinsiyet: sosyal psikolojik açıklamalar.* İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 17-40.

Dökmen, Z.Y. (2015). Cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar, İstanbul: Remzi Kitabevi. s.134-142.

Egan, S. K., & Perry, D. G. (2001). Gender identity: A multidimensional analysis with implications for psychosocial adjustment. *Developmental Psychology,* 37(4), 451- 463.

Eichstedt, J. A., Serbin, L. A., Poulin-Dubois, D., & Sen, M. G. (2002). Of bears and men: Infants' knowledge of conventional and metaphorical gender stereotypes. *Infant Behavior and Development,* 25(3), 296-310.

Eliküçük, A. & Sönmez, S. (2011), "6 yaş çocuklarının cinsel gelişim ve eğitimiyle ilgili ebeveyn görüşlerinin incelenmesi", *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 12 (7): 45–62.

Erdoğan, S. (2011). Cinsel Gelişim., *Çocuk gelişimi içinde* (s. 340-362). Ed: Aral N. & Gülen B. İstanbul: YA-PA Yayın A.Ş.

Erdoğan, A.(1999). *Üç-Altı yaş Çocuklarının Cinsel Kimlik Kazanımlarının İncelenmesi,Yüksek Lisans Tezi,* Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=AC4EDL7PGNuaEbQupgqOEA&no=AC4EDL7PGNuaEbQupgqOEA sayfasından erişilmiştir. (Tez Numarası 83470).

Esen, Y., ve Bağlı, M. T. (2002). İlköğretim kitaplarındaki kadın ve erkek resimlerine ilişkin bir inceleme, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:35, Sayı: 1- 2, s: 143-154.

Eşsizoğlu, A. (2012). Aile ile ilgili temel kavramlar. Aile yapısı ve ilişkiler içinde, s.2-20 Ed: Ç. Yenilmez 2-20. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Fabes, R. A., Martin, C. L., & Hanish, L. D. (2003). Young children's play qualities in same-, other-, and mixed-sex peer groups. *Child development*, 74(3), 921-932.

Feinman, S. (1974). Approval of cross-sex-role behavior. *Psychological Reports,* 35(1), 643-648.

Forgasz, H. J., Leder, G. C., & Kloosterman, P. (2004). New perspectives on the gender stereotyping of mathematics. *Mathematical Thinking and Learning*, 6(4), 389-420.

Freud, S. (1927). Some psychological consequences of the anatomical distinction between the sexes. *International Journal of Psychoanalysis*, 8, 133-142.

Freud, S. (2006). *Sevgi ve cinsellik üzerine*. İzmir, Akın Kanat (Çev.). İlya, s.61.

Gagnon, J.H., & Simon, W. (1973). *Sexual conduct: The social origins of human sexuality.* Aldine Publishing Company. s.20-44.

George, D., Mallery, P. (2012). *SPSS Statistics 21*: Step by Step. Boston: Allynand Bacon.

Gore, K. (2009). Socialization, Gender. *Encyclopedia of the Life Course and Human Development içinde* (s. 453-457). Ed: D.S.Carr. Boston: Gale Cengage.

Göğüş Tan, M. (2011). Eğitim. *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi (içinde)*. (s.86-90). Ed: Ecevit Y. & Karkıner N. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Graham, A., Powell, M., Taylor, N., Anderson, D. & Fitzgerald, R. (2013). Ethical Research Involving Children. Florence: UNICEF Office of Research https://www.unicef-irc.org/publications/706-ethical-research-involving-children.html sayfasından erişilmiştir.

Güder, S. Y., Ay, A., Saray, F., & Kılıç, İ. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmlerin Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları Açısından İncelenmesi: Niloya Örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 96-111.

Gül, S. K. ve Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 80.

Güleç, H. & Geçgel, H. (2006). *Çocuk edebiyatı* (2. Baskı). Ankara, Kök Yayıncılık. s.184.

Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda Çocuğun Toplumsal Cinsiyet Teorisi Bağlamında Konumlandırılışı: 'Kınder' Reklam Filmleri Üzerine Bir İnceleme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(38), 75-89.

Güney, A. (2022). *Ebeveynlerin Cinsel Eğitime Yönelik Tutumları ve İletişim Dili ile Çocukların Cinsel Gelişimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. *https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp* sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 736769)

Gürbüz S, Şahin F. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Gürşimşek, I. ve Günay, D. (2005). Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dildışı rehberlerin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 53-63.

Halim, M. L., Ruble, D., Tamis-LeMonda, C. ve Shrout, P. E. (2013). Rigidity in gender-typed behaviors in early childhood: A longitudinal study of ethnic minority children. *Child Development*, 84(4), 1269-1284.

Hamachek, D.E. (1988). Evaluating Self-Concept and Ego Development Within Erikson's Psychosocial Framework: A Formulation. *Journal of Counseling and Development*, 66, 354-360.

Hayes, I. (1995). Sex education in the early years. *Health Education*, 95(1), 22-27.

Helgeson, V. (2012). The psychology of gender-fourth edition. USA: Pearson, s.134-183.

Helman, C. G. (1990) *Culture, health and illness*, London: Wright/Butterworth. s. 127-157.

Hermann, D. J., Crawford, M. & Holdsworth, M. (1992). Gender-linked differences in everyday memory performance. *British Journal of Psychology, 83* (2), 221–231.

Hines M, Brook C, Conway GS (2004) Androgen and psychosexual development: Core gender identity, sexual orientation, and recalled childhood gender role behavior in women and men with congenital adrenal hyperplasia (CAH). *Journal of Sex Reserach,* 41(1):75-81

Hollander, S. Z. (2001). *Socialization influences on the acquisition of gender constancy Doctoral dissertation,* Ferkauf Graduate School of Psychology, Yeshiva University. Retrievef from https://repository.yu.edu/handle/20.500.12202/527 .

Honig, A.S. (1998). *Psychosexual development in infants and young children: Implications for caregivers*. Paper presented at annual meeting of the National Association for the Education of Young Children, Toronto, Ontario, Canada. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED425848.pdf sayfasından erişilmiştir.

Huston, A. G. (1983). Sex typing. In *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development,* 4th ed. (s. 387-467). Eds: E. M. Hetherington, P. H. Mussen. New York: Wiley.

İmamoğlu, O. (1993). Değişen dünyada aile-içi roller. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1,58-68.

İnanç Yazgani B., Bilgin M, & Atıcı Kılıç M. (2010). Gelişim Psikolojisi. Ankara, Nobel Kitabevi,s.105-112.

İşçibaşı, Y. (2003). Çocuğun sosyalleşmesinde aile-televizyon ilişkisi. *Kurgu Dergisi*, 20, 143-147.

İşler, S. (2017). *Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin Cinsel Gelişime ve Cinsel Eğitime Yönelik Bilgi Düzeylerinin ve Tutumlarının İncelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü. http://i-rep.emu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11129/4107 sayfasından erişilmiştir.

Jadva, V., Hines, M., & Golombok S. (2010). Infants' preferences for toys, colors, and shapes: sex differences and similarities, *Archives of Sex Behaviors*, 39(6), 1261-1273.

Kaçar, E. (2019). *48-72 Aylık Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları ile Ebeveynlerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstititüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 588182)

Kadıoğlu-Polat, D. & Üstün-Budak, A.M. (2016). *Cinsel eğitimin tanımı-önemi-Türkiye'de ve Dünya'da cinsel eğitim uygulamaları*. Cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet içinde (s.1-16), Ed: Yağan S. Ankara. Eğiten Kitap.

Kaluger, G., & Kaluger, M. F. (1984). *Human development.* (3th Ed.). United States of America: Times Mirror/Mosby College Publishing, s. 24- 60.

Karabekmez, S., Yıldırım, G., Özyılmaz Akamca, G., Ellez, A.M. ve Üner Bulut, A. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi, *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 2(1), s. 51-70.

Kaynak, D., ve Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikaye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 21(72), 67-85.

Kessler, S.J. (1998). *Lessons from the intersexed*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, s. 33-52.

Kılınç, B. (2011). Aklın cinsiyeti var mı, *Cinsiyetli olmak-sosyal bilimlere feminist bakışlar* içinde (s.25-51), Ed: Direk Üçüncü Z. İstanbul: Yapı Kredi.

Kıyak D. (2018). *Yaşlılarda Psikososyal Gelişim: Erikson'un Dokuzuncu Evresinin Araştırılması.* Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=JbC1hdCTE3eYv9AX7z6c5g&no=m-Mcc6TAYP9LaeWUclrmjQ sayfasından erişilmiştir. (Tez Numarası 524412).

Kijak, R. (2013). The sexuality of adults with intellectual disability in Poland. *Journal of Sexuality and Disability,* 31(2), 109-123.

Kodan Çetinkaya, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Nesne,* 1 (2), 21-43.

Koyuncu Şahin, M., Çoban, A. & Korkmaz, A. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Türk Eğitim Sistemindeki Yeri: Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Gözünden. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD),* 3(2), 735-752.

Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu,* Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez Numarası 240696).

Kunkel, A., Hummert, M. L., & Dennis, M. R. (2006). Social Learning Theory: Modeling and Communication in the Family Context. In *Engaging theories in family communication: Multiple perspective* (s. 260–275). Eds: D. O. Braithwaite & L. A. Baxter. Sage Publications,

Kutlu, Ö. ve Çok, F. (2002). Cinsel eğitim programına dayalı cinsel bilgi testinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 27(123), 3-12.

Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 79-91.

Lamb, M. E.ve Roopnarine, J. E. (1979). Peer influences on sex-role development in preschoolers. *Journal of Child Development*, 50(4), 1219-1222.

Lephart, E. D., Call, S. B., Rhees, R. W., Jacobson, N. A., Scott Weber, K., Bledsoe, J., & Teuscher, C. (2001). Neuroendocrine regulation of sexually dimorphic brain structure and associated sexual behavior in male rats is genetically controlled. *Biology of reproduction*, 64(2), 571-578.

Leung, A. K.& Robson L. M. (1993). Childhood masturbation. *Clinical Pediatrics*, 32(4),238-241.

Liben, L. S. & Signorella, M. L. (1980). Gender-related schemata and constructive memory in children. *Child* Development, 51(1), 11-18.

Lurye, L. E., Zosuls, K. M., & Ruble, D. N. (2008). Gender identity and adjustment: Understanding the impact of individual and normative differences in sex typing. *New directions for child and adolescent development,* 2008(120), 31-46.

Maccoby, E. E. (1998). The two sexes: growing apart, coming together. (2nd Ed.). London, The Belknap Press of Harvard University Press, s.157-163.

Mangır, M. & Baran, G. (1990). Çocukta rol özdeşimi ve cinsel kimliğin kazanılması. *Eğitim ve Bilim.* 14(76), 66-70.

Marchbank, J. & Letherby, G. (2007). Introduction to gender: social science perspectives. Pearson Longman. s.136.

Marcia, J. E. (1987). Identity in adolescence. In J. Adelson (Ed.), *Handbook of adolescent psychology.* New York: Wiley.s.1-9.

Martenson, L. L. (2004). 'May I?' about sexuality and love in the new generation with intellectual disability, *Journal of Sexual Disability*, 22(3), 197-207.

Martin, C. L. (1989). Children's use of gender-related information in making social judgments. *Developmental psychology,* 25(1), 80.

Martin, C. L. (1990). Attitudes about children with nontraditional and traditional gender roles. *Sex Roles*, 22, 151-165.

Martin, C. L. (1995). Stereotypes about children with traditional and nontraditional gender roles. *Sex Roles*, 33, 727-751.

Martin, C. L., & Halverson Jr, C. F. (1981). A schematic processing model of sex typing and stereotyping in children. *Child development*, 1119-1134.

Martin, C. L., & Little, J. K. (1990). The relation of gender understanding to children's sex-typed preferences and gender stereotypes. *Child development,* 61(5), 1427-1439.

Martino, S. C., M. N. Elliott, R. Corona, D. E. Kanouse, & M. A. Schuster. 2008. "Beyond the "big Talk": The Roles of Breadth and Repetition in Parent-Adolescent Communication About Sexual Topics." *Pediatrics* 121(3), 612–618.

Masters, W. H., Johnson, V. E., & Kolodny, R. C. (1995). *Heterosexuality*. Perennial.s.214-218.

Miller P h. (2017) *Gelişim Psikolojisi Kuramları*.Ankara, İmge Kitabevi. s.177-187.

Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Okul öncesi eğitimi programı*. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. Ankara. https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf sayfasından erişilmiştir.

Mills, J. (2022). How to achieve true childhood sexuality education? *Science Insights*, 40(4), 481-483.

Month, A. (2013). An overview of healthy childhood sexual development. https://www.nsvrc.org/sites/default/files/2013-01/saam_2013_an-overview-of-healthy-childhood-sexual-development.pdf sayfasından erişilmiştir.

Moya, M., Expósito, F. ve Ruiz, J. (2000). Close Relationships, Gender And Career Salience. *Sex Roles,* 42, 825-846.

Munroe, R. L., & Romney, A. K. (2006). Gender and age differences in same-sex aggregation and social behavior: A four-culture study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37(1), 3-19.

Nicolao, J. S. (2014). *The effects of gender stereotyping on career choice among secondary students in Dar es Salaam* Doctoral dissertation. The Open University Of Tanzania. Retrieved from: http://repository.out.ac.tz/574/1/DISSERTATION_-JUDITH_SIMON_NICOLAO-30-10-2014.pdf

Nielsen, J. M. (1990). *Sex and gender in society (perspective on stratification) second edition.* Illionis: Waveland.

Nisbett, R. E., & Wilson, T. D. (1977). Telling more than we can know: Verbal reports on mental processes. *Psychological review*, 84(3), 231.

O'Brien, M., Peyton, V., Mistry, R., Hruda, L., Jacobs, A., Caldera, Y., vd. (2000). Gender role cognition in three year old boys and girls. Sex Roles, 42(11/12), 1007-1025.

O'Connor, T. G., Matias, C., Futh, A., Tantam, G., & Scott, S. (2013). Social learning the-ory parenting intervention promotes attachment-based caregiving in young children: Randomized clinical trial. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 42(3), 358-370.

Ogletree, S.M., Martinez, C.N., Turner T.R., & Mason, B. (2004). Pok´emon: Exploring the role of gender. *Sex Roles*, 50 (11-12), 851-859

Onur, H. ve Koyuncu, B. (2004). Hegomonik erkekliğin görünmeyen yüzü: sosyalizasyon sürecinde erkeklik oluşumları ve krizleri üzerine düşünceler. *Toplum ve Bilim,* 101, 31-49.

Oruç, C. Tecim, E. & Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler, *Ekev Akademi Dergisi*, 48, 281-296.

Öngen, B., & Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, 48, 1-18.

Özakar, S. & Koçak, C. (2012). Kitle iletişim araçlarından televizyonun 3-6 yaş grubundaki çocukların davranışları üzerine etkisi. *New/Yeni Symposium Journal*, 50(1), 31-40.

Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.

Özdemir, E. (2006). *Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının incelenmesi.* Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/66710 sayfasından erişilmiştir.

Özdemir, O., Güzel Özdemir, P., Kadak, M. T. & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar,* 4(4), 566-589.

Özkan, B. (2009). *Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/476790 sayfasından erişilmiştir.

Özkızıklı, S. & Şermin Okutan, N. (2015). Bebeklik ve Okulöncesi Dönemde Cinsel Gelişim ve Eğitim. *Cinsel Gelişim ve Eğitim Kitabı* içinde. (s.47-60), Ed: Artan, İ. Ankara: Hedef Yayıncılık.

Özsungur, B. (2010). Cinsel kimlik gelişimi ve cinsel kimlik bozukluğunda psikososyal değişkenler: Gözden geçirme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(3), 163-174.

Peretti, P. O. & Sydney T. M. (1984). Parental Toy Choice Stereotyping and Its Effects On Child Toy Preference And Sex-Role Typing, *Social Behavior and Personality,* 12(2), 213-216.

Pınar, G., Taşkın, L. & Eroğlu, K. (2008). Başkent Üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi,* 15(1), 47-57.

Poulin –Dubois, D.; Serbin, L.A; Eichstedt, J.A; Sen, M.G. & Beissel, C.F. (2002). Men don‟t put on make-up: toddlers‟knowledge of the gender stereotyping of household activities. *Social Development,* 11(2), 166-181.

Ramaci, T., Pellerone, M., Ledda, C., Presti, G., Squatrito, V. ve Rapisarda, V. (2017). Gender stereotypes in occupational choice: A cross-sectional study on a group of Italian adolescents. *Psychology Research and Behavior Management*, 10, 109-117.

Rathus, S.A., Nevid, J.S. & Fichner-Rathus, L. (2005). Human sexuality in a world of diversity, Chapter 13: Sexuality in childhood and adolesence. New York: Pearson.s. 20-32.

Rubin, J., Provenzano, R., & Luria, Z. (1974). The eye of the beholder: Parents' views on sex of newborns. *American Journal of Ortopsychiatry*, 44, 512–519.

Ruble DN, Martin CL, Berenbaum SA (2006) Gender development. In Handbook of Child Psychology (Vol 3): Social, Emotional, and Personality Development (s. 858-931), Eds Eisenberg N., Damon W., Lerner RM. Canada: Published by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey

Ruble, D. N., & Martin, C. L. (1998). Gender development. In N. Eisenberg (Ed.), Handbook of child psychology: Social, emo- tional and personality development (pp. 933–1016). New York: Wiley.

Rust, J., Golombok, S., Hines, M., Johnston, K., Golding, J., & ALSPAC Study Team. (2000). The role of brothers and sisters in the gender development of preschool children. *Journal of experimental child psychology*, 77(4), 292-303.

Sabuncuoğlu, A. (2006). *Televizyon reklamlarında toplumsal cinsiyet*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Entitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 204939)

San Bayhan, P. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk gelişimi ve eğitimi.* İstanbul: Morpa Yayıncılık.

Santrock, J. W. (2012). *Yaşam boyu gelişim*. (13. Baskı). Nobel Yayıncılık. s. 59-62.

Saranlı, A. G. (2018). Cinsel Gelişim Teorileri. Cinsel Gelişim ve Eğitim Kitabı içinde (s.32-45), Ed: Artan İ. Ankara: Hedef Yayıncılık.

Sato, T., Matsumoto, T., Kawano, H., Watanabe, T., Uematsu, Y., Sekine, K., vd. (2004). Brain masculinization requires androgen receptor function. *Proceedings of the National Academy of Sciences,*101(6), 1673-1678.

Savcı, İ. (1999). Toplumsal cinsiyet ve teknoloji. *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, 54*(1), 123- 143.

Saygan, B. B., ve Uludağlı, N. P. (2021). Yaşam boyu toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar,* 13(2), 354-382.

Sayın, U. (2007). *Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynler ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin 7-15 yaş arası çocukların toplumsal cinsiyet rollerine yaklaşım ve görüşlerinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=J5UbgKD1eNiOrECdt-puhw&no=qOMjYUrt8LT3Q2FP1kj97A sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 195910).

Schuhrke, B. (2000). Young children's curiosity about other people's genitals. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 12 (1-2), 27-48.

Seavey, C. A., Katz, P. A., & Zalk, S. R. (1975). Baby X. The effect of gender labels on adults' responses to infants. *Sex Roles*, *1*, 103–110.

Seçer Şahin, Z. (2002). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Cinsel Kimlik Algısı Kazanımının Bazı Değişkenler Açıcından Karşılaştırmalı Olarak* İncelenmesi: Örnek Olay Araştırması (Konya İli Örneği), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 7. 365-376.

Seçgin, F., & Kurnaz, Ş. (2015). Sosyal bilgiler dersinde toplumsal cinsiyet etkinliklerinin öğrencilerin algı ve tutumlarına etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *2015*(5), 24-38.

Semerci B. (2018) *Çocuklarımızla Cinsellik Hakkında Nasıl Konuşalım?* Alfa Yayınları., s.109-125.

Senemoğlu, N. (2013). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya (23.Baskı). Ankara: Yargı Yayınevi.

Servin A, Nordenström A, Larsson A & Bohlin G (2003) Prenatal androgens and gender-typed behavior: A study of girls with mild and severe forms of congenital adrenal hyperplasia. *Developmental psychology* ,39(3):440-50.

Shaffer, D. R. (2009). Sex differences, gender-role development and sexualit.In Social and personality development. (6th ed.), (s. 239-283). US: Wadsworth Cengage Learning.

Shaffer, D., & Kipp, K. (2010). Developmental Psychology: Childhood and Adolescence. (8th ed.). Wadsworth Publishing. s.429-565.

Smith, M. (1993). Pediatric sexuality: promoting normal sexual development in children. *The Nurse Practitioner*, 18 (8), 37-41.

Smith, M., & Berge, Z. L. (2009). Social Learning in Second Life. *Journal of Online Learning and Teaching,* 5(2), 439.

Şahin Seçer, Z. (2002). Okulöncesi dönemdeki çocukların cinsel kimlik algısı kazanımının bazı değişkenler açıcından karşılaştırmalı olarak incelenmesi: Örnek olay araştırması (Konya ili örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 365-376.

Şahin, H. (2008). Eğitim Psikolojisi. Ankara, Pegem Akademi, s.67- 97.

Şanlı G. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Psikososyal Gelişim Düzeyinin Üniversiteye Uyumla İlişkisi. Yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 394946).

Şıvgın, N. (2015). *Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 381467).

Şirvanlı Özen, D. (1992). *Annenin çalışma durumu ve ebeveynin benimsediği cinsiyet rolü değişkenlerinin çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının gelişimi üzerindeki rolleri.* Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 21152).

Taş, I. & Yağan Güder, S. (2012) *Anasınıfı çocuklarının oyun ve oyun arkadaşı tercihlerinde cinsiyet bileşenlerini incelenmesi.* 3. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongre Kitabı, Adana, s: 314-315.

Taşdemir Akkavak, D. & Sarıkaya Karabudak, S. (2019). Hastanede yatan okul çağı çocukların hemşireyi ve hastaneyi algılama durumlarının incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi *Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(1), 46-56.

Taymur, İ. & Türkçapar, M. H. (2012). Kişilik: tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2).154-177.

Terzioğlu, F. & Taşkın, L. (2008). Kadının toplumsal cinsiyet rolünün liderlik davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımaları. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi,* 12(2), 62- 67.

Thompson, S. K. (1975). Gender labels and early sex role development. *Child Development*, 46(2), 339-347.

Todor, I. (2010). Gender in education: teacher perspective. *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences,* 4(12), 45-52.

Topal, Ö. (2012). Toplumsal cinsiyetin inşası: 7-12 yaş grubu örneği. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=VHsEaGk8fIuXYD32XfDwRw&no=Z7xz-P-6lnRZhkjhItSC1w sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 320190).

Torun, Y. (2002). *Gender-bias in student-teacher interactions and its effect on reproduction of gender roles in the clasroom.* Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=PRf8YaUXy7_iBQxbfaWrRA&no=9d28QQHECRWnvr3cy_0N4g sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 116760).

Tuzcuoğlu N., & Tuzcuoğlu, S. (2004) Anne, Ben Nasıl Doğdum? İstanbul: Morpa Kültür Yayınları. s. 7-61.

Türk Dil Kurumu (TDK) https://sozluk.gov.tr/ sayfasından erişilmiştir.

UNICEF (2006) The Annual Report https://www.unicef.org/reports/annual-report-2006 sayfasından erişilmiştir.

Uzun, Ö. (2015). *Zihin engelli ergen kız öğrencilerin cinsel eğitim alma sürecinde öğretmenlerin ve ailelerin karşılaştığı sorunların incelenmesi*. Doktora tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 407576).

Ünal, F., Tarhan, S., & Köksal, E. Ç. (2017). Toplumsal cinsiyet algısını yordamada cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun rolü. *Bartın University Journal of Faculty of Education,* 6(1), 227-236.

Ünlü, A. (2012). *Bazı Değişkenlere Göre Okul Öncesi Çocukların Cinsiyet Rolü Davranışlarının İncelenmesi.*Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1193/325863.pdf?sequence=1&isAllowed=y sayfasından erişilmiştir.

Van der Vleuten, M., Jaspers, E., Maas I. & Van der Lippe T. (2016). Boys' and girls' educational choices in secondary education. The role of gender ideology. *Educational Studies,* 42(2), 181-200.

Varol, Z. , Çiçeklioğlu, M. & Taner, Ş . (2016). Bir tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algı düzeyi ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi. *Ege Tıp Dergisi ,* 55(3), 122-128

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *İstanbul Sosyolojik Araştırmalar Dergisi,* (35), 29-56.

Vogel, D., Lake, M. A., Evans, S., & Hildebrand Karraker, T. (1991). Children's and adults' sex-stereotyped perceptions of infants. *Sex Roles*, *24*, 605–616.

Ward, C. (1990). Gender stereotyping in Singaporean children. *International Journal of Behavioral Development,* 13, 309-311.

Wood, E., Desmarais, S., & Gugula, S. (2002). The impact of parenting experience on gender stereotyped toy play of children. *Sex roles,* 47, 39-49.

World Economic Forum. (2022). The Global Gender Gap Report. 91-93 route de la Capite CH-1223 Cologny,Geneva: Switzerland.

World Health organization: Laboratory manual for the examination and processing of human semen, 5th ed. Geneva: WHO Press, 2010. https://apps.who.int/iris/handle/10665/44261 sayfasından erişilmiştir.

Wurtele, S. & Kenny, M. (2011). Normative sexuality development in childhood: ımplications for developmental guidance and prevention of childhood sexual abuse. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 43(9), 1-24.

Yağan Güder, S. (2014). Okul dönemi dönemindeki insanların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://openaccess.hacettepe.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11655/1879/839f889a-c8e5-455f-8534-d6e369715ecb.pdf?sequence=1 sayfasından erişilmiştir.

Yağan Güder, S. ve Alabay, E. (2018). Children's questions and answers of parents: Sexual education dilemma. *International Journal of Progressive Education*, 14(6), 138-151.

Yağan Güder, S., ve Alabay, E. (2016). 3-6 Yaş Arasındaki Ç Çocukların Oyuncak Tercihlerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 17(2), 91-111.

Yavuz Ş. (2007). Çocuklar ve Toplumsal Cinsiyeti Biçimlendirmede Televizyonun Rolü. 4. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, s: 499-510.

Yavuzer H. (2017) Ana- Baba ve Çocuk. Remzi Kitabevi. s.221-236.

Yavuzer H. (2014) Ana- Baba Okulu. Remzi Kitabevi. s. 101- 133.

Yavuzer H. (2016) Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi. s. 52-127.

Yazgan İnanç, B., Bilgin, M., ve Kılıç Atıcı, M. (2007). *Gelişim psikolojisi* I (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Yelken. Z. (1996). *Anne ve babaların 3-6 yaş dönemindeki çocuğun cinsel gelişim ve cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından erişilmiştir (Tez numarası 52791).

Yılmaz, M. (2011). Cinsel eğitimde kütüphanelerin rolü. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 25(1), 8-34.

Yorgancı, F. (2008). *İlköğretim ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin inşaası*, Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=gmJsC-

PCdyJ01apTXlwNtw&no=NSe2Wfdacsh_Klt2zuFnlA sayfasından erişilmiştir. (Tez numarası 219361).

Zelyurt, H. (2018). Çocuğun Toplumsal Cinsiyet Gelişimi Üzerinde Ailenin Etkisinin İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(19).2002- 2017.

Zembat, R. (1994). Okul öncesi eğitim kurumlarında yönetici özellikleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 6(6), 313-323.

Zembat, R., ve Keleş, S. (2012). The reliability and validity of Turkish Form of the Gender Constancy Scale. *Journal of Human Sciences*, 9(1), 336-359.

Zucker, K. J. (2005). Gender identity disorder in children and adolescents. *Annu. Rev. Clin. Psychol*., 1, 467-492.

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ ETİK KURULU KARAR FORMU	Doküman No	SAE.FR.013
	İlk Yayın Tarihi	16.12.2020
	Revizyon Tarihi	01.02.2021
	Revizyon No	01
	Sayfa	2/2

	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili		
DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	BAŞVURU FORMU	12.09.2022		☒ Türkçe	☐ İngilizce	☐ Diğer:
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU	12.09.2022		☒ Türkçe	☐ İngilizce	☐ Diğer:
	OLGU RAPOR FORMU	12.09.2022		☒ Türkçe	☐ İngilizce	☐ Diğer:
	ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ	12.09.2022		☒ Türkçe	☐ İngilizce	☐ Diğer:

	Belge Adı		Açıklama
DİĞER	SİGORTA	☐	
	ARAŞTIRMA B	☒	
	BİYOLOJİK M EL TRANSFER FORMU	☐	
	İLAN	☐	
	YILLI	☐	
	SON APO	☐	
	İRİMLERİ	☐	

Karar No:5 | T 9.09.2022 | Karar: Uygun

asürmalar/c

Ek-2. Meb İzin Formu

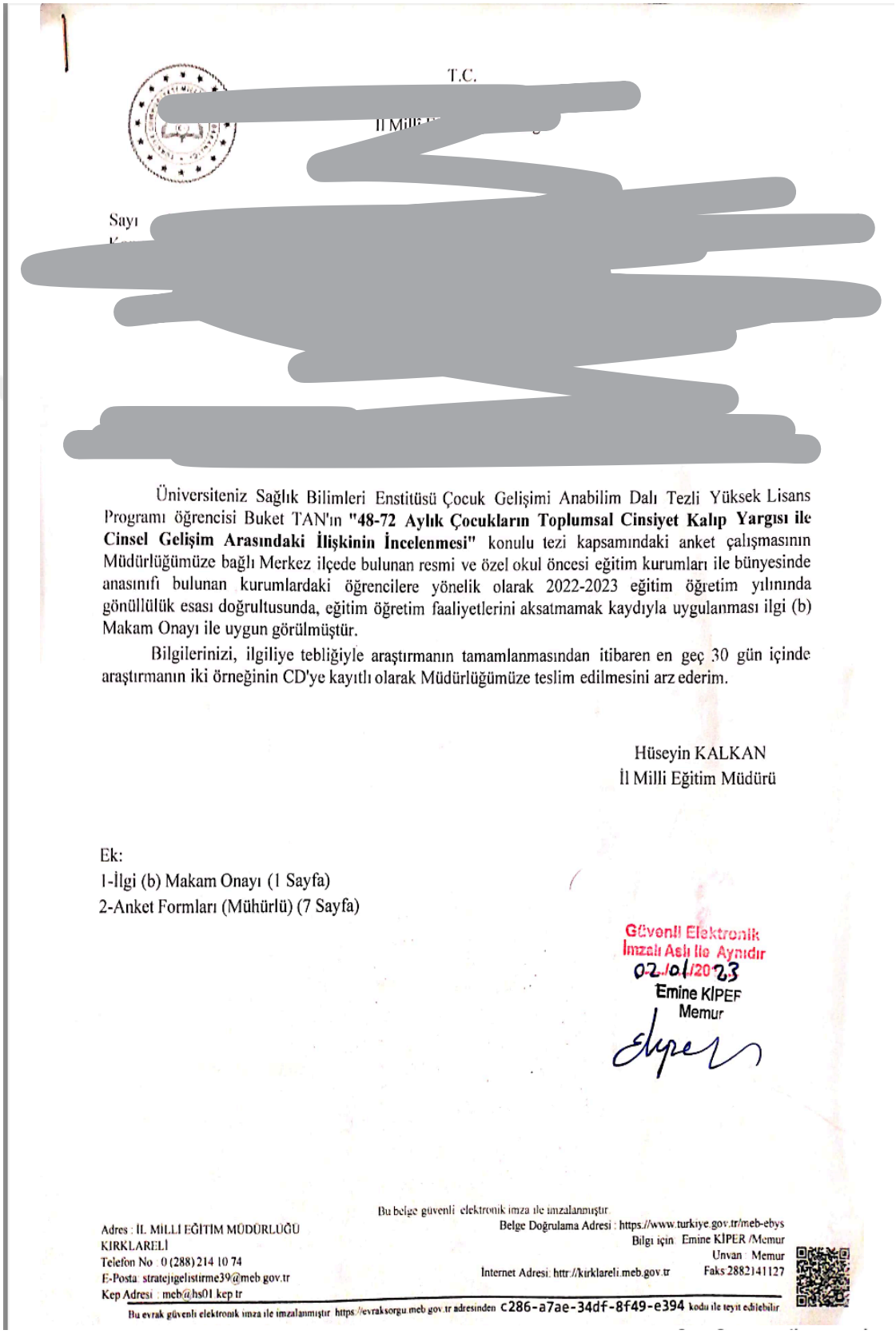

T.C.

[redacted]

Sayı

Üniversiteniz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Buket TAN'ın **"48-72 Aylık Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargısı ile Cinsel Gelişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"** konulu tezi kapsamındaki anket çalışmasının Müdürlüğümüze bağlı Merkez ilçede bulunan resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumları ile bünyesinde anasınıfı bulunan kurumlardaki öğrencilere yönelik olarak 2022-2023 eğitim öğretim yılınında gönüllülük esası doğrultusunda, eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmamak kaydıyla uygulanması ilgi (b) Makam Onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi, ilgiliye tebliğiyle araştırmanın tamamlanmasından itibaren en geç 30 gün içinde araştırmanın iki örneğinin CD'ye kayıtlı olarak Müdürlüğümüze teslim edilmesini arz ederim.

Hüseyin KALKAN
İl Milli Eğitim Müdürü

Ek:
1-İlgi (b) Makam Onayı (1 Sayfa)
2-Anket Formları (Mühürlü) (7 Sayfa)

Güvenli Elektronik
İmzalı Aslı ile Aynıdır
02/01/2023
Emine KİPER
Memur

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
KIRKLARELİ
Telefon No : 0 (288) 214 10 74
E-Posta: stratejigelistirme39@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Emine KİPER /Memur
Unvan: Memur
İnternet Adresi: http://kirklareli.meb.gov.tr
Faks:2882141127
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden c286-a7ae-34df-8f49-e394 kodu ile teyit edilebilir.

Ek-3. Ölçek İzinleri

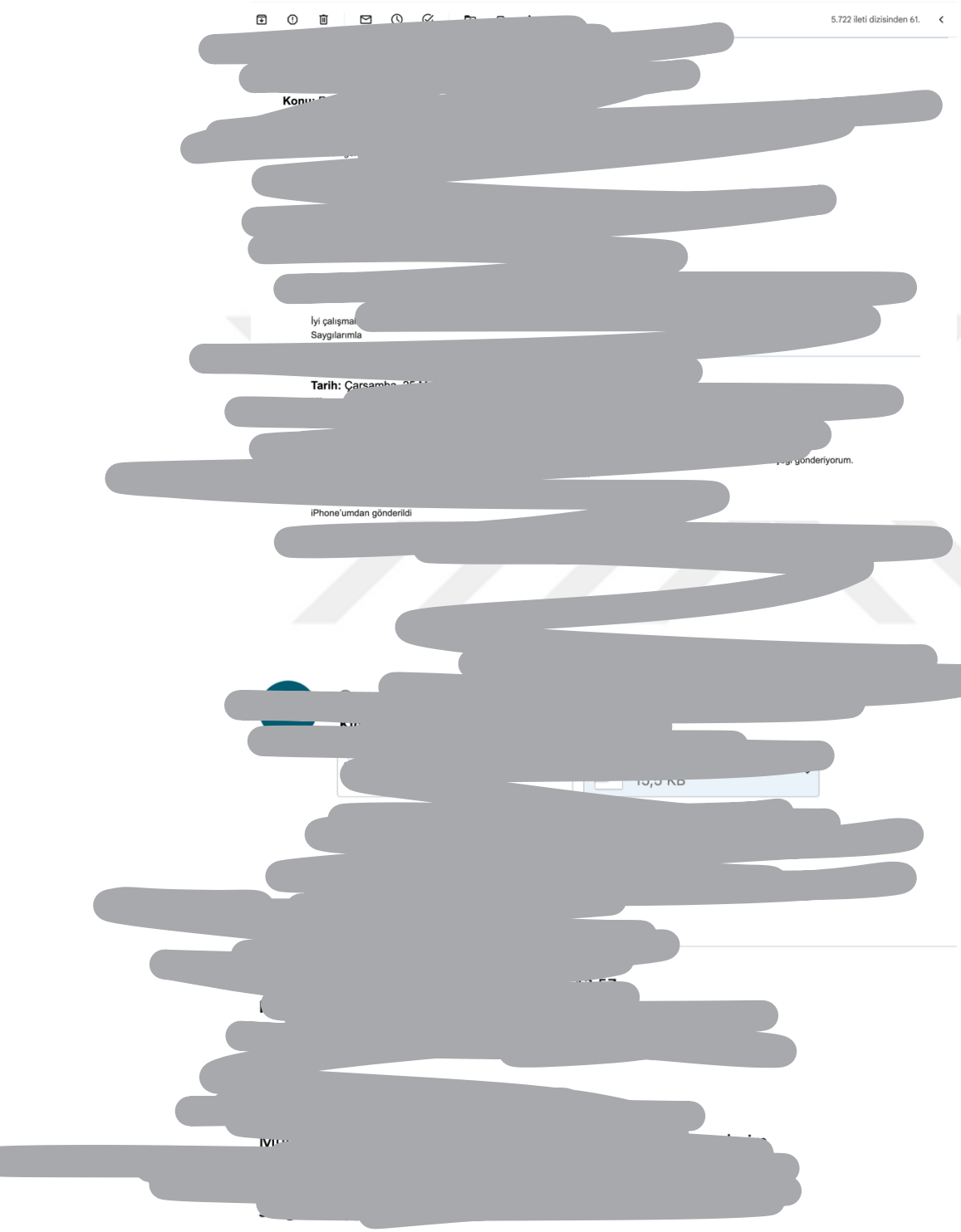

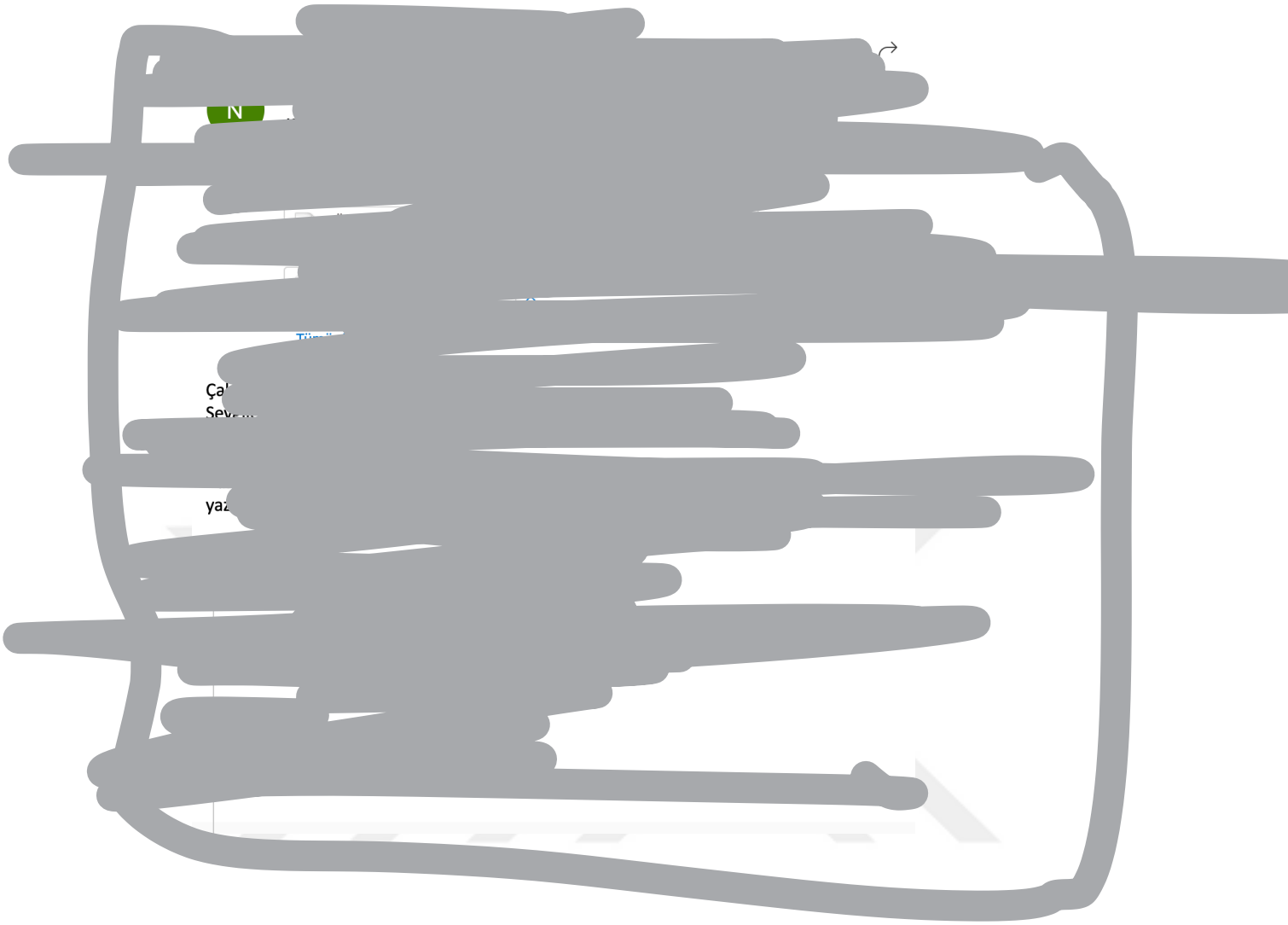

Ek-4. Aile Onam Formu

AİLE İZİN FORMU

Sayın Veliler;

Kırklareli Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü Çocuk Gelişimi programı yüksek lisans öğrencisiyim, danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Serkan Akten ile 48-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargısı ile cinsel gelişim arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla bir araştırma yürütmekteyiz.

Çalışma kapsamında çocuklarınıza 'Selçuk Cinsel Gelişim Ölçeği' ve 'Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı'içerisinde yer alan sorular sorulacaktır. Verilecek cevaplar gizli tutulacak, elde edilecek bulgular yalnızca bilimsel kaynaklarda kullanılacaktır. Araştırma alana yeni bilgiler katacaktır. Bu bilgiler, kimliğiniz belirtilmeden alanda öğrenim gören öğrencilerin eğitiminde veya bilimsel nitelikteki yayınlarda kullanılabilir. Bu amaçların dışında bu kayıtlar kullanılmayacak ve başkalarına verilmeyecektir.

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Aklınıza takılan herhangi bir soruyu sormaktan lütfen çekinmeyiniz. Araştırma kapsamında herhangi bir ücret alınmayacaktır ya da ücret verilmeyecektir. Çocuğunuzun çalışmaya katılmasını onaylıyorsanız aşağıda onay verdiğinizi belirten bölümü, onaylamıyorsanız onay vermediğinizi belirten bölümü işaretlemeniz gerekmektedir. İş birliğinizden ve katılımınızdan dolayı teşekkür ederim. Araştırma sonuçlarıyla ilgili dilerseniz e-posta yoluyla dilerseniz telefon ile bilgi alabilirsiniz.

Lütfen aşağıdakilerden birini işaretleyin:

☐ "48-72 Aylık Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargısı İle Cinsel Gelişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasına katılmayı **kabul ediyorum.**

☐ "48-72 Aylık Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargısı İle Cinsel Gelişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasına katılmayı **kabul etmiyorum.**

Tarih:
Katılımcının;
Adı-Soyadı/Rumuz:
Adres:
Tel:
İmza:

[redacted]

Ek-5. Demografik Bilgi Formu Örnek Sorular

1. Çocuğun Yaşı (Ay olarak): ……

2. Çocuğun Cinsiyeti:

1. Kız
2. Erkek

3. Çocuğun Devam Ettiği Okul :…..……..

4. Kardeş Sayısı:

1. Tek çocuk
2. İki kardeş
3. Üç kardeş
4. Dört ve daha fazla

5. Doğum sırası:

1. İlk çocuk
2. Ortanca ya da ortancalardan biri
3. Son çocuk

Ek-6. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği Örnek Maddeler

TOPLUMSAL CİNSİYET KALIPYARGILARINI ÖLÇME ARACI

1. Sizce, ***toplumumuzda***, aşağıda sıralanmış görevler/işleri daha çok kim ya da kimler yapmalıdır? Cevabınızı çarpı (X) işareti ile işaretleyiniz.			
	Kadın	**Erkek**	**Kadın ve Erkek**
1. Çocuk bakmak			
2. Yemek Yapmak			
3. Fatura Ödemek			

2. Sizce, ***toplumumuzda,*** aşağıda sıralanmış mesleklerde daha çok kim ya da kimler çalışmalıdır? Yukarıda olduğu gibi işaretleyiniz.			
	Kadın	**Erkek**	**Kadın ve Erkek**
10. Anasınıfı Öğretmeni			
11. Polis			
12. Hemşire			

Ek-7. SEÇGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Örnek Maddeler

SECGÖ Cinsel Kimlik Alt Ölçeği Çocuk Formu			
Madde 1	**Sen Hangisisin? Kız mı? Erkek mi?**		
Madde 2	**Büyüdüğün zaman kız mı olacaksın? Erkek mi?**		
Madde 3	**Büyüdüğün zaman hangisi olacaksın? Anne mi, Baba mı?**		

ÖZGEÇMİŞ

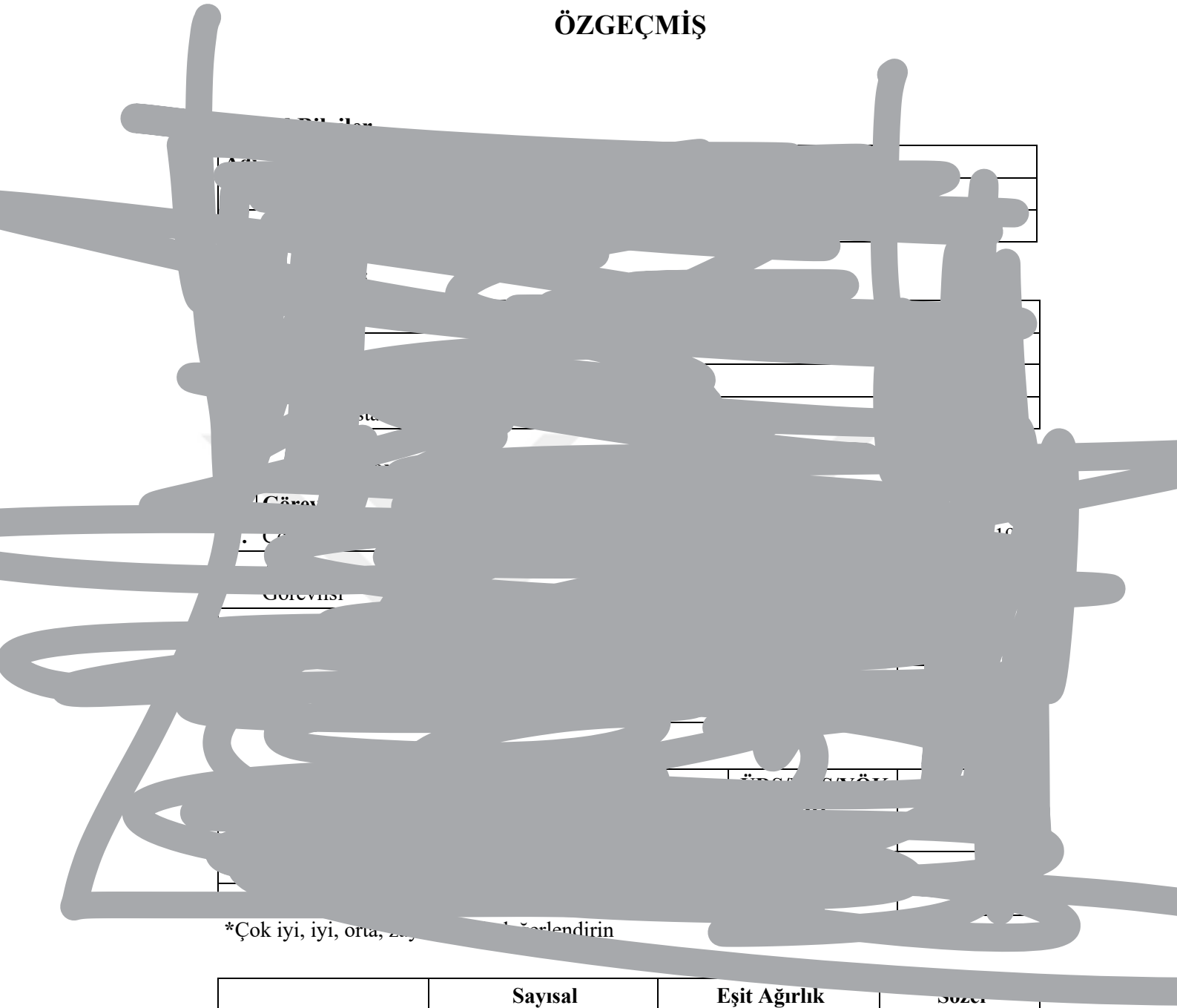

*Çok iyi, iyi, orta, zay[illegible]değerlendirin

	Sayısal	Eşit Ağırlık	Sözel
ALES Puanı			
(Diğer) Puanı			

Bilgisayar Bilgisi

Program	Kullanma becerisi

Yayınları/Tebligleri Sertifikaları/Ödülleri

Projelerde Yaptığı Görevler:

1.Okul Öncesi Dönemi Çocukları Için Kitap Seçim Özyeterlik Ölçeği "Öğrenci Formu" Ve "Kütüphaneci Formu'nun" Geliştirilmesi, Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması , Araştirma Projesi, Yürütücü:Remziye Ceylan, Araştırmacı:Hale Dere Çiftçi, Araştırmacı:Fuat Elkonca, Yardımcı Personel:Feride Gök Çolak, Araştırmacı:Buket Tan, , 01/03/2021 - 09/12/2021 (Ulusal)

2.Ebeveynlerin 0-3 Yaş (0-36 Aylık) Ve 3-6 Yaş (37-72 Aylık) Çocukları İçin Kitap Tercih Ölçeklerinin Geliştirilmesi Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması, Yükseköğretim Kurumları Tarafından Destekli Bilimsel Araştırma Projesi, Araştırmacı:Feride Gök Çolak, Araştırmacı:Hale Dere Çiftçi, Araştırmacı:Buket Tan, Yürütücü:Remziye Ceylan, Araştırmacı:Fuat Elkonca, , 01/03/2021 - 09/12/2021 (Ulusal)

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan Ve Bildiri Kitaplarında (Proceedings) Basılan Bildiriler :

1. Ceylan Remziye, Dere Çiftçi Hale, Elkonca Fuat, Gök Çolak Feride, Tan Buket (2021). Developing Parents' Book Preference Scale For Their Children Aged 0-3 Years (0-36 Months): A Study Of Validity And Reliability. 2. Uluslararası Pegem Eğitim Kongresi (Ipcedu 2021) (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:7875599)

2. Ceylan Remziye, Dere Çiftçi Hale, Elkonca Fuat, Gök Çolak Feride, Tan Buket (2021). Developing Parents' Book Preference Scale For Their Children Aged 0-3 Years (0-36 Months): A Study Of Validity And Reliability. 7. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi (Iecec-Uoek 2021) (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:7875619)

3.Dere Çiftçi Hale, Ceylan Remziye, Elkonca Fuat, Sert Işil İlknur, Gök Çolak Feride, Tan Buket, Turla Ayşe (2022). Okul Öncesi Dönemi Çocukları Için Kitap Seçim Özyeterlik Ölçeği (Oçksö) Öğrenci Formu'nun Ve Kütüphaneci Formunu'nun Geliştirilmesi Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması.. 8. Uluslarası Akademik Araştırmalar Kongresi, Icar (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:7875579)

4. Tan Buket,Uzekmek Ayşenur,Gedik Tuğba,Baş Ecem Nur (2018). Erken Çocukluk Döneminde Erken Müdahale Ve Türkiye'de Uygulanan Tarama Yaklaşımlarının İncelenmesi. 2. Uluslararası Erken Çocuklukta Müdahale Kongresi (Özet Bildiri/Poster)(Yayın No:6074880)

Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler :

1. Dere Çiftçi Hale, Kayin İnci, Tan Buket, Akoğlu Merve Nur (2023). Pharmacist and child communication: A phenomenological multidisciplinary study from the perspectives of undergraduate students in pharmacy and child development. Elsevier BV, 10, Doi: 10.1016/j.rcsop.2023.100272

2. Dere Çiftçi, H. , Ceylan, R. , Elkonca, F. , Sert, I. İ. , Gök, F. , Tan, B. & Turla, A. (). Çocuklar için Kitap Seçim Özyeterlik Ölçeği "Öğrenci Formu'nun" Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması . Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES) , , - . DOI: 10.30964/auebfd.1110812

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

1. Tan Buket, Güleç Aslan Yeşim (2021). Davranişsal Beceri Eğitimi İle Güç Karti Stratejisi Öğretimi Sürecinin Ve Sonuçlarinin İncelenmesi . 31.Özel Eğitim Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:7282726)

2. Tan Buket,Avcil Asli,Sağiroğlu Hüsna Hümeyra (2020). Pandemi Sürecinde Özel Gereksinimli Çocuklara Ve Ailelerineyönelik Bir Gönüllülük Çalışması. 30. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde (Özet Bildiri/Poster)(Yayın No:6623164)

3. Tan Buket,Avcil Asli (2020). Matematik Öğrenme Güçlüğünde Tanılama Ve Erken Müdahale Programlarına İlişkin Literatür İncelemesi. 5. Ulusal Disiplinerarası Erken Çocuklukta Müdahale Kongresi (Özet Bildiri/Poster)(Yayın No:6623149)

4. Tan Buket (2020). Çocukluk Otizmi Şiddetininebeveynlerin Yaşam Doyumu Ve Stres Düzeyleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. Ulusal Disiplinerarası Erken Çocuklukta Müdahale Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:6623143)

5. Tan Buket,Güler Seçil Nur,Fent Gözde (2019). 3-6 Yaş Çocukların Genel Gelişimleri Ile Dil Gelişim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. 1. Ulusal Dil Ve Konuşma Terapisi Öğrenci Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:6074864)

6. Tan Buket,Baş Ecem Nur (2017). Ceza İnfaz Kurumlarında Anneleri Ile Yaşayan Çocukların Suçluluğa Yatkınlığı Ve Davranış Problemlerinin İncelenmesi. 5.Ulusal Çocuk Gelişimi Öğrenci Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:6074860) 2

7. Tan Buket,Yalin Ayşen,Baş Ecem Nur (2017). Çocuk Gelişimcilerin Farkındalığının Topluma Kazandırılması. 4. Ulusal Çocuk Gelişimi Öğrenci Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:6074844)